

ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย
พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

โดย

นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะสำหรับนักบริหาร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย
พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

โดย

นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE IMPACT OF STREET VENDING STALLS REORGANIZATION
POLICY AT VICTORY MONUMENT AREA

BY

MISS THITICHAYA SUBYANAKORN

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF POLITICAL SCIENCE
(PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC AFFAIRS)
EXECUTIVE PROGRAM IN PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC AFFAIRS
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2017
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

การค้นคว้าอิสระ

ของ

นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์

เรื่อง

ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย

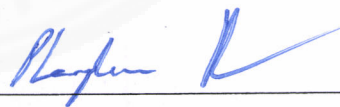
พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)

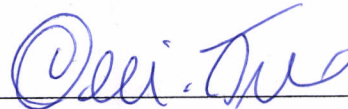
เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2561

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

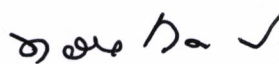
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาคภูมิ ฤกษ์เมธ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรทัย ก๊กผล)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิตา กมลเวช)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่ แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
ชื่อผู้เขียน	นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรทัย ก๊กผล
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ที่เกิดจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบทางเท้าของหน่วยงานกรุงเทพมหานคร เพื่อให้พื้นที่สาธารณะมีความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนส่วนรวมสามารถใช้พื้นที่ทางเท้าในการสัญจรได้โดยสะดวก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายของรัฐจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากผลกระทบของนโยบาย และเพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว การศึกษานี้ใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ด้านอาชีพ ด้านรายได้ และด้านสภาพพื้นที่ อันเป็นผลที่เกิดจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานเขตราชเทวี เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย และกลุ่มผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว ส่วนการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุดแบบสอบถามกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจำนวน 107 ราย และชุดแบบสอบถามกลุ่มประชาชนสัญจรจำนวน 100 ราย

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิประกอบด้วยเส้นทางถนนสายหลัก คือ ถนนราชวิถี ถนนพหลโยธิน และถนนพญาไท ที่เชื่อมต่อเส้นทางการคมนาคมออกสู่ย่านเมืองเศรษฐกิจด้วยระบบขนส่งสาธารณะที่หลากหลาย ห้อมล้อมด้วยห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล และบริษัท ห้างร้านเอกชนต่าง ๆ จำนวนมาก รวมถึงการใช้พื้นที่ทางเท้าประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอย ส่งผลให้สภาพพื้นที่แออัดหนาแน่นไปด้วยรถยนต์จักรยานยนต์ ผู้ค้า และประชาชนที่ใช้เส้นทางสัญจร กรุงเทพมหานครในฐานะหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแล ได้รับมอบนโยบายจากรัฐบาลให้ดำเนินการจัดระเบียบทางเท้าเพื่อคืนพื้นที่สัญจรให้แก่ประชาชน และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงมอบให้สำนักงานเขตราชเทวี ผู้รับผิดชอบพื้นที่เข้ามาดำเนินการจัดระเบียบทางเท้า รวมถึงการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งผลการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่ดังกล่าวส่งผลกระทบทั้งทางบวก และทางลบ ต่อตัวผู้ค้า และประชาชน กล่าวคือ ผลกระทบทางบวกประชาชนได้รับความสะดวกความปลอดภัยในการสัญจรทางเท้าและการใช้พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางเท้ามีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และภูมิทัศน์โดยรอบมีความสวยงาม ส่วนผลกระทบทางลบส่งผลโดยตรงต่อตัวผู้ค้าในการประกอบอาชีพบริเวณพื้นที่ดังกล่าว เช่น การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการย้ายทำเลที่ค้าขายใหม่ ส่งผลกระทบต่อรายได้จากการประกอบอาชีพลดลง ด้านประชาชนที่ใช้พื้นที่เป็นเส้นทางสัญจรมีทางเลือกในการซื้อสินค้าจากผู้ค้าหาบเร่แผงลอยน้อยลง สินค้าหาซื้อยากขึ้น และสูญเสียโอกาสเลือกซื้อสินค้าจากผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในราคาที่ถูกลงกว่าแหล่งการค้าอื่น

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของภาครัฐขาดมาตรการเยียวยา และแผนรองรับผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายอย่างรอบด้าน ที่นอกเหนือจากการจัดหาพื้นที่ค้าขายแห่งใหม่ให้แก่ผู้ค้าเพียงอย่างเดียว รัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมทั้งด้านเงินทุน อาชีพ และการให้ความช่วยเหลือ โดยเป็นหน่วยงานกลางคอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อและประสานงาน ให้แก่ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐ การศึกษานี้เสนอให้ กรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฝ้าติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานทุกระยะภายหลังที่ได้มีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยไปแล้ว เพื่อรวบรวมผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นำมาพิจารณาปรับปรุง และหาแนวทางเพื่อแก้ไขต่อไป โดยมีจุดมุ่งหมายให้การดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยเกิดประโยชน์แก่ประชาชน และสังคมส่วนรวมมากที่สุด

คำสำคัญ: ผลกระทบ, นโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย, อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

Independent Study Title	THE IMPACT OF STREET VENDING REORGANIZATION POLICY AT VICTORY MONUMENT AREA
Author	Miss Thitichaya Subyanakorn
Degree	Master of Political Science (Public Administration and Public Affairs)
Major Field/Faculty/University	Executive Program in Public Administration and Public Affairs Political Science Thammasat University
Independent Study Advisor	Assistant Professor Orathai Kokpol, Ph.D.
Academic Years	2017

ABSTRACT

The study examined the impact of street vending stalls reorganization policy at Victory Monument area following the pavements clear-off scheme operated by Bangkok Metropolitan Administration (BMA) and keep them in order as well as to increase convenience for commuters using the pavements. The study aimed to investigate the impact arising from the government's action pursuant to the street vending stalls reorganization policy at the Victory Monument, the relation among various aspects of the impact caused by such action. The study implemented the integrated qualitative and quantitative research method and conducted the analysis based on the conceptual framework associated with various aspects of the relationship i.e. the occupation, income, and terrestrial features as a result of the street vending stalls reorganization policy at the Victory Monument. The qualitative research was conducted through the compilation of related documents and the interview sessions with the high-ranking executive of Ratchathewi District Office, the officer supervising the street vending stalls reorganization policy, as well as the vendors affected by the said policy. Meanwhile, the quantitative research was performed by the collection of

data using the two different sets of questionnaires distributed to 107 street vendors and 100 commuters.

The findings indicated that the areas around the Victory Monument consist of the numerous main roads including Rajavithi Road, Phaholyothin Road and Phayathai Road connecting the primary transportation routes to the downtown via the various modes of transportation. This zone is surrounded by department stores, shopping centers, official places, educational institutions, hospitals, and multiple private companies and shops. By taking the advantage of pavements as the vendor sites, it resulted in the congested condition filled with vehicles, vendors, and the commuters in these areas. The BMA as the governing agency has adopted the government's policy to reorganize the pavements and reclaim space for pedestrians and keep the capital in order. The Ratchathewi District Office as the regulative authority of the areas has been assigned to clear-off the pavements as well as reorganize the street vending stalls at the Victory Monument. There were both positive and negative impacts following the street vending stalls reorganization in the said areas on vendors and pedestrians. The positive impact was that the pedestrians received the convenience and safety while commuting through the pavements and enjoy the usage of public space as well as the organized pavements and delightful surroundings. On the other hand, there was the direct negative impact to the vendors concerning their occupation in these areas e.g. forced to alter their careers as a result of the relocation and consequently lead to the diminished incomes. The pedestrians commuting through these areas face with fewer consumer options due to the decreased vendors and more difficulty in accessing the commodities as well as missing an opportunity to purchase the products from the street vendors at the lower price compared to other vendor sites.

The study suggested that the enforcement of street vending stalls reorganization policy is deficient in terms of the remedy procedure as well as the comprehensive method to remunerate all parties affected by the said policy apart from the sole option of relocation to the new vendor site. It is recommended that the government should provide support and encouragement in connection with the funds, occupations, and assistance by serving as the intermediate agency providing the advice

and recommendations and communicate with the vendors affected by the Government's policy. The study advised the BMA and the relevant authorities to oversee and evaluate the performances of every procedures after the reorganization of the street vending stalls in order to gather the results of various impacts and conduct the review, amendment, and explore the solutions aiming to maximize the benefits from the street vending stalls reorganization policy for pedestrians and general public.

Keywords : Impacts, Street Vending Stalls Reorganization Policy, Victory Monument

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถัย ก๊กผล กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ผู้ซึ่งให้คำชี้แนะ คำปรึกษา แนวคิดในการจัดทำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ยิ่ง ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องในการทำงานศึกษาฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้รับความรู้จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควงมิ ฤกษ์เมธ ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ที่ดูแลติดตามตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนสามารถทำให้งานศึกษาค้นคว้าฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงขอขอบคุณท่านอาจารย์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

การดำเนินงานศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากสำนักงานเขตราชเทวี ที่อนุญาตให้ผู้ศึกษาเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่สละเวลามาให้ข้อมูล ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ศึกษาจนงานสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะทุกท่าน ที่ห่วงใยและให้กำลังใจมาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ขอขอบคุณ บิดา มารดา ผู้เป็นพลังใจอันยิ่งใหญ่ที่ทำให้เกิดความสำเร็จในวันนี้ คุณงามความดีและประโยชน์อันพึงเกิดขึ้นจากงานศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอมอบแต่ครอบครัว ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพ

นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	7
1.3 ขอบเขตการวิจัย	7
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	8
1.5 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง	9
1.6 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	16
1.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล	16
1.8 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	17
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	18
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ	19
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ	29
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ	38

	(8)
2.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางสังคม	40
2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ	43
2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสีย	44
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย	52
บทที่ 3 บริบทและนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	54
3.1 ประวัติความเป็นมาของอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	54
3.2 ลักษณะและสภาพปัญหาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	56
3.3 การดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	60
3.4 ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	66
บทที่ 4 ผลการศึกษา	70
4.1 ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติจากแบบสอบถาม	70
4.2 ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ	84
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	87
5.1 สรุปผลการศึกษา	87
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	92
5.3 ข้อเสนอแนะ	93
รายการอ้างอิง	95
ภาคผนวก	99
ประวัติผู้เขียน	115

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.2 จำนวนประชากรมากที่สุด 10 อันดับ ตามหลักฐานทะเบียนราษฎร	1
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	70
4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ	72
4.3 ความคิดเห็นต่อความเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบ	75
4.4 ข้อเสนอแนะและต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	76
4.5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	77
4.6 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ	79
4.7 ความคิดเห็นต่อความเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	82
4.8 ข้อเสนอแนะและต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	84

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงกรอบแนวคิด “ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ”	53
3.1 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในอดีต	56
3.2 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในปัจจุบัน	59
3.3 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พื้นที่ล้อมรอบด้วยเกาะดินแดง เกาะพญาไท เกาะราชวิถี และเกาะพหลโยธิน	59
3.4 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ จุดผ่อนผันผู้ค้า 9 จุด	64

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีฐานะเป็นเมืองหลวงและนครที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2325 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพื้นที่ทั้งหมด 1,568.737 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตของกรุงเทพมหานครด้านทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดสมุทรปราการ และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 1.1 จำนวนประชากรมากที่สุด 10 อันดับ ตามหลักฐานทะเบียนราษฎร

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนราษฎร		
		สัญชาติไทย		
		ชาย	หญิง	รวม
	ทั่วประเทศ	31,923,786	33,173,119	65,096,905
1	กรุงเทพมหานคร	2,635,431	2,956,644	5,592,075
2	จังหวัดกระบี่	230,604	233,737	464,341
3	จังหวัดกาญจนบุรี	405,283	404,389	809,672
4	จังหวัดกาฬสินธุ์	489,146	495,419	984,565
5	จังหวัดกำแพงเพชร	361,313	367,053	728,366
6	จังหวัดขอนแก่น	887,244	911,842	1,799,086
7	จังหวัดจันทบุรี	259,775	270,170	529,945
8	จังหวัดฉะเชิงเทรา	343,591	357,817	701,408
9	จังหวัดชลบุรี	717,657	749,679	1,467,336
10	จังหวัดชัยนาท	158,997	171,119	330,116

ที่มา : ประกาศสำนักทะเบียนกลาง สำนักงานสถิติแห่งชาติ เรื่องจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2559

ปัจจุบันกรุงเทพมหานครแบ่งการปกครองออกเป็น 50 เขต โดยแบ่งเขตตามลักษณะการบริหารงานออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง กลุ่มกรุงเทพใต้ กลุ่มกรุงเทพเหนือ กลุ่มกรุงเทพตะวันออก กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ และกลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ แบ่งเขตตามที่ตั้งของพื้นที่ 3 เขตด้วยกัน คือ เขตชั้นใน เขตชั้นกลาง และเขตชั้นนอก ด้วยความเป็นมหานครและเป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน การธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร ฯลฯ ทำให้กรุงเทพมหานครมีความเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว และพัฒนาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ

การขยายตัวของเมืองเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่อพยพย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง อันเกิดจากความไม่มั่นคงในวิถีการดำรงชีวิตในชนบท จึงอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำสร้างรายได้เลี้ยงชีวิตตนเองและครอบครัว หาโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อต้องการจะมีชีวิตและคุณภาพที่ดีกว่าเดิม โดยประชากรส่วนหนึ่งเข้ามาทำงานในภาคเศรษฐกิจในระบบ (Formal Sector) หรือโรงงานอุตสาหกรรม อีกส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถเข้าทำงานในภาคเศรษฐกิจในระบบได้เนื่องจากขาดคุณสมบัติบางประการ เช่น การศึกษา ประสบการณ์ หรือภาคเศรษฐกิจในระบบเองมีไม่เพียงพอที่จะรองรับได้ทั้งหมด ประชากรส่วนนี้จึงได้เข้าสู่เศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Sector) ซึ่งมีลักษณะการดำเนินการแบบง่าย ๆ มีการลงทุนและใช้ทักษะน้อยไม่มีผลต่อรายได้รวมของประเทศแต่มีบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจ การค้าหาบเร่แผงลอยถือเป็นรูปแบบการค้านอกระบบ หรือเศรษฐกิจนอกระบบประเภทหนึ่งที่อยู่อาศัยถิ่นนิยมเป็นอาชีพทางเลือก เนื่องจากมีการลงทุนต่ำใช้พื้นที่น้อยตั้งกิจการได้ง่ายไม่ต้องเสียภาษีการค้าและค่าเช่าพื้นที่ สินค้าที่จำหน่ายมีตั้งแต่อาหารการกิน ของใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องแต่งกาย เป็นต้น มักพบตามเส้นทางที่มีการสัญจรของคนจำนวนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจที่มีความเจริญ ปริมาณผู้ค้าหาบเร่แผงลอยนับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และปักหลักในพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร สร้างปัญหาเกิดขวางทางเดินเท้าของประชาชนที่ต้องใช้เส้นทางในการสัญจรไปมา ทำให้เกิดความสับสนและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หาบเร่แผงลอยนับเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานหลายสิบปีมีผลมาจากการเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและเป็นศูนย์กลางรวมในทุกด้านจำนวนประชากรและหาบเร่แผงลอยจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการด้วยกัน ซึ่งสรุปปัญหาหาบเร่แผงลอยได้ดังนี้¹

¹ พรณิลัย นิติโรจน์, “การนำนโยบายการจัดการระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551), อ้างถึงใน มธุรส หาญสมสกุล, “การบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่สนามหลวงเขตพระนคร,” (ภาคานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 4.

1. ปัญหาการสัญจรไปมาของประชาชนและรถยนต์ นับเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด กล่าวคือ หาบเร่แผงลอยกีดขวางทางเท้าและถนนสาธารณะ

2. ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัย เนื่องจากก่อให้เกิดความสกปรกแก่ทางเท้าและถนนสาธารณะ หากจะใช้พระราชบัญญัติสาธารณสุขก็ทำได้ยาก เมื่อเกิดโรคติดต่อผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจะเป็นพาหะแพร่เชื้อโรคต่อไปได้อย่างรวดเร็ว

3. ปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เนื่องจากวางของเกะกะกีดขวางทางเท้าและถนนสาธารณะ ขาดระเบียบวินัย ไม่ส่งเสริมความเจริญด้านวัฒนธรรมของประเทศ ส่วนใหญ่ในประเทศ ที่พัฒนาแล้วจะไม่มีหาบเร่แผงลอยเกะกะอยู่ในเมืองใหญ่ๆ

4. ปัญหาการแข่งขันด้านราคาอย่างไม่เป็นธรรม เมื่อเทียบกับผู้ทำการค้าในร้านค้าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพราะหาบเร่แผงลอยใช้ทุนน้อย ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ น้อยกว่า จึงสามารถขายสินค้าในราคาที่ต่ำกว่าร้านค้าโดยทั่วไป

5. ปัญหาการเอาอย่างกันในด้านการปฏิบัติผิดกฎหมาย กล่าวคือ ร้านค้าต่าง ๆ ริมหางเท้าจะพยายามวางสินค้าของตนเข้าไปสู่ทางเท้าเพื่อเสนอขายสินค้า และกีดกันผู้แข่งขันที่เป็นหาบเร่แผงลอย

6. ปัญหาด้านการทำให้สังคมทั่วไปมองเจ้าหน้าที่ไปในทางไม่ดี เช่น การกวาดชั้นผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจะถูกมองไปในแง่ร้ายแก่ผู้ที่มีฐานะยากจน หรือโหดร้ายทารุณ รังแกประชาชนผู้ทำมาหากินในทางสุจริต

จากปัญหาดังกล่าวและจากสภาพความแออัดหนาแน่น ทำให้กรุงเทพมหานครต้องจัดทำนโยบายการจัดการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยบนทางเท้า และดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง แม้หาบเร่แผงลอยจะเป็นสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกัน ประโยชน์ของหาบเร่แผงลอยในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารราคาถูก แหล่งสร้างรายได้ ตลาดแรงงานนอกระบบ และเป็นเสน่ห์ของเมืองที่ทั่วโลกยอมรับ ก็ย่อมสร้างความชอบธรรมให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยใช้ต่อรองกับภาครัฐได้เช่นกัน

นับตั้งแต่ที่ได้สถาปนากรุงเทพมหานคร การจัดการเกี่ยวกับหาบเร่แผงลอยโดยผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีพัฒนาเป็นลำดับ โดยเฉพาะในด้านการตรากฎหมายที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดระเบียบการค้าในพื้นที่สาธารณะ ตั้งแต่ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่องควบคุมผู้เร่ขาย และเทศบัญญัติควบคุมแผงลอย พ.ศ.2519 มาจนถึงพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง และพระราชบัญญัติสาธารณสุข ตราในปีเดียวกันคือ พ.ศ.2535 ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่อง การจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ และระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยการจัดเก็บค่าบริการรักษาความสะอาดบริเวณทางเท้าที่ใช้ตั้งวางแผงลอย ซึ่งตราในปีเดียวกันคือ พ.ศ.2545 กฎหมายเหล่านี้กำหนดให้กรุงเทพมหานครกำหนดจุดผ่อนผันให้วางขายและห้ามวางขาย

รวมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติของผู้ค้าในการขายของในพื้นที่สาธารณะ เช่น ผู้ค้าต้องมีใบอนุญาตให้ประกอบการค้า ต้องแสดงบัตรอนุญาต สินค้าที่ขายจะต้องเป็นสินค้าชนิดเดียวกับที่ได้ขออนุญาตประกอบการค้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจำหน่ายสินค้าประเภทอาหารไว้เป็นการเฉพาะ เช่น การแต่งตัวของผู้ค้า การรักษาความสะอาดของร่างกาย การรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาหาร เป็นต้น²

นโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยเริ่มจะชัดเจนและต่อเนื่องตั้งแต่ พลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้วางแนวทางให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยกับ ผู้ใช้ทางเท้าใช้ถนนสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยกฎเกณฑ์หนึ่งที่เน้นเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัย³ ยุคของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ได้อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 ให้อำนาจเจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนดจุดผ่อนผันให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยทำการค้าบนทางเท้าได้ โดยการขีดแนวเส้นอนุญาตเป็นบริเวณแน่นอนให้ผู้ค้าแต่ละราย⁴

ยุคของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ดร.พิจิตต รัตตกุล มีนโยบายให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยหยุดขายของวันพุธเพื่อทำความสะอาดและคืนทางเท้าให้ประชาชน เน้นนโยบายความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง เครื่องครัดจับกุมผู้ฝ่าฝืนจึงเห็นภาพเทศกิจวิ่งไล่จับแม่ค้านอกจุดผ่อนผันหรือไม่ก็รับสินค้า ช่มขวัญผู้ค้าให้ลดจำนวนลง แม้ยังมีผู้ฝ่าฝืนขายของนอกจุดผ่อนผันแต่ก็จำนวนน้อย ได้เห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อยและคุมจำนวนผู้ค้าได้ อย่างไรก็ตามนโยบายการกวดขันผู้ค้าหาบเร่แผงลอยค่อนข้างล้มเหลว เพราะกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งถูกสื่อมวลชนและสังคมโจมตี⁵

ยุคของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายสมักร สุนทรเวช มีนโยบายเปิดเสรีให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยขายของได้ทุกวันและเปิดรับฟังปัญหาจากแม่ค้าทุกเรื่อง ผ่อนปรนการจัดระเบียบทำให้ยุคนี้มีจำนวนผู้ค้านอกจุดผ่อนผันเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงยุคของผู้ว่าราชการ

² นฤมล นิราทร, “การจัดการการค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานคร : ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ,” *วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา*, ปีที่ 33 ฉ.2 (เมษายน-มิถุนายน 2557) : 62.

³ ศิริปัญญา ตุงคะสมิต, “การจัดการด้านการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานคร : ปัญหาและแนวทางแก้ไข,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, 2538), 3.

⁴ มธุรส หาญสมสกุล, “การบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่สนามหลวง เขตพระนคร,” (ภาคานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 6.

⁵ เรื่องเดียวกัน.

กรุงเทพมหานคร นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน ได้ประกาศนโยบายจัดการปัญหาโดยวางกฎเหล็กให้ผู้ค้าในจุดผ่อนผัน 667 จุด รวบรวม 20,000 ราย ปฏิบัติตามเพื่อความเป็นระเบียบ เช่น ให้นำหุตุขายของวันจันทร์เพื่อทำความสะอาดทางเท้า เว้นพื้นที่ให้ประชาชนสัญจรไม่น้อยกว่า 1 เมตร บนแผงค้าใช้ร่มหรือผ้าใบกันแดดได้แต่ต้องสีเดียวกัน ห้ามล้ำผิวจราจรหลังแผงค้า ฝ่าฝืนเพิกถอนใบอนุญาตส่วนบุคคลจุดผ่อนผันซึ่งมีไม่ต่ำกว่า 800 จุด กว่า 20,000 ราย จะจับปรับตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 โดยปรับไม่เกิน 2,000 บาท ในอัตราก้าวหน้า พร้อมออกมาตรการต่าง ๆ หวังลดจำนวนผู้ค้าปีละ 10 เปอร์เซ็นต์ ภายใน 10 ปี จะไม่มีผู้ค้าบนทางเท้า⁶

ต่อมายุคของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร เดิมมีนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเป็นเรื่องเร่งด่วนจึงได้กำหนดนโยบายการขยายพื้นที่ค้าขาย โดยขอให้กองบัญชาการตำรวจนครบาลเพิ่มจุดผ่อนผัน หรือขยายพื้นที่ในจุดผ่อนผันที่กรุงเทพมหานครสามารถทำได้เอง นโยบายดังกล่าวไม่มีมาตรการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยควบคู่กันไปอย่างรัดกุม ทำให้กรุงเทพมหานครถูกผู้ค้าหาบเร่แผงลอยยึดพื้นที่สาธารณะมากขึ้น การบริหารงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ในการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยดำเนินมาจนกระทั่งคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ามาบริหารประเทศมีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านต่าง ๆ และได้กำหนด Road Map การดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทย เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง โดยมีนโยบายการจัดระเบียบเมืองเพื่อคืนทางเท้าให้แก่ประชาชนอยู่ใน Road Map ของการบริหารประเทศด้วย⁷ ซึ่งกรุงเทพมหานครได้สนองรับนโยบายดังกล่าวและดำเนินการเร่งรัดจัดระเบียบอย่างจริงจัง

โดยเริ่มต้นจัดระเบียบจุดแรกที่ ถนนราชดำเนินกลาง เขตพระนคร ประกาศห้ามขายสินค้าตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ค้าสลากกินแบ่งรัฐบาล จุดต่อมาบริเวณริมคลองคูเมืองเดิมและรอบศาลฎีกา เขตพระนคร เป็นการยุติแหล่งค้าขายสินค้าในตำนานริมคลองตลอด ตามด้วยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เขตราชเทวี บริเวณปากคลองตลาดและบริเวณใต้สะพานพระพุทธยอดฟ้า รวมถึงจุดอื่น ๆ ในหลายพื้นที่ที่กรุงเทพมหานคร ได้ทยอยจัดระเบียบทางเท้าอย่างต่อเนื่อง แต่ที่นับเป็นการจัดระเบียบที่ถูกกล่าวขานอย่างมากคือการจัดระเบียบตลาดคลองถม ย่านการค้าเก่าแก่ชื่อดัง ซึ่งปัจจุบันเหลือเพียงร้านค้าบนอาคารเท่านั้นที่ยังเปิดขายสินค้าอยู่ทำให้บรรยากาศในพื้นที่ดังกล่าว

⁶ มธุรส หาญสมสกุล, “การบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่สนามหลวง เขตพระนคร,” 6.

⁷ กองทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์, *เอกสารสร้างความเข้าใจต่อพี่น้องประชาชน* (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2557), 1.

แตกต่างไปจากอดีตโดยสิ้นเชิง อีกทั้งพื้นที่ใกล้เคียงกันคือ ย่านสะพานเหล็กที่รูกล้ำคลองโง่งอ่างต้องถูกรื้อทิ้งทั้งหมดตั้งแต่ปลายปี 2558 และเปิดใช้พื้นที่จัดงานประเพณีลอยกระทงในปีเดียวกัน⁸

กรุงเทพมหานครได้ตั้งเป้าหมายในการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเพื่อคืนทางทำให้ประชาชนด้วยการจัดระเบียบผู้ค้าใน 48 เขต จากทั้งหมด 50 เขต ในกรุงเทพมหานคร บนถนน 73 สาย ระยะทาง 309 กิโลเมตร มีผู้ค้าในจุดผ่อนผันรวมทั้งสิ้น 17,812 ราย มีกำหนดเสร็จสิ้นภายในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2560⁹

เมื่อถึงยุคของพลตำรวจเอกอัศวิน ขวัญเมือง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แทน ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ที่ก่อนหน้านั้นถูกระงับการปฏิบัติราชการ หรือหน้าที่ในกรุงเทพมหานครเป็นการชั่วคราว ตามคำสั่งของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อันเนื่องมาจากการบริหารงานในโครงการของกรุงเทพมหานครหลายโครงการเกิดปัญหา กำลังถูกตรวจสอบโดยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม 2559 นโยบายการจัดระเบียบทางเท้ารวมถึงการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจังในทุกพื้นที่ และเป็นยุคที่รถตู้โดยสารสาธารณะวิ่งเส้นทางระหว่างกรุงเทพมหานครไปต่างจังหวัดต้องย้ายจุดจอดจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิเข้าใช้พื้นที่สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ 3 แห่ง คือ สถานีขนส่งจตุจักร (หมอชิต 2) สถานีขนส่งสายใต้ (ปิ่นเกล้า) และสถานีขนส่งเอกมัย ตั้งแต่วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2559ตามคำสั่งคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ถึงแม้ว่าการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยโดยใช้นโยบายและมาตรการทางกฎหมาย จะช่วยให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมในหลายพื้นที่ สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนได้รับความสะดวกปลอดภัยในการสัญจรและได้ใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน แต่คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานคร เป็นอาชีพหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจนอกระบบเพราะเป็นอาชีพของคนว่างงาน มีทุนทรัพย์น้อยและมีการศึกษาไม่สูงนัก เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม การเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรล้มละลาย คนชนบทจำนวนมากย้ายถิ่นฐานเข้าเมืองด้วยความหวังที่จะสร้างฐานะครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และส่วนมากคนเหล่านี้นิยมประกอบอาชีพค้าขายหาบเร่แผงลอยตั้งนั้นเมื่อมีการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยย่อมมีผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมาก ทั้งตัวผู้ค้าเอง ผู้

⁸ กรุงเทพธุรกิจ, “กรุงเทพมหานครลุยจัดระเบียบทางเท้ารื้อ 1.7 หมื่นแผงค้าภายในปี 60,” หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2559, <http://www.daily.bankokbiznews.com>

⁹ เรื่องเดียวกัน.

ซื้อ และผู้สัญจรทางเท้า ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีหลากหลาย และผู้ศึกษาให้ความสนใจกับผลกระทบทางสังคมมากที่สุดเพราะมีผลใกล้ชิดกับความเป็นอยู่และวิถีชีวิตชุมชนทุกกลุ่มอาชีพ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกพื้นที่รอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เขตราชเทวี เป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัย เนื่องจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมีโครงสร้างอัตลักษณ์โดดเด่นที่สุด พื้นที่โดยรอบเป็นวงเวียนตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างถนนพหลโยธิน ถนนราชวิถี และถนนพญาไท เป็นเขตรอยต่อของย่านเมืองชั้นใน (Transitional Zone) ประชาชนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดใช้เป็นสถานที่เปลี่ยนถ่ายเส้นทางจำนวนมาก ในแต่ละวันมีผู้คนสัญจรไปมาหนาแน่นเนื่องจากเป็นจุดเชื่อมต่อโครงข่ายการคมนาคมทุกรูปแบบทั้งรถโดยสารประจำทาง รถไฟฟ้า BTS รถตู้โดยสารสาธารณะ จักรยานยนต์รับจ้าง ฯลฯ และยังมีแหล่งการค้า สถานที่ราชการ สถานศึกษา โรงพยาบาลของรัฐหลายแห่ง อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิจึงเป็นแหล่งรวมผู้คนหลากหลายอาชีพที่สะท้อนเรื่องราวและวิถีชีวิตคนเมืองอย่างหลากหลายมิติ ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาถึงผลกระทบทางสังคมที่ทำให้ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนเหล่านี้ เปลี่ยนแปลงไปรวมถึงการศึกษาแนวทางเพื่อปรับปรุงแก้ไขผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบทางจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

1.2.3 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ รวมทั้งแนวทางและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะทำการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรก ผู้บริหารระดับผู้อำนวยการเขต ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต และหัวหน้าฝ่ายเทคนิคของสำนักงานเขตราชเทวี

กลุ่มที่สอง ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

กลุ่มที่สาม ประชาชนสัญจร

1.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่ กุมภาพันธ์-มิถุนายน 2560

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ” เป็นทั้งการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อมุ่งศึกษาผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย รวมทั้งแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1.4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจากการทำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามตัวแปรที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1.1 ประชากรในการศึกษา คือ ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และประชาชนสัญจร ในบริเวณพื้นที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เขตราชเทวี

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นการเลือกโดยการกำหนดจำนวนขึ้นมา เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรซึ่งเป็นผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และประชาชนสัญจรโดยรอบพื้นที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิว่ามีจำนวนเท่าใด แต่จะกำหนดจำนวนกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย 107 คนและกลุ่มประชาชนสัญจร 100 คน แล้วอาศัยการสุ่มแบบอนุกรมหรือความบังเอิญในการพบเจอ ในการเก็บแบบสอบถาม

1.4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ศึกษาทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ได้มุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ การศึกษาวิจัยในชั้นนี้ดำเนินการศึกษา 2 แบบ คือ

1.4.2.1 การศึกษาข้อมูลเอกสาร เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎี แนวคิด และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางราชการเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เอกสารเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติของทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา เพื่อประกอบการพิจารณาวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตชุมชนจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

1.4.2.2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต (รักษาการผู้อำนวยการเขต) หัวหน้าฝ่ายเทศกิจของสำนักงานเขตราชเทวี และกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

1.5 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเขตราชเทวี ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และประชาชนสัญจร โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.5.1 ผู้บริหารระดับสูง และเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเขต

1.5.1.1 ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตราชเทวี นายอาฤทธิ์ ศรีทอง
(รักษาการผู้อำนวยการเขตราชเทวี)

1.5.1.2 หัวหน้าฝ่ายเทศกิจ นายทำนุ โยธาพิทักษ์

1.5.2 กลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

1.5.2.1 สัมภาษณ์ จำนวน 5 ราย

1.5.2.2 แบบสอบถาม จำนวน 107 คน

1.5.3 กลุ่มประชาชนสัญจร

1.5.3.1 แบบสอบถามจำนวน 100 คน

ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต (รักษาการแทนผู้อำนวยการเขต)¹⁰ และหัวหน้าฝ่ายเทคนิคของสำนักงานเขตราชเทวี¹¹ ถึงการดำเนินการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันโดยมีรายละเอียด ดังนี้

พื้นที่เขตราชเทวี มีพื้นที่ติดต่อกับเขตพญาไท เขตดินแดง เขตวัฒนา เขตปทุมวัน และเขตดุสิต เป็นพื้นที่เขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร และจัดเป็นพื้นที่ย่านเศรษฐกิจสำคัญแห่งหนึ่ง ประกอบด้วยสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ห้างสรรพสินค้า แหล่งจำหน่ายสินค้าแฟชั่น สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล และส่วนราชการสำคัญหลายแห่ง โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิที่มีพื้นที่โดยรอบเป็นวงเวียนตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างถนนพหลโยธิน ถนนราชวิถี และถนนพญาไท ซึ่งเป็นเขตรอยต่อของย่านเมืองชั้นใน มีประชาชนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดใช้เป็นสถานที่เปลี่ยนถ่ายเส้นทางจำนวนมาก เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมต่อโครงข่ายการคมนาคมทุกรูปแบบทั้งรถโดยสารประจำทาง รถไฟฟ้าบีทีเอส รถตู้โดยสารสาธารณะ จักรยานยนต์รับจ้าง ฯลฯ จึงเป็นแหล่งรวมผู้คนสัญจรไปมาหลากหลายอาชีพ การดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่บวกกับความเจริญของสังคมเมืองย่อมนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ นานาทั้งความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความปลอดภัย และปัญหาการฝ่าฝืนกฎหมายของผู้จำหน่ายสินค้าในที่สาธารณะทุกรูปแบบ ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยกว้าง ทั้งความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่ ความสกปรก ของเสียปฏิกูลต่าง ๆ ที่สำคัญคือประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้พื้นที่ทางเท้าในการสัญจรได้โดยสะดวก เกิดความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ปัจจุบันมีผู้ค้าทำการค้าบนทางเท้าสาธารณะในพื้นที่บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิหลายจุด ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในการใช้ทางเท้าอย่างมาก โดยส่วนใหญ่อ้างเหตุผลความยากจนต้องต่อสู้ดิ้นรนประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว จะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นก็ไม่มีความรู้ไม่มีทุนทรัพย์จึงเรียกร้องให้รัฐเห็นใจและผ่อนปรนให้ทำการค้าต่อไป ปัญหาผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจึงเป็นปัญหาที่เรื้อรังมาทุกยุคทุกสมัยซึ่งนับตั้งแต่มีประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดจุดผ่อนผันให้ทำการค้าหาบเร่แผงลอย เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2548 ขณะนั้นพื้นที่เขตราชเทวีมีผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในจุดผ่อนผันจำนวน 44 จุด มีผู้ค้า 1,339 ราย ได้มีการยกเลิกจุดผ่อนผันผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเรื่อยมา โดยครั้งแรกได้ยกเลิกจุดผ่อนผัน 6 จุด ในปี 2552 มีผู้ค้าจำนวน 38 ราย บริเวณหน้าองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ หรือ ร.ส.พ. ถนนรางน้ำ (กลางคืน) หน้าตลาด

¹⁰ ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตราชเทวี, สัมภาษณ์โดย ฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์, สำนักงานเขตราชเทวี, 15 มิถุนายน 2560.

¹¹ ทานู โยธาพิทักษ์, หัวหน้าฝ่ายเทคนิค, สัมภาษณ์โดย ฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์, สำนักงานเขตราชเทวี, 15 มิถุนายน 2560.

นายเลิศ ถนนรางน้ำ (กลางคืน) หน้าแกรนด์ไทม์หน้าโรงพยาบาลพญาไท 1 และซอยเพชรบุรี 20 (คอสโม) ครั้งที่ 2 ปี 2553 ยกเลิก 1 จุด ซอยเพชรบุรี 10 เนื่องจากมีความกว้างของทางเท้าไม่ถึง 2 เมตร และเมื่อมาถึงยุคของรัฐบาลภายใต้การบริหารของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช.ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เป็นต้นมา กรุงเทพมหานครซึ่งได้รับนโยบายจากรัฐบาลให้ดำเนินการจัดระเบียบเมืองเพื่อคืนทางเท้าให้แก่ประชาชน โดยมีพื้นที่นำร่อง 8 เส้นทาง มีเส้นทางถนนราชปรารภ ถึงแยกประตูน้ำอยู่ในความรับผิดชอบของเขตราชเทวี ตามด้วยการจัดระเบียบพื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และจุดอื่น ๆ ในหลายพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตราชเทวีจึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อยกเลิกพื้นที่จุดผ่อนผันที่เหลือทั้งหมดโดยได้ทำงานประสานร่วมกับตำรวจ ทหาร และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าบูรณาการพื้นที่และจัดตั้งกองอำนวยการร่วมจัดระเบียบทางเท้า โดยกำหนดขั้นตอนและแผนปฏิบัติการยกเลิกผู้ค้าในจุดผ่อนผันที่เหลือทั้งหมด เริ่มตั้งแต่

- จัดการประชุมผู้ค้าที่เกี่ยวข้อง และแจ้งให้ทราบถึงเหตุผลในการยกเลิกว่ามีผลกระทบต่อสังคม และบริการสาธารณะอย่างไร โดยชี้แจงถึงความต้องการใช้พื้นที่เพื่อบริการสาธารณะให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประชาชนผู้ใช้ทางเท้า

- แจ้งกำหนดเวลาที่จะดำเนินการยกเลิกจุดผ่อนผันโดยปิดประกาศให้ทราบ และแจกเอกสารให้ผู้ค้าได้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือน เพื่อให้ผู้ค้ามีโอกาสเตรียมตัวหาที่จำหน่ายสินค้าใหม่

- สำนักงานเขตแนะนำและจัดหาแหล่งจำหน่ายสินค้าใหม่ให้แก่ผู้ค้า ในตลาดที่กรุงเทพมหานครดำเนินการอยู่แล้วและในตลาดเอกชน กรณีไม่สามารถจัดหาได้หรือการจัดหาจะเป็นการสร้างภาระเกินสมควร สำนักงานเขตจะกำหนดเวลาให้ผู้ค้าเตรียมตัวหาพื้นที่ขายใหม่ไม่น้อยกว่า 2 เดือน

- เมื่อสำนักงานเขตดำเนินการยกเลิกจุดผ่อนผันแล้ว จะดำเนินการปรับปรุงพื้นที่นั้นตามวัตถุประสงค์ในการยกเลิกจุดผ่อนผันโดยเร็ว เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมและประชาชนทันที

การยกเลิกจุดผ่อนผันของเขตราชเทวีได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องโดยทำเป็นประกาศของกรุงเทพมหานคร ยกเลิกจุดผ่อนผันให้ทำการค้าขายแพร่กระจายในจุดต่าง ๆ ของพื้นที่เขตราชเทวีที่เคยให้อนุญาตไว้ตั้งแต่ 31 พฤษภาคม 2548 โดยเฉพาะในพื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมีจุดผ่อนผันถึง 9 จุด มีผู้ค้าในจุดผ่อนผันกว่า 400 ราย การจัดหาสถานที่รองรับผู้ค้าจึงต้องใช้พื้นที่ของเอกชนร่วมด้วยแต่ก็ได้พูดคุยตกลงกับเจ้าของพื้นที่เอกชนแล้ว โดยยินยอมให้ผู้ค้าเช่าพื้นที่เพื่อทำการค้าได้ในราคาที่เหมาะสมเพื่อบรรเทาปัญหาแบ่งเบาภาระให้ผู้ค้าในระดับหนึ่ง ส่วนผู้ค้าที่ประสงค์จะย้ายมาขายในพื้นที่ฝั่งเกาะพหลโยธินทางเจ้าหน้าที่ก็ได้จัดเตรียมพื้นที่ไว้ให้ประมาณ 100 แผงค้าโดยไม่เสียค่าเช่า แต่หากผู้ค้ามีจำนวนเกินกว่าพื้นที่รองรับได้ก็จะใช้วิธีจับฉลากเลือกผู้ค้าแทน

ปัจจุบันหลังจากมีการจัดระเบียบทางเท้าไปแล้ว พื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและสวยงามขึ้นมาก ปัญหาของเสียสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ลดลงไปเยอะ โดยเฉพาะปัญหาการจราจรบรรเทาลงไปมากเพราะไม่มีสินค้าตั้งวางรुक้าผิวถนน ประชาชนไม่ต้องลงมาเดินบนพื้นผิวจราจร ไม่มีรถยนต์มาจอดรอซื้อสินค้าหรือรถสาธารณะจอดรอรับผู้โดยสาร ทำให้การจราจรเคลื่อนตัวได้ดีไม่ติดขัดเหมือนแต่ก่อน การสัญจรของประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้รับความสะดวกคล่องตัว และเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมในการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน ประชาชนที่เคยมาซื้อสินค้าที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิก็ยังสามารถหาซื้อสินค้าที่ต้องการได้เหมือนเดิมเพียงแต่ต้องเดินเข้ามาด้านในหรือข้ามไปอีกฝั่งถนนหนึ่งซึ่งอาจไม่สะดวกเหมือนเมื่อก่อนที่มีสินค้าตั้งวางขายให้เลือกใกล้ ๆ มากมายและอยู่ในบริเวณใกล้เคียง แต่เมื่อเทียบกันแล้วประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการจัดระเบียบทางเท้ามากกว่าเพราะมีความสะดวกปลอดภัยในการเดินทาง และบ้านเมืองมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

กลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบทางเท้า จำนวน 5 ราย แต่ละรายประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก โดยส่วนใหญ่มีที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน และค้าขายอยู่ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินานนับสิบปี

รายแรก นายณรงค์¹² เป็นคนกรุงเทพมหานคร พักอาศัยอยู่เขตสาทรประกอบอาชีพขายเสื้อผ้าในพื้นที่แห่งนี้มากกว่า 10 ปี เดิมขายอยู่ฝั่งเกาะพญาไทแต่หลังจากมีคำสั่งให้จัดระเบียบทางเท้าตามนโยบายของรัฐบาลถูกย้ายให้มาขายที่เกาะพหลโยธินแทน นายณรงค์เล่าว่าตนเองตั้งใจจะเลิกอาชีพค้าขายแล้วไปหางานใหม่ทำเพราะพอมีความรู้อยู่บ้าง ลองไปสมัครงานตามบริษัทอยู่หลายที่แต่ไม่มีบริษัทไหนยอมรับเข้าทำงาน โดยส่วนใหญ่จะให้เหตุผลเดียวกันคือไม่มีประสบการณ์จึงต้องกลับมาขายเสื้อผ้าเหมือนเดิม ลองขายไปได้พักหนึ่งดูแล้วน่าจะไม่ไหวเพราะทำเลบนพื้นที่เกาะพหลโยธินตามความเห็นของตนไม่เหมาะจะค้าขายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เพราะโดยมากจะมีแต่คนมาขึ้นรถขึ้นรถโดยสารอยู่ริมทางด้านนอกไม่ค่อยมีคนเดินเข้ามาด้านในที่นี้เป็นพื้นที่ขายของเท้าไหร่ถ้าเปรียบเทียบกับพื้นที่ฝั่งเกาะพญาไทแล้วแตกต่างกันมาก ฝั่งนั้นอยู่ใกล้ศูนย์การค้า โรงภาพยนตร์ และเส้นทางคมนาคมหลายสาย แต่ละวันมีผู้คนเดินทางสัญจรผ่านมากมายทำให้ค้าขายได้ตลอดทั้งวันสร้างรายได้ให้กับตนเองอย่างมาก นอกจากมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายแล้วยังส่งเงินช่วยเหลือครอบครัวได้หลายพันบาทต่อเดือนอีกด้วย ตนจึงลองเปลี่ยนมาขายสินค้าจำพวกเครื่องดื่มแทนมีค่าใช้จ่ายในส่วนค่าเช่าที่เก็บของเพิ่มขึ้นมาซึ่งแต่เดิมที่ขายเสื้อผ้าไม่มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เพราะใช้วิธีขน

¹² ณรงค์ เพียรพัทธ์, สัมภาษณ์โดย ลลิติชญาน์ ททรัพย์ญาณกรณ์, อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ, 16 มิถุนายน 2560.

กลับไปเก็บในที่พักแทน เมื่อเปลี่ยนมาขายเครื่องดื่มที่เกาะพหลโยธินยอมรับว่ามีรายได้น้อยกว่าขายเสื้อผ้าที่เกาะพญาไทมากแต่ก็พอประทังชีวิตไปได้ในแต่ละวัน ส่วนเรื่องส่งเงินให้ครอบครัวที่บ้านใช้จำเป็นต้องตไปก่อนเพราะไม่พอจริง ๆ และก็หวังว่าวันข้างหน้ากรุงเทพมหานครจะอนุญาตให้ตนย้ายกลับไปขายที่เดิมได้อีก

รายที่สอง นายอาทิตย์¹³ บ้านเดิมอยู่ปราจีนบุรี ย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพมหานครได้ 20 ปีแล้ว พักอาศัยอยู่ที่เขตราชเทวีประกอบอาชีพขายขนมจีนน้ำยาจนถึงปัจจุบัน เดิมขายอยู่ฝั่งเกาะดินแดงพอย้ายมาที่เกาะพหลโยธินถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ด้านในมีรถประจำทางจอดบดบังสถานที่และทางเดินเท้า ประชาชนที่สัญจรผ่านไปมาจะมองไม่เห็นตนจึงตัดสินใจมาเช่าหน้าร้านตึกแถวพาณิชย์ที่อยู่ใกล้ริมทางเท้าและเป็นพื้นที่โล่งไม่ถูกรถโดยสารประจำทางบดบังสามารถมองเห็นได้ง่ายแต่ต้องยอมจ่ายค่าเช่า ค่าน้ำ ค่าไฟ ให้เจ้าของตึก และตั้งขายได้ช่วงเวลาเดียวคือช่วงเย็น จากเดิมที่ขายอยู่ฝั่งเกาะดินแดงมีลูกค้าที่เคยจ้างไว้ช่วยขายของด้วยก็ต้องเลิกจ้างไปและให้ลูกมาช่วยขายแทนหลังเลิกเรียน คนซื้อส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าใหม่ส่วนลูกค้าประจำที่เคยซื้อไม่ค่อยมีอาจเป็นเพราะเราเปลี่ยนที่ขายใหม่ทำให้ลูกค้าประจำหาไม่เจอหรือลูกค้าบางคนก็ไม่ได้ใช้เส้นทางสายนี้ ตอนแรกที่มาขายของเหลือเยอะเหมือนกันต้องปรับลดจำนวนลงเกือบครึ่ง เพราะพื้นที่บริเวณนี้มีคนเดินน้อยส่วนใหญ่ก็จะเร่งรีบเดินทางกลับบ้านกันมากกว่าไม่ค่อยมาเดินเที่ยวเตร่ดูสินค้ากันมากนัก รายได้ที่ใหม่จึงลดลงไปมากเมื่อหักค่าเช่าค่าใช้จ่ายแล้วเหลือกำไรไม่มากนักแถมบางเดือนยังมีติดลบด้วย ทุกวันนี้จะใช้อะไรต้องระมัดระวังเคยมีเงินเหลือเก็บทุกเดือนตอนนี้ไม่มีแล้วขอแค่ไม่ต้องวิงวามมาเติมยังทำยาก พอเดือนไหนขาดก็ไปดึงเงินเก่าเก็บมาเติมซึ่งก็ร่อยหรอลง สงสารแต่ลูกต้องมาช่วยขายถึงตึกตื่นกว่าจะเก็บร้านเสร็จยอมรับว่าเหนื่อยมากและมีความกังวลเพราะเมื่อก่อนเรามีเงินจ้างลูกจ้างมาคอยช่วยตลอด ตอนนี้ต้องทำเองทุกอย่างร่างกายอาจจะไม่ไหว ตั้งใจว่าจะขายจนลูกเรียนจบมีการงานทำก็จะเลิกขายแล้วไปหาอาชีพอื่นทำแทนเอาที่ร่างกายเราไหวไม่เหนื่อยเหมือนทุกวันนี้

รายที่สาม นางสมใจ¹⁴ บ้านเดิมอยู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครเกือบ 30 ปี พักอาศัยอยู่ที่เขตราชเทวี เข้ามาอยู่กรุงเทพมหานครแรก ๆ ทำงานบริษัทเป็นสาวโรงงานพักอาศัยอยู่กับญาติพอมีครอบครัวก็ออกมาประกอบอาชีพขายเสื้อผ้าหน้าห้างโรบินสันเก่าซึ่งตอนนี้เป็นศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์แล้ว ขายที่นี้มาเกือบ 20 ปี ก่อนจะถูกย้ายให้มาขายที่เกาะพหลโยธินแทน อยู่ที่เดิมสินค้าขายได้ทุกวันวันละหลายพันบาทถึงวันหยุดขายได้มากกว่าเท่าตัว ชีวิต

¹³ อาทิตย์ กลิ่นทรัพย์, สัมภาษณ์โดย ฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์, อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ, 18 มิถุนายน 2560.

¹⁴ สมใจ เจริญสุข, สัมภาษณ์โดย ฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์, อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ, 19 มิถุนายน 2560.

ช่วงนั้นมีกินมีใช้และมีเหลือเก็บบ้าง คนในครอบครัวก็สุขสบายไม่เคยต้องเดือดร้อนเรื่องเงินแต่พอถูกย้ายมาขายที่ใหม่ชีวิตเปลี่ยนไปมากมาขายตอนแรกแทบไม่มีคนเข้าร้านอาจจะไม่รู้ว่ามีร้านค้ามาตั้งขายที่นี้เนื่องจากเป็นสถานที่ที่คนมองไม่ค่อยเห็น ปกติบริเวณนี้คนเดินจะน้อยอยู่แล้วพอมาตั้งร้านอยู่ในมุมอับด้วยคนจึงเดินเข้ามาน้อยมาก อีกทั้งเสื้อผ้าที่ขายเป็นสินค้าแฟชั่นต้องเปลี่ยนแบบใหม่ ๆ ทุกเดือน เดือนไหนขายได้น้อยก็ต้องหาทุนไปซื้อเพิ่มเดือนแรก ๆ ก็ควักทุนเดิมของตัวเองแต่พอหลาย ๆ เดือนเริ่มต้องหาทุนที่อื่นมาเพิ่มโดยใช้วิธีกู้ยืมเงินเขามาก่อนแล้วผ่อนเป็นรายวัน วันไหนหยุดขายก็ต้องจ่ายเพิ่มในวันที่มาขายตามจำนวนวันที่หยุดไป เป็นวัฏจักรวนเวียนอยู่อย่างนี้ จะเลิกขายก็ไม่รู้จะไปทำอาชีพอะไรเพราะความรู้ที่น้อยจึงต้องสู้กันต่อไปดีกว่าไม่มีรายได้อะไรเลย โชคดีที่ขายอยู่ตรงนี้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไร แต่ก็อยากให้กรุงเทพมหานครปรับปรุงพื้นที่เกาะพหลโยธินให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ อยากให้มีกิจกรรมหรือจัดงานในพื้นที่แห่งนี้บ่อย ๆ จนเป็นที่รู้จักจะเป็นการช่วยพัฒนาพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและเป็นการช่วยเหลือผู้ค้าอีกทางหนึ่งด้วย

รายที่สี่ นางประสงค์¹⁵ เป็นคนกรุงเทพมหานคร พักอาศัยอยู่เขตทุ่งครุ ประกอบอาชีพขายเสื้อผ้าและสินค้าเบ็ดเตล็ดหน้าห้างเซ็นเตอร์วันฝั่งเกาะพญาไท ขายมากกว่า 20 ปี ตั้งแต่ยังมีห้างสรรพสินค้าโรบินสันตั้งอยู่และเปลี่ยนมาเป็นศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์ ก่อนจะย้ายมาขายที่เกาะพหลโยธินหลังจากถูกจัดระเบียบทางเท้ารวมไปถึงผู้ค้าหาบเร่แผงลอยทุกราย ซึ่งมีผู้ค้าหลายสิบรายถูกย้ายมาขายที่เกาะพหลโยธินโดยส่วนใหญ่อาชีพเดิมก็จะขายเสื้อผ้ากัน ตนจึงคิดว่าขายเสื้อผ้าเหมือนเดิมก็คงขายไม่ดีเพราะทำเลไม่เอื้ออำนวยประกอบกับมีผู้ค้าที่ขายเสื้อผ้ากันเยอะจึงเปลี่ยนมาขายข้าวเหนียวหมูทอดแทน เพราะเป็นอาหารทานง่าย สะดวกและราคาไม่แพงยังไงก็ขายได้ ส่วนอุปกรณ์การขายไม่ชนกลับเหมือนขายเสื้อผ้า แต่ใช้วิธีฝากไว้เสียค่าฝากให้เขานิดหน่อย โดยตนเลือกช่วงเวลาขายตอนเช้าเพราะมีคนเดินทางไปทำงานกันเยอะ ยิ่งเป็นช่วงเวลาเร่งด่วนคนส่วนใหญ่จะหาซื้ออาหารมือเช้าติดมือไปด้วย ซึ่งอาชีพนี้ทำให้เราพอมีรายได้เลี้ยงตัวเองแต่ไม่มากเหมือนที่เคยขายพวกเสื้อผ้าของใช้เบ็ดเตล็ดอยู่ที่เกาะพญาไท จึงขัดสนพอสมควรต้องไปหยิบบิ๊มกับญาติหรือคนรู้จักบ้างในบางเดือน เพราะตนมีครอบครัวที่ต้องดูแลรายได้เพียงเท่านี้พอเป็นค่าใช้จ่ายของตัวเองเท่านั้นจะให้ส่งเสียเลี้ยงดูคนในครอบครัวมันไม่พอ ทุกวันนี้ตนและครอบครัวต้องดิ้นรนหารายได้ในทางอื่นเพิ่มกันทุกคน กลับบ้านไปก็ไม่เจอกันเหมือนเมื่อก่อนความสัมพันธ์ในครอบครัวก็น้อยลงไปด้วย ตนเคยคุยกับเพื่อนที่ค้าขายด้วยกันบางคนบ่นปลงชีวิตที่ต้องมาลำบากตอนแก่และไม่รู้จะไปทำอาชีพอะไรได้นอกจากค้าขายเพียงอย่างเดียว ซึ่งตนคิดว่าสิ่งที่เป็นกังวลที่สุดตอนนี้ของผู้ค้าทุกรายรวมถึงตนด้วยคือความไม่แน่นอนและความไม่มั่นคงในอาชีพเพราะไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นอีกในอนาคต จึงอยากให้ทาง

¹⁵ ประสงค์ หงส์ทอง, สัมภาษณ์โดย ฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์, อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ, 18 มิถุนายน 2560.

กรุงเทพมหานครกำหนดพื้นที่ค้าขายให้อย่างชัดเจนว่าจะอนุญาตให้ผู้ค้าประกอบอาชีพตรงจุดนี้เป็นเวลาที่ปีมีการทำสัญญากันไว้ระหว่างผู้ค้ากับกรุงเทพมหานคร เพราะอย่างน้อยผู้ค้าจะได้มั่นใจว่าตนสามารถค้าขายบนพื้นที่แห่งนี้ได้อย่างถูกต้องไม่ถูกไล่ไปที่ไหนอีก จะทำให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป และหวังว่าวันข้างหน้ากรุงเทพมหานครจะได้ปรับปรุงพื้นที่เกาะพหลโยธินแห่งนี้ให้มีสีสันมีชีวิตชีวาเหมาะแก่การค้าและการประกอบอาชีพมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งจะช่วยให้ขายสินค้าได้มากขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

รายได้ที่ห้า นายจาร์ก¹⁶ เป็นคนนครศรีธรรมราชย้ายมาอยู่กรุงเทพมหานครเกือบ 20 ปี โดยเช่าบ้านอยู่ใกล้ ๆ กับญาติในเขตราชเทวี ตอนย้ายมาอยู่แรก ๆ ยังไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งได้แต่เป็นลูกมือช่วยญาติค้าขายอยู่ในซอยรางน้ำ ได้ค่าจ้างส่วนหนึ่งเป็นรายได้ให้ตนเองโดยช่วยงานแค่ช่วงเช้าพอตกบ่ายตนก็ว่างไม่มีอะไรทำจึงไปปรับเครื่องประดับสตรีมาขายตอนเย็นหน้าห้างเซ็นเตอร์วัน ผังเกาะพญาไทโดยขายเฉพาะช่วงเย็นถึงค่ำแต่กลางวันก็ยังช่วยญาติค้าขายอยู่ ตอนที่ตนขายเครื่องประดับสตรีอยู่ผังเกาะพญาไทสินค้าขายดีมากมีคนมาเดินเที่ยวที่นี้กันเยอะช่วงเวลาเย็น ๆ วันธรรมดาจะเป็นคนที่เลิกงานแล้วมาต่อรถที่นี้ก็จะแวะมาเที่ยวซื้อสินค้าก่อนกลับบ้าน หรือไม่ก็จะเป็นนักเรียน นักศึกษาบ้างที่มาต่อรถโดยสารก็จะแวะเข้ามาซื้อของกินของใช้กันก่อน ยิ่งเป็นวันเสาร์ วันอาทิตย์ไม่ต้องพูดถึงมีคนมาเดินซื้อของกันทั้งวัน สินค้าจึงขายดีกว่าวันธรรมดาเป็นสองเท่ามีรายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่พอถูกจัดระเบียบทางเท้าก็ให้ย้ายไปขายที่ผังเกาะพหลโยธินแทน ลองไปขายสินค้าช่วงแรก ๆ สินค้าขายแทบไม่ได้เลยเพราะไม่มีคนเดินเหมือนผังเกาะพญาไทส่วนใหญ่มารอขึ้นรถโดยสารมากกว่าเพราะพื้นที่ตรงนี้ไม่ติดกับสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งการค้าอะไรเลย แต่พอนานไปก็เริ่มมีคนเข้ามาเดินมากขึ้นทำให้พอขายสินค้าได้บ้างแต่ก็สู้ขายอยู่ที่เดิมไม่ได้ ยังดีที่ตนมีงานช่วยญาติค้าขายตอนกลางวันทำให้มีรายได้ส่วนหนึ่งที่แน่นอนไว้เป็นค่าใช้จ่ายประจำวันได้ แต่ก็เหมือนขาดรายได้หลักที่เป็นอาชีพโดยตรงของตนเองซึ่งแต่ก่อนช่วยญาติค้าขายด้วยและขายสินค้าของตนเองไปด้วยมีรายได้สองทางไม่เดือดร้อนเรื่องเงินเลยถ้าคนที่บ้านต่างจังหวัดต้องการให้ช่วยเหลืออะไรตนก็จะหยิบยื่นให้โดยตลอด แต่ตอนนี้มีรายได้ลดลงจะทำอะไรก็ไม่คล่องตัวเหมือนแต่ก่อนต้องลดค่าใช้จ่ายลงทุกอย่าง ประกอบกับตนมาสมัครครอบครัวด้วยไม่ใช่ตัวคนเดียวเหมือนเมื่อก่อนพอมีครอบครัวก็ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมีบางเดือนขาดสนก็หยิบยืมจากญาติมาใช้ก่อนเหมือนกัน ทุกวันนี้ค่าครองชีพมันสูงถ้ายังมีรายได้เพียงเท่านั้นคงไม่เพียงพอและไม่พียงต้องเป็นหนี้คนอื่น สิ่งที่ตนต้องการอย่างมากให้กรุงเทพมหานครช่วยเหลือในขณะนี้คือ จัดสรรพื้นที่ค้าขายในย่านเศรษฐกิจที่ดีกว่านี้ให้กับผู้ค้าเพื่อทำการค้าอย่างถูกต้องและมั่นคงซึ่งตนเองยินยอมที่จะจ่ายค่าเช่าพื้นที่ให้ในราคาที่รับไหวไม่แพง

¹⁶ จาร์ก เทียนขาว, สัมภาษณ์โดย ฐิติชญาน์ ทรัพย์ญาณกรณ์, อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ, 19 มิถุนายน 2560.

จนเกินไปเพราะสินค้าที่ขายอยู่จัดเป็นสินค้าแฟชั่นต้องขายในทำเลที่เหมาะสม ถ้ามาขายในพื้นที่ลักษณะนี้จะขายยากและไม่ค่อยได้กำไรมากนัก จึงขอฝากให้ทางกรุงเทพมหานครช่วยเหลือผู้ค้าในเรื่องนี้ด้วย

1.6 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่

1.6.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตราชเทวี (รักษาการผู้อำนวยการเขตราชเทวี) และหัวหน้าฝ่ายเทคนิค สำนักงานเขตราชเทวี จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 7 คำถาม

1.6.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่ฝั่งเกาะพหลโยธิน จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 4 คำถาม และแบบสอบถามสำหรับผู้ค้าหาบเร่แผงลอยที่ขายสินค้าอยู่ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ จำนวน 1 ชุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.6.3 แบบสอบถามสำหรับประชาชนที่สัญจรไปมาในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ จำนวน 1 ชุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1.7.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร ได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการจากแหล่งข้อมูลสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น เอกสาร วารสาร หนังสือที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอย

1.7.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้ศึกษาได้เตรียมความพร้อมในการเข้าไปสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร ทั้ง ผู้ช่วย

ผู้อำนวยการเขตราชเทวี (รักษาการผู้อำนวยการเขต) และหัวหน้าฝ่ายเทคนิค สำนักงานเขตราชเทวี กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มประชาชนสัญจร โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ศึกษาเข้าไปเก็บข้อมูลตามวันเวลาที่กำหนด โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการพูดคุยอย่างเป็นทางการถึงปัญหาหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ การเชื่อมโยงของปัญหาสู่นโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย และผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร โดยถามคำถามที่เตรียมไว้ เป็นหัวข้อ ๆ เป็นประเด็น ๆ ไป

ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลจากผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และประชาชนสัญจรโดยใช้วิธีการอำนวยความสะดวกเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด รวมทั้งข้อมูลตัวอย่างจากผู้ค้าหาบเร่แผงลอย จำนวน 5 ราย โดยวิธีการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตราชเทวี (รักษาการผู้อำนวยการเขต) หัวหน้าฝ่ายเทคนิค สำนักงานเขตราชเทวี และตัวอย่างผู้ค้าหาบเร่แผงลอย มาวิเคราะห์ และการแปลความหมายด้วยวิจรรณญาณของผู้ศึกษาวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบวิเคราะห์ข้อมูล และนำแบบสอบถามที่ได้จากผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และประชาชนสัญจรมาตรวจให้คะแนน และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science for Windows)

1.8 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์และการแปลความหมายข้อมูล เนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้ใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์และการแปลความหมายข้อมูลขึ้นอยู่กับวิจรรณญาณของผู้ศึกษาวิจัย ซึ่งผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science for Windows) เพื่อประมวลผลข้อมูล และจัดทำตารางทางสถิติ เพื่อนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.9.1 ทราบถึงผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณ
อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

1.9.2 ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบ
เร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

1.9.3 นำผลการศึกษามาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาแนวทางการจัดระเบียบหาบเร่แผง
ลอยในกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอกรอบแนวคิดของนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่
ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่
บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งมีทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบ
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคม
- 2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ
- 2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสีย
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะ (Public Policy) มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของประชาชนที่
ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางบวกและทางลบ การศึกษานโยบายสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่ม
ความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะสมาชิกของสังคม เพราะทุกคนล้วนได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบาย
สาธารณะของรัฐทั้งสิ้น โดยไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงไปอยู่นอกบริบทของนโยบายดังกล่าวได้ แต่นโยบาย
สาธารณะมิได้ทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบเหมือนกันทุกคน เพราะบางนโยบายอาจทำให้ประชาชน
บางกลุ่มได้ประโยชน์และบางกลุ่มเสียประโยชน์นโยบายสาธารณะ จึงเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้ในการ
บริหารและพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และคุณภาพชีวิต เป็นตัวกำหนดแนวทาง
ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้¹

¹ สมบัติ อารังธัญวงศ์, *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*, พิมพ์ครั้งที่
7 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2544), 45.

2.1.1 ความหมายของนโยบายสาธารณะ

คำว่านโยบายสาธารณะหรือนโยบายของรัฐ มีนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความไว้ ดังนี้

นโยบายสาธารณะ เป็นวิชาที่พยายามศึกษาว่ารัฐบาลเลือกทำและไม่ทำอะไร เพราะเหตุใด รัฐบาลมีแนวทางปฏิบัติอย่างไรและการกระทำของรัฐบาลก่อให้เกิดผลอะไรบ้าง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การศึกษานโยบายสาธารณะเป็นไปเพื่อทราบเหตุและผลของนโยบาย เหตุของนโยบายมีอะไรบ้าง ปัจจัยอะไรบ้างเป็นตัวกำหนดนโยบาย ผลของนโยบายสาธารณะมีอะไรบ้าง นโยบายของรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาในสังคมมากน้อยเพียงใด²

นโยบายสาธารณะ คือ แนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล คำว่าแนวทางการดำเนินกิจกรรมในทางปฏิบัติก็คือ ทางเลือกที่รัฐบาลได้กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาบรรเทาปัญหา หรือป้องกันปัญหาต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ของรัฐบาล ทางเลือกนี้จะมีความชัดเจนเฉพาะเจาะจงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้กำหนดทางเลือกและระดับความซับซ้อนของปัญหา โดยทั่วไปนโยบายระดับชาติมักมีลักษณะครอบคลุมกว้างขวางแต่ขาดความชี้ชัดเฉพาะเจาะจง นโยบายระดับล่างจะต้องสอดคล้องและสนับสนุนนโยบายระดับสูง มีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากขึ้นเป็นลำดับ³

นโยบายสาธารณะ คือ แนวทางปฏิบัติของรัฐบาลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต หรือก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนา รัฐบาลมีความจริงจังในการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติให้บรรลุผล นโยบายอาจเป็นบวกหรือลบก็ได้⁴

นโยบายสาธารณะ เป็นเสมือนกลไกหลักสำคัญในการดำเนินงานของรัฐ และหน่วยงานภาครัฐทุกแห่ง ด้วยเหตุที่นโยบายเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดทำขึ้น หรือแผนงานหรือโครงการ หรือแนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐได้กำหนดขึ้น โดยมีเจตนาในการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว⁵

² พิทยา บวรพัฒนา, *รัฐประศาสนศาสตร์ : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), 17.

³ ศุภชัย ยาวะประภาส, *นโยบายสาธารณะ* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), 4.

⁴ ถวัลย์ วรเทพพิพิงษ์, *เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา รศ. 740 การนำนโยบายไปปฏิบัติ* (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537), 1.

⁵ วรเดช จันทรร, *การนำนโยบายไปปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหายบล็อกและการพิมพ์, 2546), 1.

นโยบายสาธารณะ คือ เครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการบริหาร และพัฒนาประเทศทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แต่นโยบายสาธารณะจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้มีการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริง เพราะนโยบายสาธารณะมิใช่เป็นสิ่งที่แสดงเจตจำนงหรือความตั้งใจของรัฐบาลในการที่จะกระทำ หรือไม่กระทำสิ่งใดเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริงด้วย⁶

นโยบายสาธารณะมีความหมาย 2 นัยด้วยกันคือ ความหมายอย่างแคบหมายถึง หลักการและกลวิธีที่นำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ ส่วนความหมายอย่างกว้างจะครอบคลุมไปถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะไปถึง รวมถึงหลักการและกลวิธีที่จะหาทางปฏิบัติทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น และการเตรียมการสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถลงมือปฏิบัติตามหลักการและกลวิธีที่ว่าไว้⁷

สำหรับนักวิชาการต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของคำว่า นโยบายสาธารณะ ไว้ดังนี้

นโยบายสาธารณะคือ ข้อเสนอสำหรับแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่งซึ่งมีทั้งอุปสรรคและโอกาสบางประการ อุปสรรคและโอกาสที่พึงมีนั้น ผลักดันให้มีการเสนอนโยบายขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ และเอาชนะสภาพการณ์เช่นนั้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใด⁸

นโยบายสาธารณะ หมายถึง อำนาจในการจัดสรรค่านิยมของสังคมทั้งมวล และผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรรก็คือรัฐบาล สิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ เป็นผลมาจากการจัดสรรค่านิยมของสังคม⁹

⁶ สมบัติ อารังธัญวงศ์, *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*, 45.

⁷ อมร รักษาสัตย์, *เอกสารประกอบการสอน กระบวนการพัฒนาโยบาย* (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2548), 2.

⁸ Carl Joachim Friedrich, (1963), อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช, *การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง* (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547), 12.

⁹ David Easton, (1953), อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์, *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2546), 13.

นโยบายสาธารณะ หมายถึง ชุดการกระทำของรัฐบาล หรือสิ่งที่รัฐบาลไม่กระทำ หรือสิ่งที่รัฐบาลตกลงใจที่จะกระทำจริง ๆ โดยประกอบไปด้วยชุดการกระทำที่เป็นระบบอันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา¹⁰

นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจที่มีจุดยืนของรัฐบาล ซึ่งจะต้องมีการกระทำที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีพันธะผูกพันในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง¹¹

นโยบายสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาล หรือองค์กรของรัฐจัดทำขึ้น อาทิ การจัดบริการสาธารณะ การออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ และการจัดพิธีกรรม อันถือเป็นสัญลักษณ์ของสังคม เป็นต้น¹²

นโยบายสาธารณะคือ แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำที่มีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติ หรือชุดของผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่าสิ่งใดที่ต้องกระทำให้สำเร็จ มิใช่สิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น เป็นการจำแนกให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาลอันเป็นประเด็นสำคัญระหว่างทางเลือกทางเลือกที่ต้องเปรียบเทียบกัน¹³

¹⁰ Hugh Hecl, (1972), อ้างถึงใน วรากุล อุดมประมวล, “ประสิทธิภาพในการนำนโยบายการจัดระเบียบท่าเรือไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558), 20.

¹¹ Heinz Eulau and Kenneth Prewitt, (1973), อ้างถึงใน, อรรถพรณ ภัคดี ภัคดี, “พฤติกรรมการปฏิบัติงานของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง,” (ภาคินพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549), 29.

¹² Ira Sharkansky, (1970), อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์, *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2546), 5.

¹³ James E. Anderson, (1979), อ้างถึงใน บุญเกียรติ ภาวะเวกพันธุ์, *เอกสารประกอบการสอน กระบวนการวิภาษนิตนโยบายการจัดการสาธารณะ* (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555),

นโยบายสาธารณะ หมายถึง การกำหนดความชัดเจนของค่านิยม และความตั้งใจของสังคม พันธะผูกพันในการจัดสรรงบประมาณ และบริการแก่ประชาชน รวมถึงการให้สิทธิและเอกสิทธิ์แก่ประชาชนด้วย¹⁴

นโยบายสาธารณะคือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่กระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส¹⁵

กล่าวได้ว่านโยบายสาธารณะ เป็นกลไกสำคัญที่รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารและพัฒนาประเทศ ผ่านการดำเนินกิจกรรมหลากหลายที่รัฐบาลกำหนดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขและบรรเทาปัญหา รวมถึงป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีเจตนาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.1.2 ความสำคัญของนโยบาย

นโยบายสาธารณะ มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ คือ¹⁶

2.1.2.1 เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ แนวทางการพัฒนาประเทศจะมีทิศทางอย่างไร เน้นหนักด้านไหน ล้วนขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลเป็นสำคัญ ในอดีตบางประเทศถึงกับมีนโยบายปิดประเทศไม่ต้องการจะมีความสัมพันธ์กับประเทศใด ต้องการให้ประเทศของตนและประชาชนของตนดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว ปลอดภัยจากการแทรกแซงของอิทธิพลภายนอก ซึ่งนโยบายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของประเทศเป็นอย่างมาก ประชาชนถูกปิดกั้นให้อยู่กับความล้าหลังและด้อยพัฒนา หรือบางประเทศอาจเห็นว่าผลผลิตทางการเกษตรให้ผลตอบแทนต่ำอันจะทำให้เกษตรกรจมปลักอยู่กับความยากจน ก็อาจเปลี่ยนเป้าหมายมาเน้นการพัฒนาโดยกำหนดนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมทางการเกษตรเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลผลิตทางอุตสาหกรรม โดยคาดหวังว่าผลผลิตดังกล่าวมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น หรือบางประเทศอาจเห็นว่าการผลิตที่ให้ผลตอบแทนสูงและมีมูลค่าเพิ่มขึ้น คือผลผลิตทาง

¹⁴ Mark Considine, (1994), อ้างถึงใน วรากุล อุดมประมวล, “ประสิทธิภาพในการนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร”, 20.

¹⁵ Thomas R. Dye, (1984), อ้างถึงใน ชูชาติ ปุษยะนาวิณ, “การนำนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร,” (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555), 8.

¹⁶ อมรศักดิ์ กิจธนานันท์, *แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการนโยบายสาธารณะ* (เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2548), 27.

อุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ก็อาจกำหนดนโยบายโดยเน้นด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมไฮเทคเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าแนวทางหรือทิศทางของนโยบายดังกล่าวล้วนส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น

2.1.2.2 เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยทั่วไปประชาชนในฐานะสมาชิกของประเทศย่อมมีหน้าที่และพันธะผูกพันที่จะต้องอุทิศตนเพื่อประเทศด้วยส่วนหนึ่ง เช่น การเกณฑ์ทหารเพื่อรับใช้ชาติ หรือการเสียภาษีให้แก่รัฐ เมื่อประชาชนมีส่วนสำคัญในการรับผิดชอบต่อประเทศแล้วดังนี้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลด้วยเช่นกันที่จะต้องกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน เช่น ความต้องการในด้านการศึกษา การสาธารณสุข สวัสดิการ และการมีงานทำอย่างมั่นคง เป็นต้น ความต้องการเหล่านี้ของประชาชนนับเป็นความต้องการที่สำคัญ จึงเป็นความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อเป็นหลักประกันในการได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนให้ทำหน้าที่บริหารประเทศต่อไป โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย

2.1.2.3 เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสำคัญของประชาชน ระดับความรุนแรงและลักษณะของปัญหาในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน แต่ทุกประเทศรัฐบาลที่ดีจะให้ความสนใจต่อการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของประชาชนเป็นลำดับต้น ๆ เช่น ปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งหากรัฐบาลบริหารประเทศและส่งผลให้คนส่วนน้อยมั่งคั่งแต่คนส่วนใหญ่ยากจน ก็จะถูกเรียกกันว่าผลการพัฒนาก่อให้เกิดสภาพรวยกระจุก จนกระจาย เป็นปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อเสถียรภาพของประเทศในอนาคตเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะดำเนินนโยบายสำคัญนี้อย่างเร่งด่วน เพื่อขจัดปัญหาความยากจนของคนส่วนใหญ่ให้หมดไป หรือพยายามลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนให้แคบลง หรือในกรณีที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีระดับการศึกษาต่ำ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพผลผลิตของประเทศ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยตรง ปัญหาการด้อยการศึกษาจึงเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะการศึกษาด้านวิชาชีพ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ความรู้จากระบบการศึกษามาเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพอย่างมั่นคงต่อไป นโยบายเช่นนี้จะส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้แก้ไขความยากจนให้ปรากฏเป็นจริง ดังคำกล่าวที่ว่า ความรู้คืออำนาจ สร้างชาติต้องสร้างคน เป็นต้น

2.1.2.4 เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สังคมโลกให้ความสนใจเป็นอย่างมาก แม้รัฐบาลบางประเทศจะไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหานี้แต่อาจจะถูกกดดันจากประเทศมหาอำนาจให้ดำเนินการจัดทำมาตรการในการป้องกันรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มิฉะนั้นจะถูกลดลำดับชั้นทางเศรษฐกิจลง ขณะเดียวกันประเทศที่มีชนชั้นกลางมากขึ้น ประชาชนกลุ่มนี้จะเพิ่มการเรียกร้องต่อรัฐบาลให้สนใจการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเพื่อควบคุมมลพิษทั้งทางอากาศและทางน้ำ นอกจากนี้อาจมีองค์การเอกชน (NGO) ที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ เข้ามามีบทบาทในการแนะนำและส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นและเข้ามามีบทบาทในการคัดค้านโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย นโยบายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการควบคุมมลพิษจึงเป็นนโยบายที่มีความสำคัญและมีผู้ให้ความสนใจจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพที่กว้างขวางขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบโดยตรงเพื่อเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและเพื่อให้นโยบายประสบผลสำเร็จ รัฐบาลได้ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนทั่วไปได้ตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายของรัฐบาลให้ปรากฏเป็นจริง

นโยบายสาธารณะยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือของรัฐบาลหลายประการ ได้แก่

1. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ
2. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการรักษาความมั่นคงของประเทศ
3. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเจริญสัมพันธภาพระหว่างประเทศ
4. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการรักษาผลประโยชน์ระหว่างประเทศ
5. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการส่งเสริมการลงทุนและการจ้างงานภายในประเทศ
6. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชน
7. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม
8. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและทั่วถึง
9. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาชุมชนเมือง
10. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

11. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ
มั่นคง

นอกจากความสำคัญที่กล่าวมาแล้ว ยังมีความสำคัญทั้งต่อผู้กำหนดนโยบายและ
ต่อประชาชนกล่าวคือ¹⁷

(1) ความสำคัญต่อผู้กำหนดนโยบาย ส่วนใหญ่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการกำหนด
นโยบายบริหารประเทศคือรัฐบาล หากรัฐบาลกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ประชาชน ทั้งด้านค่านิยมของสังคมและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพของประชาชน จะทำให้รัฐบาล
ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากรัฐบาลสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติให้
ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) จะยิ่งทำให้
รัฐบาลได้รับความนิยม และการยอมรับจากประชาชนอย่างกว้างขวาง ผลดังกล่าวจะส่งเสริมให้
รัฐบาลมีโอกาสดำรงอำนาจในการบริหารประเทศต่อไปอีก ในทางตรงกันข้ามหากรัฐบาลกำหนด
นโยบายที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยม หรือความต้องการของประชาชน ประชาชนอาจรวมตัวกันคัดค้าน
เพื่อกดดันให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรืออาจมีผลรุนแรงถึงขั้นทำให้รัฐบาลต้องหมดอำนาจไป
ในบางกรณีแม้ว่ารัฐบาลจะได้กำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับค่านิยมและความต้องการของประชาชน
ก็ตาม แต่รัฐบาลไม่สามารถที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายปรากฏเป็นจริงได้ เมื่อนั้น
ประชาชนย่อมหมดศรัทธารัฐบาล และอาจส่งผลให้รัฐบาลหมดโอกาสที่จะบริหารประเทศต่อไป
ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่านโยบายสาธารณะนอกจากจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศแล้ว ยังมีผลต่อการดำรง
อยู่ของรัฐบาลอย่างสำคัญด้วย

(2) ความสำคัญต่อประชาชน เนื่องจากนโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตทาง
การเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น ประชาชนจึงสามารถแสดงออกซึ่งความ
ต้องการของตนผ่านกลไกต่าง ๆ ทางการเมือง อาทิ ผ่านพรรคการเมือง ผ่านกลุ่มอิทธิพลและ
ผลประโยชน์ ผ่านระบบราชการ ผ่านนักการเมือง ผ่านฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น ความ
ต้องการของประชาชนและสิ่งที่ประชาชนสนับสนุนจะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองไปเป็นนโยบาย
สาธารณะ เมื่อนโยบายสาธารณะถูกนำไปปฏิบัติและปรากฏผลลัพธ์ตามเป้าประสงค์ที่พึงปรารถนา
ประชาชนย่อมได้รับความพอใจและส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น
และความศรัทธาต่อการบริหารงานของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากผลลัพธ์และคุณภาพ
ของการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่พึงปรารถนาของประชาชนจะส่งผลให้วิถีชีวิต
ของประชาชนตกต่ำ ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและความศรัทธาต่อรัฐบาล
รัฐบาลจึงต้องพยายามปรับเปลี่ยนนโยบายหรือปรับปรุงการนำนโยบายไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

¹⁷ David Easton, *The political system* (New York : Alfred A. Knopf, 1965), 45-47.

มากยิ่งขึ้น เพื่อเรียกศรัทธาคืนจากประชาชน มิฉะนั้นประชาชนอาจจะไม่ให้การสนับสนุนรัฐบาลต่อไปอีก ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองกับประชาชนจึงเป็นความสัมพันธ์แบบพลวัต (dynamic system) ดังนั้นนโยบายสาธารณะในฐานะที่เป็นผลผลิตของระบบการเมือง จึงส่งผลอย่างสำคัญต่อวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชน

อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายสาธารณะจะมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ แต่ความสำเร็จของนโยบายสาธารณะก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการด้วยกันคือ การมีเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อให้นโยบายได้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง ป้องกันมิให้เกิดความคลาดเคลื่อนต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เกิดการกำหนดหน่วยงานและบุคคลผู้รับผิดชอบนโยบายโดยตรง เพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอเหมาะสมเพื่อให้นโยบายบรรลุผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ การมีระบบในการควบคุมตรวจสอบอย่างใกล้ชิดเพื่อประเมินผลนโยบายอย่างสม่ำเสมอ และรวมทั้งได้รับการสนับสนุนนโยบายจากประชาชนซึ่งเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้นโยบายประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

2.1.3 กระบวนการของนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะย่อมมีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด เช่นเดียวกับกิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ จากจุดเริ่มต้นถึงจุดสิ้นสุดหรือแปรสภาพไปเป็นนโยบายอื่น ๆ เป็นวงจรชีวิตของนโยบาย (life cycle policy) หรือกระบวนการนโยบายนั่นเอง กระบวนการของนโยบายประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ หลายขั้นตอน นักวิชาการหลายท่านต่างมีแนวคิดหลากหลาย ซึ่งแต่ละท่านได้กำหนดจำนวนขั้นตอนที่แตกต่างกัน เนื่องจากสมมุติหรือแนวคิดของแต่ละคนในเรื่องนี้มีความแตกต่าง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กระบวนการใหญ่ ๆ ดังนี้¹⁸

2.1.3.1 กระบวนการแรก เป็นแนวคิดกระแสหลักโดยยึดการแบ่งกระบวนการนโยบายออกเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันในลักษณะที่ไม่ให้ความสำคัญต่อปฏิริยาโต้ตอบระหว่างขั้นตอนแต่ละขั้นตอน โดยทั่วไปมักแบ่งกระบวนการออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ

ขั้นตอนแรกการกำหนดนโยบาย หมายถึงรวมถึงการระบุประเด็นปัญหาการพัฒนาทางเลือก และการเสนอทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อกำหนดนโยบาย ซึ่งนโยบายมักจะปรากฏในรูปแบบของกฎหมาย พระราชบัญญัติ มติคณะรัฐมนตรี หรือคำพิพากษาของศาลฎีกา

¹⁸ พิทยา บวรวัฒนา, รัฐประศาสนศาสตร์ : ทฤษฎีและแนวการศึกษา, 17-19.

ขั้นตอนที่สองการแปลงนโยบายไปสู่ภาคการปฏิบัติ ประกอบด้วย การแปลความนโยบายให้อยู่ในรูปร่างแผนปฏิบัติได้ การรวบรวมทรัพยากร การวางแผนการจัดการองค์การและการดำเนินงาน ซึ่งมักจะดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือหลาย ๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกัน โดยแบ่งงานกันทำเป็นทอด ๆ หรือทำร่วมกันในเวลาเดียวกัน

ขั้นตอนที่สามการประเมินผลนโยบาย หมายถึง การนำผลการประเมินไปใช้ซึ่งอาจส่งผลไปสู่การยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนนโยบาย โดยใช้ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามนโยบายไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวเป็นพื้นฐานในการปรับเปลี่ยน แนวคิดของกลุ่มนี้โดยทั่วไปมีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่า หน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารต้องแยกจากกัน พื้นฐานความเชื่อนี้ผลักดันให้มองว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นขั้นตอนต่างหากที่แยกออกมาจากขั้นตอนอื่น ๆ

2.1.3.2 กระบวนการที่สอง คือ กระบวนการที่ไม่เห็นด้วยกับการแยกการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะขั้นตอนต่างหากจากขั้นตอนอื่นในกระบวนการนโยบาย กลุ่มนี้มีความเห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตมีปฏิสัมพันธ์กับขั้นตอนอื่น ๆ ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบายในระดับปฏิบัติการ และแนวทางในการนำไปดำเนินการมักมีการปรับเปลี่ยนเพื่อประนีประนอมความเห็นและผลประโยชน์ของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์

นอกจากนี้ยังได้จำแนกกระบวนการนโยบายสาธารณะอย่างเป็นลำดับขั้นตอนไว้ 5 ขั้นตอน คือ¹⁹

(1) Problem Formation การก่อตัวของปัญหา นโยบาย (policy problem) ปัญหานั้นเป็นปัญหาสาธารณะหรือไม่ ปัญหานั้นเป็นวาระของรัฐบาลที่ต้องกระทำหรือไม่ (policy agenda) โดยคำว่าปัญหาต้องพิจารณาว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่ เพราะบางครั้งสิ่งที่เราคิดว่าเป็นปัญหาความจริงอาจไม่เป็นก็ได้

(2) Formulation การก่อรูปนโยบาย ขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดทางเลือกของนโยบาย (policy alternatives) ว่ามีทางเลือกใดบ้างในการแก้ปัญหาและใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หากทางเลือกมีหลายทางก็ต้องวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือกด้วย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (cost-benefit analysis)

¹⁹ Anderson, J. E., *Public policy-making* (New York : Holt, Winston & Rinehart,1979), 26-27.

(3) Adoption การตัดสินใจนโยบาย ในขั้นตอนนี้เป็นการตัดสินใจว่าทางเลือกต่าง ๆ ที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วจะตัดสินใจเลือกทางเลือกใด หรือนำทางเลือกใดไปบังคับใช้และเป็นสิ่งที่ต้องการให้เป็น และใครจะเป็นผู้ตัดสินใจนโยบาย

(4) Implementation การนำนโยบายไปปฏิบัติ เมื่อได้ตัดสินใจเลือกนโยบายที่เห็นว่าดีที่สุดแล้วก็นำนโยบายที่เลือกนั้นไปปฏิบัติให้บรรลุผล และมีสิ่งใดเป็นผลกระทบต่อนโยบายนโยบาย

(5) Evaluation การประเมินผลนโยบาย โดยการวัดว่านโยบายมีประสิทธิผลหรือผลกระทบอย่างไรหลังจากนำนโยบายนั้นไปสู่การปฏิบัติ และใครจะเป็นผู้ประเมินผลนโยบายอะไรคือผลที่ตามมาของนโยบายจากการประเมินผล

กล่าวได้ว่า กระบวนการของนโยบายสาธารณะ หรือที่เรียกว่าวงจรนโยบายสาธารณะ เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการของนโยบาย โดยมุ่งประเด็นไปที่ขั้นตอนการดำเนินงานของรัฐตั้งแต่การเริ่มเกิดขึ้นจนถึงจุดสิ้นสุดของปัญหา ผ่านขั้นตอนแบ่งแยกและจัดลำดับจากจุดเริ่มต้นของการก่อตัว การตัดสินใจนโยบาย ไปถึงการประเมินผลและบทสรุปของนโยบายนั้น โดยผ่านกลไกการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัตินับเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบาย และเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ การศึกษาความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติจะทำให้ทราบถึงขอบเขตของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ว่ามีความหมายครอบคลุมในกิจกรรมส่วนไหนของการวิเคราะห์นโยบายบ้าง โดยเฉพาะการศึกษาจากทัศนะที่หลากหลายต่างกันของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องจะทำให้สามารถขยายมุมมองเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างรอบด้าน ซึ่งบางส่วนอาจมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันและบางส่วนอาจแยกความแตกต่างออกอย่างชัดเจน

2.2.1 ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นักวิชาการส่วนใหญ่มักเห็นพ้องตรงกันว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการหรือวิธีการที่จะนำนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบแล้วไปสู่การปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่มีขั้นตอนดำเนินการและระยะเวลาที่ต่อเนื่อง แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา โดยนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมากมาย ตัวอย่างเช่น

เพรสแมน และวิลเดาฟสกี (Pressman and Wildavsky) ได้นิยามความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็น 2 แนวทาง คือ²⁰

1. การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าหมายและการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น
2. การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถที่จะผลักดันให้กลไกที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน สามารถดำเนินไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์

เอ็ดวาร์ด (Edward) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึงขั้นตอนของกระบวนการนโยบายที่อยู่ระหว่างการก่อตัวของนโยบายกับผลลัพธ์ของนโยบายที่มีต่อประชาชน อันได้แก่ การอนุมัติกฎหมาย การออกระเบียบข้อบังคับโดยฝ่ายบริหาร การบังคับคดีของศาล และการประกาศใช้กฎหมายเหล่านี้ให้ประชาชนทราบทั่วกัน²¹

โจนส์ (Jones) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นโยบายบรรลุผล ทั้งนี้ ได้แก่กิจกรรมดังต่อไปนี้²²

1. การตีความนโยบาย คือการแปลความหมาย หรือตีความนโยบายให้ชัดเจน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
2. การจัดองค์กรเพื่อรองรับนโยบาย คือการจัดองค์กร หรือการกำหนดวิธีการบริหารนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายนั้น ๆ
3. การปฏิบัติตามนโยบาย ได้แก่ การให้บริการแก่ประชาชน การเบิกจ่ายงบประมาณและกิจกรรมอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าตามเป้าหมายของนโยบาย

แม็กลาฟลิน (McLaughlin) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขององค์การที่ต่อเนื่องเป็นพลวัตร ได้รับการปรุงแต่งและหล่อหลอมโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและกลยุทธ์ของนโยบายกับสภาพขององค์การที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตาม

²⁰ Pressman, J. L. and Wildavsky, A. B., *Implementation*, 2nd ed., (San Francisco : University of California Press, 1973), 12.

²¹ Edward, G. C., *Implementing public policy* (Washington, DC : Congressional Quarterly Press, 1980), 148.

²² Jone, Charles O., *Introduction to the Study of Public Policy* (California : Wadsworth Publishing Co.Inc., 1977), 139.

เป้าหมายของนโยบาย โดยพยายามปรับเปลี่ยนประนีประนอมระหว่างเป้าหมายและกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ กับข้อจำกัดเงื่อนไขและสภาพแท้จริงของหน่วยงาน²³

กล่าวได้ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่จะนำเอานโยบายที่ได้รับความเห็นชอบแล้วไปสู่การปฏิบัติ โดยแสวงหาวิธีและแนวทางเพื่อปรับปรุงนโยบาย แผนงาน และการปฏิบัติงานในโครงการให้ดีขึ้น โดยมุ่งแสวงหาคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ หรือสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นภายในกระบวนการ ผ่านการวิเคราะห์ขอบเขตของนโยบายอย่างครอบคลุมเพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

2.2.2 คุณลักษณะสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

คุณลักษณะสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามความหมายของ เพรสแมน และ วิลเดสกี อาจจำแนกให้เห็นชัดเจนได้ดังนี้

2.2.2.1 การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ทั้งหมดในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2.2.2.2 กระบวนการหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าประสงค์ของนโยบายและการปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าประสงค์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงมาตรการในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของนโยบาย

2.2.2.3 การประเมินผลสำเร็จเป็นการกำหนดกรอบในการวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้ความชัดเจนโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินความสำเร็จให้ชัดเจนเป็นที่ยอมรับแก่ผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นการประเมินผลสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงต้องมีทั้งความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ซึ่งหมายความว่า การประเมินผลจะต้องกระทำอย่างเป็นระบบถูกต้องตามระเบียบวิธีการประเมินผล เพื่อให้การประเมินผลสำเร็จสามารถระบุระดับของความสำเร็จได้อย่างชัดเจน และสามารถให้ข้อเสนอแนะได้ว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างในระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง

2.2.2.4 การแปลงความเป็นนามธรรมของเป้าประสงค์ไปสู่ความเป็นรูปธรรมที่มีความเฉพาะเจาะจงและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งผู้รับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องเป็นผู้

²³ Milbrey McLaughlin, (1975), อ้างถึงใน พีร์ แพรวพนิต, “งานเทศกาลกรุงเทพมหานครศึกษากรณีหาบเร่แผงลอย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2537), 12.

ตัดสินใจในการกระทำดังกล่าว เพื่อให้ผู้ปฏิบัติปราศจากความคลุมเครือ และมีความชัดเจนต่อภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ

2.2.2.5 การนำนโยบายไปปฏิบัติเกี่ยวข้องกับบุคลากรที่ร่วมรับผิดชอบจำนวนมาก ทั้งบุคลากรภายในหน่วยงานเดียวกันและบุคลากรระหว่างหน่วยงานที่ต้องทำงานประสานกัน ดังนั้นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันทั้งบุคลากรภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงานที่ทำงานประสานกันจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่จะทำให้นโยบายประสบผลสำเร็จ

จากคุณลักษณะสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติข้างต้น สรุปได้ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ สอดรับกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และลักษณะของนโยบายที่กำหนดขึ้น เพื่อให้การดำเนินนโยบายขับเคลื่อนไปในแนวทางเดียวกัน สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง

2.2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

โดยทั่วไปนโยบายอาจมีที่มา หรือผ่านกระบวนการกำหนดนโยบายจนกระทั่งปรากฏเป็นนโยบายในหลายลักษณะ เพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้จึงต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติผ่านกรอบของนโยบายที่มีความชัดเจนและครอบคลุมทุกบริบทของสังคม ซึ่งสามารถแยกปัจจัยที่สำคัญได้ดังนี้

2.2.3.1 แหล่งที่มาของนโยบาย เป็นปัจจัยกำหนดที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการก่อรูปนโยบายและการกำหนดนโยบายมีความหลากหลายทั้งในด้านอำนาจ และหน้าที่ ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการกำหนดคัดเลือกและการบริหารนโยบายด้วย แม้ว่าฝ่ายนิติบัญญัติจะไม่มีอำนาจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการให้ความเห็นชอบนโยบายที่ต้องประกาศใช้เป็นกฎหมาย อำนาจดังกล่าวจึงมีผลต่อการต่อรองให้ฝ่ายบริหารปฏิบัติตามด้วย ส่วนฝ่ายบริหารซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยผ่านองค์การราชการที่ตนรับผิดชอบ อาจใช้อำนาจส่วนตัวหรือใช้อำนาจผ่านระบบราชการที่ตนมีอิทธิพลในการรับผิดชอบอยู่โดยตรง การกระทำดังกล่าวของฝ่ายบริหารเป็นที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมต่าง ๆ²⁴

²⁴ Pressman, J. L. and Wildavsky, (1977), อ้างถึงใน กานต์ เสกขุนทด, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายประกันสุขภาพการศึกษาไปปฏิบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2552), 18.

2.2.3.2 ความชัดเจนของนโยบาย เป็นรากฐานสำคัญของความมุ่งหมายของนโยบายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในบางครั้งอาจพบว่านโยบายมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน แต่มาตรการในการปฏิบัติไม่ชัดเจน หน่วยงานปฏิบัติที่รับผิดชอบอาจต้องใช้ดุลยพินิจของตนในการปฏิบัติ และอาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้เช่นกัน ในกรณีที่วัตถุประสงค์ของนโยบายไม่ชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยแรกของความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากผู้ปฏิบัติไม่ทราบแน่ชัดว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของนโยบายคืออะไร ภาระจึงตกเป็นของผู้ปฏิบัติที่จะต้องตีความเอาเอง ซึ่งอาจถือโอกาสดำเนินการตามที่พอใจ ลักษณะดังกล่าวจะยิ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้มาก หากนโยบายใดก็ตามมีเป้าประสงค์หรือชัดเจนมากเพียงใด ก็จะมีส่งเสริมให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความประสานกัน และนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนาอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยทั่วไป การขาดความชัดเจนและความแน่นอนของนโยบายอาจเกิดขึ้นได้แม้กระทั่งในการกำหนดนโยบายโดยข้าราชการระดับสูง ซึ่งอาจเกิดจากความสับสนในข้อกำหนดต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การตัดสินใจในระดับบุคคลมีผลต่อความคลุมเครือในการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย ปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบคือ การขาดการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการแปลงนโยบายให้เป็นกิจกรรมการปฏิบัติ จนกระทั่งการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยบุคลากรระดับล่างสุดประสบกับปัญหาขึ้น เมื่อถึงเวลานั้นผู้รับผิดชอบจึงเริ่มคิดหาวิธีการที่จะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติดำเนินไปด้วยดี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ²⁵

2.2.3.3 การสนับสนุนนโยบาย เมื่อกำหนดนโยบายเรียบร้อยแล้วนโยบายจะถูกนำไปปฏิบัติอย่างไร หรือจะได้รับการนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ คำตอบของคำถามเหล่านี้ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนนโยบายจากผู้ปฏิบัติ และผู้ที่ได้รับผลจากการปฏิบัติตามนโยบายนั้น หรืออาจพิจารณาในแง่ของการเมืองในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ว่า มีกลุ่มใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งกลุ่มในรัฐบาลได้แก่ นักการเมืองที่เกี่ยวข้อง องค์การราชการที่รับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือผู้มีอำนาจจัดสรรงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น ส่วนกลุ่มภายนอกรัฐบาล อาจได้แก่ สมาชิกในเขตเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องกับปัญหา กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา และสาธารณชนทั่วไป เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มที่สนับสนุนหรือคัดค้านนโยบาย จะมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างพอเพียงหรือไม่ และจัดสรรมาจากแหล่งใด จะต้องใช้จ่ายมากน้อยเพียงใด และมีระยะเวลาผูกพันที่จะต้องกระทำให้สำเร็จนานเท่าใด

²⁵ Stevens and Steven, (1970), อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 19.

คำถามเหล่านี้ล้วนต้องการคำตอบในเชิงนโยบาย และต้องพิจารณาทางเลือกในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เหมาะสม²⁶

การที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ชัดเจน รวมทั้งการเตรียมการอย่างเป็นระบบด้วยกลยุทธ์ที่เหมาะสมนั้น การประมาณการผลรวมที่เกิดขึ้นทั้งหมดทั้งในด้านบวกและด้านลบของปัจจัยสนับสนุนต่างๆ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง หากมีค่านิยมทางการเมืองในการสนับสนุนนโยบายน้อยเท่าใด โอกาสที่นโยบายนั้นจะเป็นไปตามความตั้งใจของผู้กำหนดนโยบายก็จะมีน้อยตามไปด้วย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าค่านิยมทางการเมืองในการสนับสนุนนโยบายจะมีมาก ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นสิ่งรับประกันความสำเร็จของนโยบายแต่อย่างใด ซึ่งจะต้องตระหนักถึงการสนับสนุนทางการเมืองที่มากพอเป็นสิ่งจำเป็นแต่มีค่าใช้จ่ายที่เพียงพอสำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ

2.2.3.4 สิ่งจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติ การนำนโยบายไปปฏิบัติจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่กล่าวมาแล้ว อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยการสร้างสิ่งจูงใจของฝ่ายบริหารต่อผู้ปฏิบัติอีกด้วย ประเด็นนี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องการทำงานและปัจจัยกระตุ้นที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าในระบบราชการเป็นระบบที่ขาดการรับรู้เรื่องข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ “สัญญาณด้านการตลาด” ทำให้เกิดความยากลำบากที่จะเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งจูงใจสำหรับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และอะไรคือรางวัลหรือการลงโทษที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับสำหรับการให้บริการที่ดีและบริการที่ไม่ดี

เนื่องจากสิ่งจูงใจมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติดังกล่าว จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรในการจัดสรรสิ่งจูงใจ เพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติมากขึ้น แนวทางการส่งเสริมความสำเร็จให้แผนงานประสบความสำเร็จอาจกระทำได้หลายกรณี รวมทั้งการปรับรีโอโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามในฐานะของสิ่งจูงใจ หากการจัดสรรงบประมาณไม่มีการระบุอย่างชัดเจนเพียงพอ อาจส่งผลให้เกิดแผนงานที่ผิดพลาดได้ หรือแม้ว่าจะมีเป้าหมายที่ดียิ่งก็ตาม แต่ไม่มีการเปิดเผย เนื่องจากทางราชการมักจะกลบเกลื่อนหรือปกปิดเป้าหมายที่แท้จริงไว้เพื่อเป็นการปกป้องตนเอง กรณีนี้อาจก่อให้เกิดผลทางลบต่อการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติทำงานด้วยความมั่นใจ²⁷

²⁶ Commoner, (1968), อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 20.

²⁷ Bardach, (1980), อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 21.

สำหรับการศึกษเกี่ยวกับปัจจัยสิ่งจูงใจต่อผู้นำนโยบายไปปฏิบัตินี้ Robert Levine ได้เสนอทฤษฎีสถานการณ์ของสิ่งจูงใจไว้ 3 ประการคือ

ประการแรก ระบบตลาดเสรีจะก่อให้เกิดการกระทำซ้ำ เมื่อทรัพยากรได้รับการจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง การใช้กลไกการต่อรองทางการเมือง เพื่อปรับปรุงโครงสร้างองค์การราชการ หรือเป็นอำนาจต่อรอง โดยกลุ่มการเมืองที่รวมตัวกันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงที่ต้องการ

ประการที่สาม การใช้การแข่งขันของระบบราชการเพื่อเร่งรัดการปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ผลการศึกษาของ Milbrey Wallin Mclaughlin ยังชี้ให้เห็นว่าสิ่งจูงใจในแง่ลบไม่ได้ทำให้เกิดแรงจูงใจอย่างเพียงพอที่จะทำให้มีการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง แต่การปฏิบัติจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หากมีสิ่งจูงใจในแง่บวกที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดขวัญกำลังใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ

2.2.3.5 การจัดสรรทรัพยากร ทรัพยากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่น้อยกว่าปัจจัยอื่น ๆ กล่าวคือ แผนงานหรือโครงการใด แม้จะมีปัจจัยอื่นครบถ้วน แต่ถ้าขาดปัจจัยเรื่องทรัพยากรในการสนับสนุน อาจกล่าวได้ว่าแผนงานและโครงการดังกล่าวได้ประสบความสำเร็จล้มเหลวตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่มต้นลงมือปฏิบัติ ทรัพยากรในการนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึงทั้งเงินทุน เวลา และบุคลากร ตลอดจนเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริงของสังคมทั่วไปนั้น มักพบว่ามีทรัพยากรไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโครงการต่าง ๆ เพราะทุกสังคมล้วนมีทรัพยากรจำกัด ดังนั้นการใช้ทรัพยากรที่ถูกต้อง จึงต้องคำนึงถึงการจัดลำดับความสำคัญของแผนงานและโครงการ รวมทั้งกลยุทธ์ในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ข้อจำกัดซึ่งเกิดจากการมีทรัพยากรอย่างจำกัดนี้ มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างมาก จึงต้องจัดสรรทรัพยากรสำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการกระจายทรัพยากรดังกล่าวอย่างเหมาะสมด้วย²⁸

ในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรนี้ ทั้งผู้กำหนดนโยบายและผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ควรตระหนักถึงผลประโยชน์หรือต้นทุนที่ไม่ได้คาดไว้ด้วย ซึ่งเรียกว่า “ผลกระทบจากภายนอก” อันเป็นผลมาจากการจัดสรรทรัพยากรในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และต้องพิจารณาด้วยว่าจะมีผลกระทบต่อกรนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างไร ถ้าเป็นผลกระทบทางลบจะมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้การนำนโยบายไปปฏิบัติต้องประสบความล้มเหลว

²⁸ Brevier and Deleon, (1980), อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 21.

จากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าลักษณะของนโยบายต่าง ๆ ที่ผู้บริหารหรือรัฐบาลได้กำหนดขึ้นมาจะต้องมีความชัดเจน แผนปฏิบัติมีแนวทางดำเนินการ และกลไกสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้การดำเนินนโยบายสู่แผนปฏิบัติ และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.2.4 แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบ Top-Down และ Bottom-Up

การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติครั้งแรก Pressman and Wildavasky ได้ทำการศึกษถึงความล้มเหลวของการนำนโยบายการสร้างงานให้ชนกลุ่มน้อยในเมืองโอ๊คแลนด์ พบว่าแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติมีลักษณะแบบ Top-Down อยู่มากเนื่องจากการปฏิบัติงานมีโครงสร้างที่เป็นไปตามลำดับชั้น กล่าวคือ โครงการดังกล่าวไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักทฤษฎีที่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีการฝึกรอบม ทำให้โครงการล่าช้าไม่สามารถดำเนินการได้ นอกจากนี้ยังมีขั้นตอนที่ซับซ้อนที่ยากต่อการตัดสินใจ ซึ่งจะเป็นการเน้นที่ตัวนโยบายเป็นหลัก โดยแบ่งเป็นตัวแปร 3 กลุ่ม ดังนี้²⁹

2.2.4.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย ประกอบด้วย ความเหมาะสมของกลุ่มประชากรในพื้นที่เป้าหมาย ลักษณะสังคมและความร่วมมือจากท้องถิ่น ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานที่สนับสนุน

2.2.4.2 ความซับซ้อนในการประสานการปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วยความสามารถในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ความซับซ้อนของกระบวนการการตัดสินใจ ความขัดแย้งของเป้าหมายของโครงการ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าของงานที่เกิดขึ้น

2.2.4.3 ความเชื่อมโยงของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย ความสามารถในการพัฒนาแนวทางที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ ความล้มเหลวของกระบวนการนโยบายที่ต้องเข้าใจและยอมรับถึงความสำคัญขงนโยบาย และการขาดทฤษฎีที่เหมาะสมเพื่อใช้อธิบายลักษณะของนโยบาย

จากลักษณะของตัวแปรสำคัญข้างต้นทั้ง 3 ตัวแปร ที่มีลักษณะ Top-Down สามารถสรุปได้ว่าเป็นการเน้นและให้ความสำคัญของการกำหนดนโยบายมากเกินไป ทำให้ขาดความสำคัญของการพิจารณาถึงการประเมินผลของนโยบาย จึงทำให้นโยบายขาดประสิทธิภาพในส่วนที่เป็นความคิดเห็นของประชาชน

²⁹ Pressman and Wildavasky, (1973), อ้างถึงใน วรเดช จันทรศร, *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2554), 76-77.

แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบ Top-Down นั้น ได้รับการโต้เถียงจากนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติระดับล่างว่าจะสามารถดำเนินนโยบายไปสู่เป้าหมายได้ตามที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นลักษณะของ Bottom-up ดังนี้³⁰

(1) ลักษณะหน้าที่ของข้าราชการระดับล่าง ซึ่งจะต้องเน้นที่งานมากกว่าเน้นที่นโยบาย

(2) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องของข้าราชการระดับล่างในการที่จะให้บริการกลุ่มเป้าหมายภายใต้แรงกดดันที่ไม่แน่นอน

กล่าวได้ว่าลักษณะแนวคิดแบบ Top-Down และ Bottom-Up มีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป จึงเหมาะสมสำหรับการนำมาประยุกต์ ทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของนโยบาย ทั้งระดับบนและระดับล่างอย่างเสมอภาค

2.2.5 ตัวแบบเกี่ยวกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

การศึกษาตัวแบบของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ประกอบด้วยตัวแบบที่สำคัญดังนี้³¹

2.2.5.1 ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุมการดำเนินงานตามนโยบายในการนำนโยบายไปปฏิบัติ หน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของนโยบายที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ชัดเจนอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปกำหนดภารกิจและมอบหมายงานให้แก่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.5.2 ตัวแบบทางด้านการจัดการ ให้ความสำคัญกับสมรรถนะขององค์การที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งสมรรถนะขององค์การเกี่ยวข้องกับ 5 ปัจจัยคือ 1. โครงสร้างองค์การที่เหมาะสมกับภาระงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงาน 2. องค์การต้องประกอบด้วยบุคลากรซึ่งมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3. งบประมาณในการดำเนินงานตามนโยบายต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ 4. องค์การยังต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ 5. สถานที่ที่ใช้ดำเนินงานต้องเอื้อต่อการดำเนินงานตามนโยบาย

³⁰ Michael Lipsky, (1980), อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 89.

³¹ มยุรี อนุমানราชชน, *นโยบายสาธารณะ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด, 2556), 88.

2.2.5.3 ตัวแบบทางด้านพัฒนาองค์การ คือความรับผิดชอบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะต้องสร้างความผูกพันและการยอมรับในนโยบาย โดยเน้นการมีส่วนร่วมด้วยการใช้เทคนิคการจูงใจ และภาวะผู้นำของผู้บริหารในองค์การ

2.2.5.4 ตัวแบบทางด้านกระบวนการของระบบราชการ มีความเกี่ยวข้องกับอำนาจขององค์การ อำนาจที่แท้จริงขององค์การจะกระจายอยู่ที่สมาชิกขององค์การ และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติทุกคน

2.2.5.5 ตัวแบบทางการเมือง เป็นผลการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเจรจาต่อรองของผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น ๆ ในฐานะผู้มีส่วนได้และผู้มีส่วนเสีย ประโยชน์จากการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่า

2.2.5.6 ตัวแบบทั่วไป เป็นการพัฒนามาจากหลาย ๆ ตัวแบบ ทำให้ตัวแปรในแบบนี้เป็นการผสมผสานของปัจจัยต่าง ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

จากตัวแบบเกี่ยวกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติข้างต้น สรุปได้ว่าตัวแบบที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายของการจัดระเบียบราชการแผ่นดิน คือตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล ซึ่งใช้หลักการด้านเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการตัดสินใจ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ ภารกิจและการมอบหมายงานบนหลักการที่มีเหตุผลชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ

ความหมายของผลกระทบ

ผลกระทบ หมายถึง การแยกแยะปัญหาของสังคมเพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบอันเป็นธรรมชาติ และที่เป็นปัญหา รวมถึงการสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ตลอดจนการเสนอวิธีแก้ไขปัญหา³²

ผลกระทบ หมายถึง ผลประโยชน์ และหรือผลเสียหายอันเกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรง³³

³² วีระยุทธ วิเชียรโชติ, *นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), 38.

³³ เสถียร เหลืองอร่าม, *การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจสังคม* (กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2538), 1.

ผลกระทบ หมายถึง การแสวงหาความจริงถึงสาเหตุและผลของนโยบาย โดยใช้ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์³⁴

ผลกระทบ หมายถึง ผลทั้งหมดของนโยบาย ที่มีขึ้นในสภาพแห่งความเป็นจริงในโลกอันได้แก่ ผลกระทบที่มีต่อสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ค่าใช้จ่ายทางตรงที่ใช้สำหรับทรัพยากรของโครงการ ค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่าง ๆ รวมทั้งค่าเสียโอกาสด้วย นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายผลกระทบว่า ผลกระทบของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หมายถึง ผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้น³⁵

สรุปได้ว่าผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดต่อเนื่องมาจากผลผลิต หรือผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ อาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมาย หรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ผลกระทบสามารถแบ่งออกเป็นแง่มุมต่าง ๆ ได้ดังนี้³⁶

1. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา (Content) สามารถแบ่งออกได้หลายรูปแบบคือ

1.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกระบวนการผลิต และกระบวนการกระจายการผลิตหรือสินค้า บริการ เช่น ผลกระทบของนโยบายที่มีต่อรายได้ต่อหัวต่อคน

1.2 ผลกระทบทางการเมือง หมายถึง ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการจัดผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ตำแหน่ง หน้าที่ และเกียรติยศชื่อเสียง โดยมุ่งที่จะตอบคำถามว่า ใครได้ ใครเสีย อะไรเมื่อไร และอย่างไร

1.3 ผลกระทบทางกายภาพ หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นทางวัตถุตามธรรมชาติหรือชีววิทยา เช่น ผลกระทบที่ทำให้เกิดโรคมะเร็งจากการส่งเสริมการสูบบุหรี่

1.4 ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพนิเวศวิทยาทางอากาศ น้ำ เสียง และทางเดิน

1.5 ผลกระทบทางสังคม หมายถึง ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับวิถีดำเนินชีวิตของราษฎรในแง่ของระบบคุณค่า และพฤติกรรมทางสังคม

³⁴ Dye, Thomas R., *Understanding Public Policy*, 5th ed., (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1984), 19.

³⁵ Ibid, 345.

³⁶ แสวง รัตนมงคลมาศ, *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม* (กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2538), 16-17.

2. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) โดยแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ผลกระทบเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ซึ่งได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์ หรือสภาพทางด้านกายภาพที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความต้องการของปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง ผลกระทบอีกประเภทหนึ่งคือ ผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ความขัดแย้ง เป็นต้น

3. การแบ่งตามแง่มุมของทิศทางที่กระทบ (Direction) คือ ผลกระทบทางตรง (Direct Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4. การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าผลกระทบ (Value) คือ ผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) หมายถึง ผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนา

5. การแบ่งผลกระทบตามแง่ของระยะเวลา คือ ผลกระทบระยะสั้น หมายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน และผลกระทบระยะยาว หมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในอนาคต

6. การแบ่งผลกระทบตามความคาดหวัง (Expectation) คือ ผลกระทบที่คาดหวัง (Expected Impact) และผลกระทบที่ไม่คาดคิด (Unexpected Impact)

กล่าวได้ว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานหรือการดำเนินโครงการต่าง ๆ สามารถแบ่งออกเป็น ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางการเมือง ผลกระทบทางกายภาพ ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ผลกระทบทางสังคม และยังสามารถแบ่งออกเป็นแง่มุมต่าง ๆ ได้อีก เช่น ผลกระทบเชิงภาวะวิสัย ผลกระทบเชิงอัตวิสัย ผลกระทบทางตรง ผลกระทบทางอ้อม ผลกระทบเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบรวมถึงผลกระทบระยะสั้น และระยะยาว ผลกระทบที่คาดหวังและไม่คาดหวังอีกด้วย ซึ่งจะต้องพิจารณาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีในแต่ละเรื่องว่าสอดคล้องกับผลกระทบด้านใดและแง่มุมใด เพราะผลกระทบด้านหนึ่งอาจมีได้หลายแง่มุม หรืออาจมีผลกระทบหลายด้านหลายแง่มุมในเรื่องเดียวกันก็ได้

2.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางสังคม

ความหมายของการมีส่วนร่วม คำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน มาจากภาษาอังกฤษว่า Public Participation คำว่า ประชาชน ในความหมายที่แท้จริงของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา และออสเตรเลีย หมายถึงประชาชน พลเมือง ไม่ว่าจะสังกัดหน่วยงานของภาครัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรเอกชน กลุ่มคน และประชาชนทั่วไป ที่อาจได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์จากการมีโครงการหรือกิจการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ ดังนั้นคำว่า การมีส่วนร่วมของ

ประชาชน จึงหมายถึงการที่ประชาชน หรือสมาชิกชุมชน สังคม ที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันแสดงให้เห็นถึงความต้องการและการตัดสินใจร่วมกัน มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนนับเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ³⁷

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาเป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่อาจจะรุนแรง ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และสร้างค่านิยมร่วมกันทางสังคม³⁸

2.4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิผล จะต้องประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้³⁹

- (1) ข้อมูลจากประชาชนส่งผ่านไปยังผู้เสนอนโยบาย หรือโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่กำหนดนโยบาย หรือผู้ที่เสนอโครงการนั้น ๆ ได้ทราบถึงธรรมชาติและแนวคิดของสังคม
- (2) ข้อมูลทางเทคนิคเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นสนใจจากผู้เสนอโครงการส่งผ่านไปยังประชาชน
- (3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความเชื่อระหว่างประชาชนกับผู้กำหนดนโยบายหรือผู้เสนอโครงการ หรือระหว่างประชาชนด้วยกันเอง
- (4) ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนผู้สนใจจะต้องได้รับการนำเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ

³⁷ ถวิล บุรีกุล และคณะ, รายงานการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, 2552), 17.

³⁸ เรื่องเดียวกัน.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, 18.

2.4.2 การออกแบบโครงการมีส่วนร่วมของประชาชน

การออกแบบโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ประกอบด้วย 3 ระยะดังนี้⁴⁰

ระยะที่หนึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์บริบทของการตัดสินใจที่โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนจะนำไปใช้ ในระยะนี้งานที่จะต้องทำคือ การทำให้กระบวนการตัดสินใจมีความชัดเจน พร้อมทั้งพิจารณาถึงประเด็นไหนหรือตัวกระบวนการใดที่อาจจะมีผลต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการการมีส่วนร่วมนี้ และการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ในเรื่องนี้จำเป็นหรือไม่

ระยะที่สองจะเกี่ยวข้องกับประเภทของบุคคลที่มาร่วมวางแผน ซึ่งจะเริ่มคิดเมื่อเขากำลังพูดถึงการพัฒนาแผนการมีส่วนร่วม พิจารณาถึงกิจกรรมที่สอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ

ระยะที่สามของการวางแผนคือ การวางแผนการนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย

(1) การวิเคราะห์การตัดสินใจ เป็นการสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องที่จะตัดสินใจ ระบุถึงแผนหรือขั้นตอนการตัดสินใจ และกำหนดการตัดสินใจว่าการมีส่วนร่วมจำเป็นหรือไม่ และเพื่อวัตถุประสงค์ใด

(2) กระบวนการวางแผน เป็นการระบุว่าความต้องการให้ประสบความสำเร็จอย่างไร บ้างกับสาธารณชนในแต่ละระยะของกระบวนการตัดสินใจ พิจารณาถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก พิจารณาถึงเทคนิคที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ และเชื่อมโยงเทคนิคนั้น ๆ สู่แผนที่มีการบูรณาการ

(3) การวางแผนการนำไปปฏิบัติ คือ การวางแผนการนำไปปฏิบัติของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละส่วน

กล่าวได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดช่องทางให้ประชาชนที่มีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายเดียวกัน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และร่วมแสดงทัศนะผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็น จากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอแนะแนวทางต่อหน่วยงานของรัฐนำไปกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงบนพื้นฐานที่ถูกต้องเหมาะสม และประโยชน์ของส่วนรวม การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงจะประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, 20-21.

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ

“เศรษฐกิจนอกระบบ” หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ประกอบธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจส่วนตัว และธุรกิจที่อยู่นอกภาคการเกษตร หรือกิจกรรมในภาคเกษตรบางส่วนที่มีการจ้าง หรือไม่มีการจ้างแรงงานก็ได้ มีการใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ทั้งที่อยู่ในเมืองและชนบท โดยอยู่นอก การควบคุมของกฎระเบียบ ไม่มีระบบภาษี เงินเดือน ค่าจ้างที่แน่นอน ผู้ทำงานเป็นเจ้าของ ผู้ประกอบการ อาจมีลูกจ้าง ผู้ฝึกงาน ผู้ช่วยในครัวเรือน หรือมีการรับเหมาช่วงงานต่อ ๆ กันมา ไม่มี การแยกบัญชีส่วนตัวหรือบัญชีธุรกิจ ทั้งนี้ไม่รวมกิจกรรมที่ขัดต่อกฎหมายอย่างชัดเจนที่จัดอยู่ในข่าย ของอาชญากรรม หรืออยู่นอกกรอบของจริยธรรม คุณลักษณะของเศรษฐกิจนอกระบบมี 8 ประการ ด้วยกัน ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานน้อยกว่า 10 คน และส่วนใหญ่เป็นบุคคลใน ครอบครัว 2) มีความหลากหลายของกิจกรรม เช่น ค้าปลีก ค้าส่ง การซ่อมแซมต่าง ๆ การก่อสร้าง การบริการส่วนบุคคล และอุตสาหกรรม 3) มีการเกิดขึ้นและหายไปได้ง่ายกว่า Formal sector 4) มีเงินทุนต่ำ 5) ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่ใช้แรงงานที่ไม่ต้องการทักษะระดับสูง 6) ผู้ทำงานจะเรียนรู้ทักษะ จากการทำงาน 7) นายจ้างและลูกจ้างมีข้อตกลงกันแบบไม่เป็นทางการ ลูกจ้างอาจได้สิทธิหรือ สวัสดิการเพียงเล็กน้อย และ 8) ธุรกิจของเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal) ไม่ได้อยู่เพียงลำพัง แต่เชื่อมกับภาคเศรษฐกิจอื่นที่เป็นระบบ (Formal) และเพิ่มขนาดขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของ เศรษฐกิจโลกส่วนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความหมาย ของ “เศรษฐกิจนอกระบบ” คือ การประกอบอาชีพและธุรกิจในภาคการผลิตสินค้าและบริการที่สร้าง งาน สร้างรายได้ ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของภาครัฐเป็นหน่วยธุรกิจขนาดเล็กของชุมชน ธุรกิจที่ผู้ทำงานเป็นเจ้าของที่อาจมีลูกจ้างหรือใช้แรงงานในครอบครัว โดยมีทั้งที่ดำเนินการโดยถูก กฎหมายและหลีกเลี่ยงกฎหมาย หรือไม่มีกฎหมายกำกับ ประกอบด้วย⁴¹

1. การผลิตสินค้าและบริการสาขาที่ไม่เป็นทางการ หมายถึงกิจกรรมเศรษฐกิจที่ไม่ผิด กฎหมาย ไม่มีกฎหมายรองรับ ไม่มีระบบภาษีหรือระบบเงินเดือนค่าจ้างและการจ้างงานที่แน่นอน เป็นกิจกรรมที่มีขนาดเล็ก เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความไม่แน่นอนสูง ซึ่งครอบคลุมกิจกรรม ต่าง ๆ ดังนี้

1.1 กลุ่มการผลิต ได้แก่ เกษตรกรรายย่อยและแรงงานรับจ้างทางการเกษตร ผู้รับงาน มาทำที่บ้าน ผู้รับจ้างทำของ ผู้รับจ้างรายย่อย ธุรกิจการผลิตรายย่อยระดับครัวเรือนและห้องแถว ธุรกิจชุมชน ธุรกิจของกลุ่มแม่บ้านและผู้ประกอบอาชีพอิสระ เป็นต้น

⁴¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *เศรษฐกิจนอกระบบกับ การบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ* (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2547), 8.

1.2 กลุ่มการค้าและบริการ ได้แก่ หาบเร่แผงลอย การรับซื้อของเก่า การซ่อมแซมของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน การให้เช่าพระเครื่องและวัตถุมงคล เป็นต้น

1.3 กลุ่มบริการขนส่ง ได้แก่ การบริการขับขี่ยานยนต์รับส่งผู้โดยสารด้วยรถจักรยานยนต์รับจ้าง รถตู้โดยสาร รถยนต์แท็กซี่และเรือ เป็นต้น

1.4 กลุ่มกิจกรรมภาคครอบครัว ได้แก่ การผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว การทำงานบ้านการเลี้ยงดูบุตร การดูแลคนชราและคนเจ็บป่วยที่บ้าน ซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญในการจรรโลงครอบครัว แต่ไม่ได้รับค่าตอบแทนและไม่มีการจ้างนับเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ประชาชาติ

2. การผลิตและบริการที่ผิดกฎหมาย หมายถึงกิจกรรมที่กระบวนการผลิตและจัดจำหน่าย ตลอดจนการให้บริการที่ผิดกฎหมาย ได้แก่ การพนันผิดกฎหมาย การค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อน เช่น การค้าอาวุธสงคราม การค้าน้ำมันเถื่อน การลักลอบค้าสื่อลามก ฯลฯ การค้าประเวณี การให้บริการทางเพศผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ เช่น การค้าแรงงาน การค้าเด็ก และการค้าผู้หญิงเป็นโสเภณี การค้าสัตว์และพืชสงวนพันธุ์ โปยก๊วนและการลอกต๋มต๋นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่นเกมแชร์ และธุรกิจแอบแฝงที่จูงใจด้วยผลตอบแทนสูง รวมตลอดทั้งการทุจริตคอร์รัปชันทั้งภาครัฐและเอกชน ธุรกิจการฟอกเงิน และอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

เศรษฐกิจนอกระบบก่อให้เกิดผลประโยชน์ในมิติทางสังคมมากกว่ามิติทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งกระจายโอกาสให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ช่วยยกระดับคุณภาพการผลิตและบริการ มีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ได้อีกทางหนึ่ง อีกทั้งช่วยสร้างความเป็นธรรมและความโปร่งใสให้เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย⁴²

2.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสีย

2.6.1 พัฒนาการของทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย

พัฒนาการของทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสียมีพื้นฐานมาจาก กรอบแนวคิดของ Barnard ในหนังสือเรื่อง The Functions of the Executive ที่นำเสนอมุมมองด้านบวกของผู้จัดการในการสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต่อมา Freeman สนับสนุนว่าผู้บริหารต้องสร้างความพอใจต่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของบริษัทซึ่งมีหลากหลายประกอบด้วย พนักงาน ลูกค้า ผู้ขายปัจจัยการผลิตองค์กร

⁴² เรื่องเดียวกัน, 9.

ชุมชนในท้องถิ่น จึงกล่าวได้ว่าผู้มีส่วนได้เสียคือกลุ่ม และบุคคลผู้ซึ่งอาจมีผลหรือได้รับผลกระทบจากความสำเร็จของภารกิจขององค์กร⁴³

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้เสีย มี 3 ส่วน (Harrison and St. John) ส่วนที่หนึ่ง คือ สิ่งแวดล้อมในภาพกว้าง (Broad environment) ประกอบด้วย ด้านสังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมืองและกฎหมายที่ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Five Force Model ส่วนที่สอง สิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติการ (Operating environment) ประกอบด้วย ผู้ขาย ปัจจัยการผลิต ลูกค้า คู่แข่งขัน สหภาพ ตัวกลางทางการเงิน ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ และส่วนที่สาม องค์กร ประกอบด้วยเจ้าของกิจการหรือผู้บริหารและพนักงาน เป็นต้น⁴⁴

จากพัฒนาการและปัจจัยสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้เสียข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าผู้บริหารหรือรัฐบาลจะต้องมีการสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคมที่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียในวงกว้าง ซึ่งเป็นผลกระทบปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกต่อการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น การคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในการกำหนดนโยบายในการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น

2.6.2 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จทางการบริหาร เนื่องจากการเรียนรู้เกี่ยวกับ “ตัวแสดง” (Knowledge about actors) ที่เกี่ยวข้องกับองค์การ และมีอำนาจอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมการพัฒนาปรับปรุง และการสนับสนุนปฏิบัติการ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ ผู้มีส่วนได้เสียนั้นครอบคลุมถึง บุคคล กลุ่มบุคคล กลุ่มกดดัน และองค์กร (Individual, groups, organization) ทั้งภายนอกและภายในองค์การที่มีอิทธิพลต่อนโยบายและแผนงานในกลยุทธ์ โดยมีความเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลทางความคิด ผู้รณรงค์ผลักดันนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพและการสาธารณสุข กลุ่มสิทธิเด็ก สตรี คนชรา ผู้ประกอบวิชาชีพ อิทธิพลทางการเงิน ความรู้ ต้นทุนทางสังคม การเมืองในองค์การ การส่งเสริมการตลาดและ

⁴³ Chester Barnard, (1938), อ้างถึงใน อีรพร ทองชะโชค, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย,” *วารสารวิทยาการ* *จัดการ*, ปีที่ 30 ฉ.1 (มกราคม-มิถุนายน 2556) : 30.

⁴⁴ Harrison and St. John, (1994), อ้างถึงใน สุรติ สุพิชญางกูร, “ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย : การประมวลและสังเคราะห์องค์ความรู้,” *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, ปีที่ 4 ฉ.2 (เมษายน-มิถุนายน 2553) : 131.

สื่อสารองค์การ เป็นต้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางกลยุทธ์ต่อการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจาย อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ⁴⁵

1. บุคคลหรือองค์กร ที่อยู่ในเครือข่ายการของการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจาย (Administrative network)
2. กลุ่มผู้สนใจในประเด็นการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจาย (Interest group)
3. ผู้ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดหรือข้อส่งเสริมเดียวกัน (The rule which limit or enable action)

จากผู้มีส่วนได้เสียทางกลยุทธ์ต่อการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจายทั้ง 3 กลุ่มนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการประเมินสถานการณ์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavior) ความตั้งใจ (Intention) ความสัมพันธ์โยงใยต่อกัน (Interrelations) และความสนใจเป็นพิเศษ (Interest) วาระที่ต้องการ (Agenda) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านั้น และเพื่อเตรียมการไว้ในขั้นตอนการนำกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางส่วนจึงสามารถเข้ามามีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากร หรือเชื่อมต่อกับความสัมพันธ์กับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้สัมพันธ์ภาพที่ดี การให้เกียรติและโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเหล่านั้นได้เข้ามีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็นขณะที่อยู่ในระหว่างขั้นตอนสัมภาษณ์สอบถามความคิดเห็นยังสามารถใช้ต่อยอดอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับผลักดันให้แผนปฏิบัติการดำเนินไปอย่างราบรื่นมีคุณภาพ⁴⁶

ดังนั้นการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียจึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารหรือรัฐบาลจะต้องวิเคราะห์บริบท สภาพแวดล้อมหรือเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันให้สอดคล้องกับนโยบายที่จะกำหนดใช้ และจัดทำแผนงานโครงการอย่างเป็นระบบ ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีการวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอน เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่ได้ของนโยบาย และนำไปปรับใช้ได้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

2.6.3 การกำหนดทิศทางนโยบายเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสีย

ขั้นตอนของการกำหนดทิศทางนโยบายเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียนั้น เป็นการพิจารณาถึงการจัดทำแผนกลยุทธ์และการทบทวนเป้าหมายขององค์การ ซึ่งผู้บริหารจะต้องเปิดรับความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียด้วยความสมัครใจ และกำหนดทิศทางนโยบายที่จะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารองค์การได้อย่างชัดเจน จึงจะทำให้กระบวนการวิเคราะห์ที่สามารถสร้างคุณค่าและก่อประโยชน์ให้เกิดคุณภาพการจัดทำแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์การ และสร้างความมั่นใจ

⁴⁵ วราจคณา ผลประเสริฐ และคณะ, *การจัดการเชิงกลยุทธ์ในการบริหารโรงพยาบาล*, พิมพ์ครั้งที่ 22 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554), 6.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, 7.

หรือยกระดับความน่าเชื่อถือขององค์กรได้อย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้แยกประเด็นวิธีการกำหนดทิศทางของนโยบายไว้ดังนี้⁴⁷

1. พิจารณาระยะเวลาการดำเนินการที่จะใช้ รวมทั้งทรัพยากรและการทุ่มเท (Effort) ที่จะให้แก่การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. ประเด็นที่สำคัญทางกลยุทธ์ (Strategic issue) เกี่ยวข้องกับกลุ่มประเด็นใดบ้าง และเกี่ยวข้องกับระดับใด

3. แนวโน้มนโยบายที่จะนำมาวิเคราะห์เกี่ยวข้องกับองค์กรในทิศทางใด เช่น นโยบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนวิธีการจัดบริการ นโยบายทางการเงิน นโยบายเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคล นโยบายเกี่ยวกับเทคโนโลยี และนโยบายเกี่ยวกับการจัดระเบียบหาบเร่งแผงลอย เป็นต้น

4. ความเห็นของคณะผู้บริหารหรือรัฐบาล กับความคาดหวังต่อผู้มีส่วนได้เสีย กล่าวคือคณะผู้บริหารจะมี “บุคลิกการนำ” แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลให้ท่าทีการรับความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย (Approach) แตกต่างกันไปด้วย

จากวิธีการกำหนดทิศทางนโยบายเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่าผู้บริหารหรือรัฐบาลจะต้องมีการทบทวนกลยุทธ์ และแผนการพัฒนาย่างสม่ำเสมอ เพื่อทำการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายให้มีความทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยต้องให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียเป็นหลักด้วย เช่น การกำหนดนโยบายในการจัดระเบียบหาบเร่งแผงลอยจะต้องมีการตระหนักถึงประชาชนก่อนเสมอ เพราะผลลัพธ์ที่ตามมาจะต้องเกิดขึ้นกับประชาชนเป็นอันดับแรก

2.6.4 การเลือกและกำหนดผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญ

การเลือกและกำหนดผู้มีส่วนได้เสียในขั้นตอนนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากหากเลือกและกำหนดอย่างไม่ชัดเจน จะทำให้ไม่ได้ความคิดเห็นทางกลยุทธ์ ส่งผลให้การลงทุนขององค์กรสูญเสียทรัพยากรโดยไม่คุ้มค่าต่อคุณค่าทางความคิดที่ได้รับ (Return of strategic initiative on resources investment) และอาจมีผลเสียเนื่องจากในกระบวนการติดต่อ การสัมภาษณ์ การขอรับข้อคิดเห็นต่าง ๆ นั้น เป็นสัญลักษณ์ของการวางรากฐานความสัมพันธ์ ซึ่งอาจเปิดช่องทางให้ผู้มีส่วนได้เสียบางกลุ่มนั้น เข้ามาเกี่ยวข้องแสวงหาผลประโยชน์ หรือก่อการเบี่ยงเบนความมุ่งหมาย (Purpose) ขององค์กรได้ในอนาคต⁴⁸

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, 9.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, 10.

ดังนั้น การเลือกและกำหนดผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญนั้น จึงเป็นสิ่งที่ผู้ดำเนินนโยบายต้องให้ความสำคัญอย่างมาก โดยคำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นตามมา อาจมีแผนป้องกันในการรับมือจากข้อผิดพลาดต่าง ๆ ของนโยบาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายภายหลัง

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทงศักดิ์ สุกุลดิษฐ์⁴⁹ ศึกษาเรื่อง ปัญหาชุมชนเมือง: หาบเร่แผงลอยบนทางเท้าในกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า นอกจากแก้ไขปัญหาการว่างงานในเมืองซึ่งเป็นปัญหาเศรษฐกิจสังคมในระดับมหภาคแล้ว การแก้ไขปัญหาหาบเร่แผงลอยบนทางเท้าในกรุงเทพมหานครที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม และประสิทธิภาพสูงสุดในการดำรงชีวิต ได้แก่ การควบคุมโดยใช้มาตรการทางกฎหมายระดับเข้มงวดปานกลาง โดยการห้ามไม่ให้ประกอบการค้าหาบเร่แผงลอยบนทางเท้าและถนนสาธารณะอย่างเด็ดขาด และดำเนินการจัดหาสถานที่ที่มีศักยภาพทางการค้าสูงเพื่อให้ผู้ค้าเคลื่อนย้ายเข้าไปประกอบการได้ โดยการปรับปรุงตึกแถวที่อยู่ทางเข้าตลาดและพื้นที่ภายในที่ถูกโอบล้อม ให้มีลักษณะเป็นเว็จเข้าสู่พื้นที่ภายในนั้น ๆ ยังผลให้พื้นที่ภายในได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพทางการค้าสูงขึ้น และอาจพัฒนาขยายตัวได้ต่อไป

อารี สุทธิบุญ⁵⁰ ศึกษาเรื่อง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมส่งผลให้เศรษฐกิจของครอบครัวเพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมลดลง แต่อาชีพค้าขายและรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนผลกระทบทางด้านสังคมพบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก

⁴⁹ ทงศักดิ์ สุกุลดิษฐ์, “ปัญหาชุมชนเมือง : หาบเร่แผงลอยบนทางเท้าในกรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530), บทคัดย่อ.

⁵⁰ อารี สุทธิบุญ, “ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540), บทคัดย่อ.

นิวัฒน์ ไชยมิ่ง⁵¹ ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของผู้ค้าต่อการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของ กรุงเทพมหานคร โดยผลการศึกษพบว่า ผู้ค้ามีทัศนคติโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.38 ซึ่งถือว่า มีทัศนคติปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามจะเห็นว่า ผู้ค้ามีทัศนคติที่ดีต่อการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยใน 4 ประการ คือ ในสภาวะปัจจุบันเศรษฐกิจกำลังตกต่ำ กรุงเทพมหานครไม่ควรจำกัดจำนวนผู้ค้าสมควรเปิดขายโดยเสรีแล้วเก็บค่าเช่าที่สาธารณะแทน เมื่อผู้ค้าขายเสร็จสิ้นในแต่ละวันแล้วไม่ควรทิ้งอุปกรณ์ไว้ในที่ค้าขาย การปกปิดอาหารด้วยพลาสติกใสขณะทำการขายเป็นผลดีต่อผู้ซื้อและข้อกำหนดหลักเกณฑ์ของกรุงเทพมหานครสมควรเปลี่ยนแปลงใหม่ให้เหมาะสมกว่าเดิม ในส่วนทัศนคติของผู้ค้าที่ไม่ดีต่อการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานคร จากการศึกษาวิจัยข้อคำถามมีจำนวน 5 ประการ คือการกำหนดจุดผ่อนผันที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม กรุงเทพมหานครควรจัดให้มีอ่างล้างจานหนึ่งจุดต่อผู้ค้าหลายรายเพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนในการค้าขาย ข้อบังคับของกรุงเทพมหานครที่ให้ผู้ค้าหยุดขายทุกวันพุธเหมาะสมดีแล้ว การควบคุมผู้ค้าในแต่ละจุดควรคัดเลือกให้ผู้ค้าควบคุมกันเอง และผู้ค้านอกจุดผ่อนผัน นอกจุดทบทวนควรยกเลิกหมดแล้วจัดโซน (Zone) การค้าแทน

นฤมล นิราทร⁵² ศึกษาเรื่อง หาบเร่แผงลอยอาหาร : ความสำเร็จและตัวบ่งชี้การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยสำรวจผู้ค้าในเขตคลองเตยและดินแดง จำนวน 236 ราย วิเคราะห์ประวัติชีวิตของผู้ค้า จำนวน 8 ราย ระดับความสำเร็จจำแนกเป็น 4 ระดับ คือ มีรายได้พอเลี้ยงชีพมีเงินออมไม่ประสงค์ขยายการค้า มีเงินออมประสงค์ขยายการค้า และไม่ประสบความสำเร็จต้องเลิกประกอบอาชีพ การศึกษาพบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผู้ค้าทุกกลุ่มเห็นว่ามีมีความสำคัญมาก คือ ความมั่นใจในตนเอง ทำเลการค้าที่อยู่อาศัย ความสะอาด รสชาติ ราคา และอภัยภัยของผู้ค้า ตัวบ่งชี้ที่ผู้ค้าระบุว่ามีมีความสำคัญมากแตกต่างกันคือ ความรู้ ครอบครัวยุทธ และเครือข่ายทางสังคม ส่วนตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้แก่ ความไม่มั่นใจในตนเอง ขาดความรู้เกี่ยวกับสินค้าที่ตลาดต้องการ ทุนน้อยไม่มีเงินหมุนเวียน การศึกษาประวัติชีวิตพบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างมีบทบาทต่อความสำเร็จรวมทั้งการนำเสนออัตลักษณ์ของผู้ค้า

⁵¹ นิวัฒน์ ไชยมิ่ง, “ทัศนคติของผู้ค้าต่อการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545), บทคัดย่อ.

⁵² นฤมล นิราทร, “หาบเร่แผงลอยอาหาร : ความสำเร็จและตัวบ่งชี้,” (ดุขุฎิบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), บทคัดย่อ.

พรรณฉัตร นิติโรจน์⁵³ ศึกษาเรื่อง การนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลักและตัวชี้วัดทุกตัว ได้แก่ (1) นโยบาย ประกอบด้วยตัวชี้วัดคือ ความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความชัดเจนของเป้าหมาย และความเพียงพอของทรัพยากร (2) เจ้าหน้าที่เทศกิจ ประกอบด้วยตัวชี้วัดคือ ความรู้ความสามารถ ความตั้งใจจริง และ (3) ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ค้า ผู้ซื้อ และผู้ใช้ทางเท้า) ประกอบด้วยตัวชี้วัดคือ ความต้องการการยอมรับ (ยกเว้นการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย) มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ และปัญหาอุปสรรคที่เป็นปัญหาใหญ่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หรือสำเร็จเพียงบางส่วน หรือบางพื้นที่เท่านั้น เกิดจากนโยบายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ทั้งเรื่องของขนาดความหนาแน่นของประชากร ที่ทำให้การจัดระเบียบมีความยากง่ายแตกต่างกัน ส่วนปัญหาในด้านอื่น เช่น ความพอเพียงของทรัพยากรบุคคลวัสดุอุปกรณ์ เกิดจากสภาพของพื้นที่ที่แตกต่างกัน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งผู้ค้า ผู้ซื้อ ผู้ใช้ทางเท้ามีความแตกต่างกันตามความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ ความต้องการซื้อสินค้าสูงเป็นไปตามความหนาแน่นของพื้นที่ ทำให้ผู้ค้าต่างแย่งพื้นที่ทำการค้า ส่งผลให้การจัดระเบียบของเจ้าหน้าที่เทศกิจทำได้ยากขึ้น

มธุรส หาญสมสกุล⁵⁴ ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่สนามหลวง เขตพระนคร ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทุกด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านความชัดเจนและความสอดคล้องต่อสภาพปัญหาของวัตถุประสงค์ ปัจจัยด้านสมรรถนะของหน่วยงานปฏิบัติ ปัจจัยด้านมาตรการเพื่อให้การบังคับใช้มีผล ปัจจัยด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในพื้นที่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยด้านการยอมรับและต่อต้านจากกลุ่มผู้ค้าและประชาชน ล้วนมีอิทธิพลต่อผลของการนำนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยไปปฏิบัติ ในส่วนการศึกษาเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากเพียงพอซึ่งอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่จะมีผลต่อความยั่งยืนในอนาคตของการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยได้

⁵³ พรรณฉัตร นิติโรจน์, “การนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551), บทคัดย่อ.

⁵⁴ มธุรส หาญสมสกุล, “การบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่สนามหลวง เขตพระนคร,” (ภาคานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), บทคัดย่อ.

ศุภัชฌา อุวอง⁵⁵ ศึกษาเรื่อง การนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย กรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ ศึกษากรณี สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร รวมทั้งประเด็นปัญหา และอุปสรรคสำคัญ ข้อเสนอแนะและแนวทางปรับปรุงนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย กรุงเทพมหานครไปปฏิบัติของสำนักงานเขตหลักสี่ในปัจจุบัน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิค การวิจัยเอกสาร และการวิจัยสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า การนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ ของสำนักงานเขตหลักสี่ มีความชัดเจนแน่นอน และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ผู้บริหาร สำนักงานเขตหลักสี่ ให้ความสำคัญ ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานและงบประมาณที่ได้รับทำให้ไม่พอเพียงเมื่อเทียบกับปริมาณ ทำให้การดำเนินการและการพัฒนาปรับปรุงการนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ กรณีศึกษา สำนักงานเขตหลักสี่ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

วรรณวิศา รัตนบุรี⁵⁶ ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการหาบเร่แผงลอยริมบาทวิถีในพื้นที่เขต บางรัก กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการหาบเร่แผงลอยริมบาทวิถีในพื้นที่เขต บางรัก กรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนทั้งหมดหกรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่หนึ่ง พื้นที่จุดผ่อนผันให้ทำการค้าในช่วงเวลาเดิม รูปแบบที่สอง พื้นที่นอกจุดผ่อนผันกำหนดรอบเวลาขาย 2 รอบ รูปแบบที่สาม พื้นที่นอกจุดผ่อนผันยกเลิกทำการค้าทั้งหมด ตลอด 24 ชั่วโมง รูปแบบที่สี่ พื้นที่นอกจุดผ่อนผันให้ปรับเปลี่ยนเวลาทำการค้า โดยการยกเลิกทำการค้าในช่วงเวลากลางวัน รูปแบบที่ห้า พื้นที่นอกจุดผ่อนผันให้ปรับเปลี่ยนเวลาทำการค้า โดยการยกเลิกทำการค้าในช่วงเวลากลางคืน และรูปแบบที่หก พื้นที่ที่ห้ามตั้งวางสินค้าเด็ดขาด ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งรูปแบบที่ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความคิดเห็น สอดคล้องกันว่าสามารถนำไปใช้ในการจัดการหาบเร่แผงลอยริมบาทวิถีในพื้นที่เขตบางรักได้ มีจำนวนสามรูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง รูปแบบที่สี่ และรูปแบบที่ห้า อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผลการ วิเคราะห์รูปแบบที่เหลือ จะมีความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักไม่สอดคล้องกัน ก็ได้หมายความว่า รูปแบบนั้นจะไม่สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้การนำแต่ละรูปแบบไปใช้จะขึ้นอยู่กับบริบทและข้อจำกัด ของพื้นที่ทำการค้าแต่ละจุด ที่ต้องพิจารณาทั้งในเรื่องของสถานที่ ผู้ค้า และผู้ใช้บริการ จึงสรุปได้ว่า

⁵⁵ ศุภัชฌา อุวอง, “การนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ : ศึกษากรณี สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556), บทคัดย่อ.

⁵⁶ วรรณวิศา รัตนบุรี, “รูปแบบการจัดการหาบเร่แผงลอยริมบาทวิถีในพื้นที่เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2559), บทคัดย่อ.

ไม่สามารถใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในการจัดการหาแร่แฝงลอยริมบาทวิถีในพื้นที่เขตบางรักทั้งหมดได้ แต่สิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความสำคัญคือ ทุกรูปแบบจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญหรือผลกระทบทางลบต่อประชาชนผู้ใช้ทางเท้า ประชาชนผู้พักอาศัย ผู้ประกอบการ ผู้ใช้บริการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยมุ่งศึกษาผลกระทบทางบวกและทางลบที่มีความสัมพันธ์กับนโยบายที่ปฏิบัติ ผ่านการศึกษาทฤษฎี วรรณกรรม และองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาซึ่งจะได้อธิบายความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการ ดำเนินนโยบายข้างต้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.1 ดังนี้

1. ผลกระทบของนโยบายด้านอาชีพ

อาชีพ หมายถึง สิ่งที่ผู้ค้าหาแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิใช้ทำ เพื่อดำรงชีวิต ตามความชอบหรือความถนัดโดยสุจริต ประกอบด้วย

- 1.1 อาชีพขายอาหาร
- 1.2 อาชีพขายเครื่องดื่ม
- 1.3 อาชีพขายผลไม้
- 1.4 อาชีพขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย
- 1.5 อาชีพขายสินค้าเบ็ดเตล็ด
- 1.6 อาชีพขายสินค้าอื่น ๆ

ผลกระทบด้านอาชีพ หมายถึง ผลของนโยบายจัดระเบียบหาแร่แฝงลอยที่ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพของผู้ค้าหาแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

2. ผลกระทบของนโยบายด้านรายได้

รายได้ หมายถึง ผลตอบแทนที่ผู้ค้าหาแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัย สมรภูมิได้รับจากการขายสินค้า ประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 รายได้จากขายอาหาร
- 2.2 รายได้จากขายเครื่องดื่ม
- 2.3 รายได้จากขายผลไม้
- 2.4 รายได้จากขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย
- 2.5 รายได้จากขายสินค้าเบ็ดเตล็ด

2.6 รายได้จากการขายสินค้าอื่น ๆ

ผลกระทบด้านรายได้ หมายถึง ผลของนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายได้จากการขายสินค้าของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

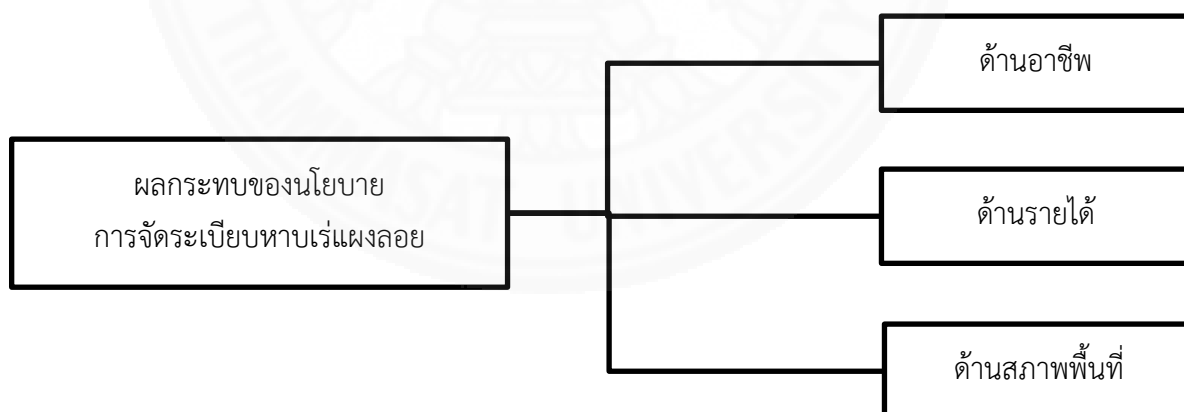
3. ผลกระทบของนโยบายด้านสภาพพื้นที่

สภาพ หมายถึง ความเป็นอยู่ตามธรรมดาที่ปรากฏโดยตัวเอง

พื้นที่ หมายถึง พื้นที่โดยรอบบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ประกอบด้วยพื้นที่เกาะดินแดงตั้งอยู่ติดถนนพหลโยธินต่อเนื่องถนนราชวิถี พื้นที่เกาะพญาไทตั้งอยู่ติดถนนราชวิถีต่อเนื่องถนนพญาไท พื้นที่เกาะราชวิถีตั้งอยู่ติดถนนพญาไทต่อเนื่องถนนราชวิถี และพื้นที่เกาะพหลโยธินตั้งอยู่ติดถนนราชวิถีต่อเนื่องถนนพหลโยธิน

สภาพพื้นที่จึงหมายถึง สิ่งที่ปรากฏให้เห็นตามธรรมดาของพื้นที่โดยรอบบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในลักษณะทางกายภาพ เช่น ความสะอาด ความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น

ผลกระทบด้านสภาพพื้นที่ หมายถึง ผลของนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่โดยรอบบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ฝั่งเกาะดินแดง เกาะพญาไท เกาะราชวิถีและเกาะพหลโยธิน

ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิด “ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ” โดย ผู้ศึกษา, 2561.

บทที่ 3

บริบทและนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

3.1 ประวัติความเป็นมาของอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ¹

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ตั้งอยู่ ณ วงเวียนต้นทางหลวงสายพหลโยธิน หรือถนนประชาธิปไตยในอดีตตอนถนนพญาไทบรรจบกับถนนราชวิถี ซึ่งก่อนจะมีการสร้างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิขึ้น พื้นที่แห่งนี้คือจุดตัดของถนนพญาไท ถนนราชวิถี และถนนพหลโยธิน มีชื่อเรียกว่า “สี่แยกสนามเป้า” สร้างขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติคุณความดีของผู้กล้าหาญซึ่งเสียสละชีพเพื่อชาติจำนวน 59 นาย ที่ต่อสู้ในเหตุการณ์กรณีพิพาทอินโดจีนของฝรั่งเศสในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2484 อันประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และพลเรือน ดังปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1982 วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2484 “หมายกำหนดการรัฐพิธีวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ 2484” โดยมอบหมายให้กรมศิลปากรร่วมกับกองการโยธา เทศบาลนครกรุงเทพในขณะนั้น สำนักงานพลตรีหม่อมราชวงศ์ชิต กำภู และบริษัทวิศวกรรมไทยดำเนินการก่อสร้าง สิ้นค่าใช้จ่ายเป็นเงินประมาณ 550,000 บาท โดยหม่อมหลวงปุ้ม มาลากุล เป็นสถาปนิกผู้ออกแบบและได้ออกแบบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิจากแรงบันดาลใจ 5 ประการคือ ปฏิบัติการของกองทัพทั้ง 3 ปฏิบัติการอย่างกล้าหาญของกำลังพล อาวุธที่ทหารใช้สู้รบ เหตุการณ์สำคัญที่ต้องเปิดการสู้รบ และความสนใจของประชาชน โดยศิลปินเป็นศิษย์ของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี คือ นายสิทธิเดช แสงหิรัญ นายอนุจิตร แสงเดือน นายพิมาน มูลประมุข และนายเข้ม ขาวมีชื่อ โดยอยู่ในความควบคุมของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กประดับหินอ่อน มีรูปทรงมาจากดาบปลายปืนซึ่งเป็นอาวุธประจำกายทหารจำนวน 5 เล่มรวมกัน จัดตั้งเป็นกลีบแบบลูกมะเฟืองปลายดาบชี้ขึ้นบนคมดาบหันออกเป็น 5 แฉก มีความสูงจากพื้นดินถึงยอดดาบ 50 เมตร ดาบปลายปืนส่วนด้ามตั้งเหนือเพดานห้องโถงใหญ่ ใช้เก็บกระสุนปืนใหญ่บรรจุอัฐิทหารที่เสียชีวิตในกรณีพิพาทอินโดจีนของฝรั่งเศส ด้านนอกตอนโคนรอบดาบปลายปืนมีประติมากรรมทองแดงขนาดสองเท่าของนครธรรมดาเป็นรูปวีรชน 5 เหล่า คือ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และพลเรือน ยืนล้อมรอบอยู่ทั้ง 5 ด้าน บริเวณใต้รูปหล่อมีแผ่นทองแดงจารึกรายชื่อของผู้เสียชีวิต และผู้สละชีพเพื่อชาติจากสงครามกรณีพิพาทไทย - ฝรั่งเศส ในสงครามอินโดจีน สงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเกาหลีตั้งแต่ พ.ศ. 2483 -

¹ สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร, *จดหมายเหตุเล่าเรื่อง อนุสาวรีย์เมืองบางกอก* (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2559), 155-159.

2497 รวมทั้งสิ้น 801 นาย บริเวณลานรอบอนุสาวรีย์เป็นพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดกว้าง 131 เมตร ยาว 260 เมตร แทนฐานอนุสาวรีย์เป็นรูปวงกลมวัดผ่าศูนย์กลาง 51 เมตร และจัดให้มีชั้นบันไดขึ้นไปสู่อนุสาวรีย์ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งเป็นห้องโถงใหญ่ใช้เก็บกระสุนปืนใหญ่บรรจุอิฐทหารที่เสียชีวิตในสงคราม โดยรอบ ๆ บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมีการประดับด้วยไม้ดอกและไม้ใบ พร้อมมีการล้อมรั้วเหล็กไว้อย่างสง่างาม เมื่อมีแขกต่างประเทศของรัฐบาลทางราชการจะใช้สถานที่อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นที่รับแขก อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิโดยรอบเป็นวงเวียนอยู่กึ่งกลางระหว่างถนนพหลโยธิน ถนนราชวิถี และถนนพญาไท ตั้งอยู่กิโลเมตรที่ 5.0 ของถนนพหลโยธิน พระยาพหล พหลยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2484 และจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ประกอบพิธีเปิดอนุสาวรีย์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2485

ต่อมาในสมัยพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงกลาโหมจัดตั้งองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก หรือเรียกโดยย่อว่า อผศ. เพื่อให้เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้การสงเคราะห์แก่ทหารผ่านศึก และครอบครัวทหารผ่านศึกโดยตรง มีการร่างพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก และประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2491 โดยให้ทุกวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ของทุกปีเป็นวันทหารผ่านศึกขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกและครอบครัวของทหารผ่านศึก ทหารนอกประจำการ และผู้ที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของชาติจะร่วมกันจัดพิธีวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิเพื่อคารวะต่อดวงวิญญาณของเหล่านักรบผู้กล้าที่ได้เสียสละชีพปกป้องอธิปไตยของชาติในเหตุการณ์พิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ในการเรียกร้องดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงคืน รวมทั้งมีพิธีสวนสนาม และจัดจำหน่ายดอกป๊อปปี้ (Poppy) เพื่อหารายได้สำหรับช่วยเหลือทหารผ่านศึกเหล่านี้ด้วย ดอกป๊อปปี้จัดเป็นพืชในวงศ์ Papaveraceae มีสีสันทัดต่างกันไปตามสายพันธุ์ สำหรับดอกป๊อปปี้แดงเป็นพันธุ์ Papaver rhoeas ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนทหารผ่านศึกผู้พิทักษ์รักษาประเทศชาติให้มีเอกราชอธิปไตย โดยสีแดงของดอกป๊อปปี้หมายถึงเลือดของทหารหาญที่หลั่งขโลมแผ่นดินไว้ด้วยความกล้าหาญและเสียสละอย่างสูงสุด ดอกป๊อปปี้สีแดงมีประวัติเกี่ยวข้องกับสมรภูมิฟแลนเดอร์ส (Flanders) สมรภูมิเบลเยียม และเนเธอร์แลนด์ ระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตร และเยอรมันนี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยสงครามในครั้งนั้นทหารฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากสมรภูมินี้จำนวนมาก ต่อมาสมรภูมิดังกล่าวในบริเวณหลุมฝังศพทหารได้มีดอกป๊อปปี้ป่าขึ้นอยู่เตยรดาษาทำให้เกิดเป็นลานสีแดงฉานสวยงาม ตั้งแต่นั้นมาดอกป๊อปปี้จึงกลายเป็นดอกไม้อนุสรณ์แห่งวีรกรรมของทหารผ่านศึกเพื่อเตือนใจให้ระลึกถึงเลือดสีแดงของทหารกล้าผู้เสียสละ และเพื่อระลึกถึงวีรกรรมของนักรบผู้กล้าหาญจึงกำหนดให้ดอกป๊อปปี้เป็นดอกไม้ที่ระลึกสำหรับทหารผ่านศึกไทยเช่นเดียวกับต่างประเทศ จึงมีการจำหน่ายดอกป๊อปปี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา

ภาพที่ 3.1 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในอดีต, <https://board.postjung.com/อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิสมัยก่อน>

3.2 ลักษณะและสภาพปัญหาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ปัจจุบันตั้งอยู่ในพื้นที่เขตราชเทวี เป็น 1 ใน 50 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร เดิมมีฐานะเป็นแขวงราชเทวีอยู่ในพื้นที่การปกครองของเขตพญาไท ต่อมาในท้องที่เขตพญาไทมีความเจริญและมีผู้คนหนาแน่นขึ้น กรุงเทพมหานครจึงได้จัดแบ่งพื้นที่เขตพญาไท และตั้งเขตราชเทวีขึ้นตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตพญาไท เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 โดยกำหนดให้เขตราชเทวีมีพื้นที่การปกครองรวม 7,725 ตารางกิโลเมตร และมีพื้นที่การบริหารรวม 4 แขวง ประกอบด้วย แขวงทุ่งพญาไท แขวงถนนเพชรบุรี แขวงถนนพญาไท และแขวงมักกะสัน มีอาณาเขตติดต่อกับหลายพื้นที่ด้านทิศเหนือติดต่อกับเขตพญาไท และเขตดินแดง ด้านทิศตะวันออกติดต่อกับเขตห้วยขวาง ด้านทิศใต้ติดต่อกับเขตวัฒนา และเขตปทุมวัน ด้านทิศตะวันตกติดต่อกับเขตดุสิต โดยชื่อเขตราชเทวีตั้งตามสี่แยกราชเทวี ซึ่งเป็นจุดตัดระหว่างถนนพญาไท และถนนเพชรบุรี มาจากชื่อสะพานข้ามคลองประแจจีนบนถนนพญาไทก่อนเข้าถนนเพชรบุรีปัจจุบันว่า “สะพานพระราชเทวี” ซึ่งตั้งตามพระนามของสมเด็จพระนางเจ้าสุชมัยมารศรี พระอัครราชเทวีใน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปัจจุบันคลองประแจเงินถูกถมไปแล้วสะพานข้ามคลองจึงถูกรื้อออกไปด้วย²

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในปัจจุบัน นอกจากจะเป็นอนุสรณ์สถานที่สำคัญแล้วยังเป็นศูนย์รวมเส้นทางคมนาคมและขนส่งหลายรูปแบบ มีเส้นทางเชื่อมต่อกับถนนสำคัญหลายสาย มีสถานที่ราชการ สถานศึกษา โรงพยาบาล บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ และศูนย์การค้าชั้นนำ ในแต่ละวันมีผู้คนสัญจรเป็นจำนวนมากจึงเป็นศูนย์รวมของกลุ่มคนหลากหลายอาชีพทั้งข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานบริษัท เจ้าของกิจการ ร้านค้า คนทำงานทั่วไป และผู้ค้าหาบเร่แผงลอย พื้นที่โดยรอบบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิจึงหนาแน่นไปด้วยผู้คนและสินค้ามากมาย

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมีพื้นที่ห้อมล้อมด้วยเกาะ 4 เกาะ คือ เกาะดินแดง เกาะพญาไท เกาะราชวิถี และเกาะพหลโยธิน มีโรงพยาบาลพระมงกุฎ ซึ่งเดิมเป็นโรงพยาบาลทหารบก ก่อตั้งในปี 2489 ตั้งอยู่บนถนนราชวิถีฝั่งเกาะพหลโยธิน โรงพยาบาลราชวิถี เดิมเป็นโรงพยาบาลหญิง ก่อตั้งในปี 2494 ถัดจากโรงพยาบาลราชวิถีคือสถาบันโรคผิวหนัง ก่อตั้งในปี 2508 ตั้งอยู่บนถนนราชวิถีฝั่งเกาะราชวิถี ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน เป็นห้างสรรพสินค้าสาขาแรกชื่อสาขาอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เปิดให้บริการในปี 2522 ถึงปี 2544 ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์ เปิดให้บริการในปี 2546 ตั้งอยู่บนถนนราชวิถีฝั่งเกาะดินแดง ฝั่งตรงข้ามเป็นห้างสรรพสินค้าเซ็นเตอร์วัน เดิมเป็นห้างสรรพสินค้าพีเพิลพลาซ่า ตั้งอยู่ติดกับเดอะวีกเอนด์มอลล์ บนถนนราชวิถีฝั่งเกาะพญาไท ห้างออกไปไม่ไกลเป็นศูนย์การค้าเซ็นจูรีเดอะมูฟวี่พลาซ่า ห้างสรรพสินค้าที่มีโรงภาพยนตร์อยู่ภายในห้างเพื่อดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการ อยู่ติดถนนพญาไท เปิดให้บริการในปี 2548 รวมถึงการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมและระบบขนส่งทางด่วนขั้นที่ 2 ทางพิเศษศรีรัช ส่วน A ระยะทาง 12.4 กิโลเมตร เริ่มต้นที่ถนนรัชดาภิเษก ผ่านบริเวณทางออกต่างระดับพญาไท (โรงกรองน้ำสามเสน) สิ้นสุดแนวสายทางที่ถนนพระราม 9 เป็นทางยกระดับขนาด 6 ช่องจราจรตลอดเส้นทางเปิดให้บริการในปี 2536 และสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอส สายสุขุมวิท 77 (อ่อนนุช) ผ่านถนนสุขุมวิท ถนนเพลินจิตถนนพระราม 1 ถนนพญาไท อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สนามเป้า สะพานควาย จตุจักร ไปสิ้นสุดบริเวณสถานีขนส่งสายเหนือหรือหมอชิต รวมระยะทางประมาณ 16.5 กิโลเมตร โดยมีสถานีทั้งหมด 18 สถานี เปิดให้บริการในปี 2542 รวมถึงสวนสาธารณะกลางเมือง “สวนสันติภาพ” ที่เปิดให้บริการในปี 2541 ด้วย³

² เรื่องเดียวกัน, 155-159.

³ วิกีพีเดีย, “อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2560, <https://th.m.wikipedia.org/wiki/อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ>

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ นอกจากพื้นที่โดยรอบจะรายล้อมด้วยห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า สถานพยาบาล สถานที่ราชการ และระบบขนส่งสาธารณะแล้ว ยังมีคลองเล็ก ๆ ความกว้างไม่เกิน 5 เมตรเป็นคลองคูขนานกับถนนราชวิถี ชื่อคลองสามเสน ในอดีตเป็นคลองที่มีก้วยเดี่ยวเรือลักษณะเป็นเรือแจวลำเล็กมีหม้อต้มพร้อมเครื่องปรุงอยู่ในเรือ พายเรือมาจอดเทียบคลองโดยเสียบหัวเรือเข้าฝั่ง เป็นแนวยาวเรียงกันขามาตั้งแต่ราคาชามละ 50 สตางค์ ภายหลังมีการพัฒนาคูคลองเป็นถนนหนทางบวกกับการก่อสร้างทางด่วนศรีรัชหรือทางด่วนชั้นที่ 2 ก้วยเดี่ยวเรือริมคลองจึงถูกปรับเปลี่ยนแนวทางการค้าย้ายมาขายบนฝั่งผิวคอนกรีตติดคลองแทน บางรายขยับขยายไปตั้งร้านขายใต้ทางด่วนและบางรายไปหาทำเลใหม่ที่ไกลจากเดิม

การขยายตัวของเมือง และความเจริญของพื้นที่ ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อตั้งรกรากและหางานทำตามวิถีชีวิตของบุคคลกลุ่มล่างที่แสวงหาอาชีพสุจริตสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว บุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ขาดความรู้และทักษะอาชีพ ขาดโอกาสในการหางานในระบบที่มีค่าตอบแทนเพียงพอแก่ความต้องการพื้นฐาน จึงเลือกประกอบอาชีพค้าขายหาบเร่แผงลอย ความเจริญเติบโตของเมืองและความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ทำให้มีความต้องการและความจำเป็นในสินค้าอุปโภคบริโภคจำนวนมากส่งผลให้ปริมาณผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเพิ่มมากขึ้น โดยเลือกพื้นที่ตั้งวางสินค้าที่มีคนสัญจรพลุกพล่าน เช่น ห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า สถาบันการศึกษา โรงพยาบาลสถานที่ราชการ เป็นต้น ความเจริญของพื้นที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินับเป็นจุดเริ่มต้นที่ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเริ่มมาจับจองพื้นที่บริเวณหน้าห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า สถานที่ราชการ บริเวณประตูทางเข้าออกที่ประชาชนเดินผ่าน การเติบโตของเมืองและการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องทำให้ปริมาณผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว บวกกับอัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้นและภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงปี 2541 มีคนตกงาน ว่างงาน ที่หันมาประกอบอาชีพค้าขายเลี้ยงตนเองจำนวนมาก โดยเสาะหาแหล่งทำเลค้าขาย และจับจองพื้นที่บริเวณห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้า ซึ่งเป็นทำเลเหมาะสมแก่การค้า ทำให้พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมึหนาแน่นแออัดไปด้วยผู้คนสัญจรผ่านไปมา และผู้ค้าหาบเร่แผงลอยที่ตั้งวางสินค้าบนทางเท้า เกิดปัญหาขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล การใช้พื้นที่ทางเท้าคับแคบไม่สะดวกไม่ปลอดภัยแก่ผู้ใช้ทางเท้า และส่งผลให้การจราจรติดขัดจากการตั้งวางสินค้าบนทางเท้าและสิ่งของรูกลับบนผิวจราจร

ภาพที่ 3.2 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในปัจจุบัน, <https://daily.rabbit.co.th/อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ>

ภาพที่ 3.3 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พื้นที่ล้อมรอบด้วยเกาะดินแดง เกาะพญาไท เกาะราชวิถี และเกาะพหลโยธิน, <https://thinkofliving.com/เกาะอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ>

3.3 การดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย

การแก้ไขปัญหาผู้ค้าหาบเร่แผงลอยของผู้บริหารกรุงเทพมหานครในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกันตามนโยบายที่กำหนดขึ้น นับแต่ยุคของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พลตรีจำลอง ศรีเมือง (14 พฤศจิกายน 2528 – 14 พฤศจิกายน 2532 และ 7 มกราคม 2533 – 22 มกราคม 2535) ที่เน้นเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง กำหนดกฎเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ยุคของร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา (19 เมษายน 2535 – 18 เมษายน 2539) อนุญาตให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยทำการค้าบนทางเท้าได้ โดยกำหนดพื้นที่จุดผ่อนผันให้ตั้งวางแผงค้าในบริเวณที่แน่นอน ยุคของ ดร.พิจิตต รัตตกุล (3 มิถุนายน 2539 – 22 กรกฎาคม 2543) มีนโยบายให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยหยุดขายของในวันพุธเพื่อทำความสะอาดทางเท้า และเคร่งครัดการจับกุมผู้ค้าที่ฝ่าฝืนตั้งวางแผงค้าในพื้นที่นอกจุดผ่อนผัน ยุคของนายสมิคร สุนทรเวช (23 กรกฎาคม 2543 – 28 สิงหาคม 2547) มีนโยบายเปิดการค้าเสรี และอนุญาตให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยสามารถขายสินค้าได้ทุกวันโดยไม่มีวันหยุด ผ่อนปรนการจัดระเบียบทางเท้าและรับฟังปัญหาของผู้ค้า ยุคนี้จึงมีจำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่นอกจุดผ่อนผันเพิ่มขึ้นมาก ในยุคของนายอภิรักษ์ โกษะโยธิน (29 สิงหาคม 2547 – 28 สิงหาคม 2551 และ 5 ตุลาคม 2551 – 19 พฤศจิกายน 2551) ได้วางกฎระเบียบให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่จุดผ่อนผันปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดหากฝ่าฝืน จะถูกเพิกถอนใบอนุญาตรวมทั้งกวาดขันจับปรับผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่นอกจุดผ่อนผัน และให้หยุดขายสินค้าในวันจันทร์เพื่อทำความสะอาดทางเท้า ยุคของหม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร (11 มกราคม 2552 – 9 มกราคม 2556 และ 29 มีนาคม 2556 – 18 ตุลาคม 2559) กำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจอย่างเร่งด่วนโดยการขยายพื้นที่ในจุดผ่อนผันให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และขอให้กองบัญชาการตำรวจนครบาลเพิ่มพื้นที่จุดผ่อนผัน โดยไม่มีมาตรการจัดระเบียบควบคุมการใช้พื้นที่สาธารณะ ทำให้พื้นที่ทางเท้าถูกผู้ค้าหาบเร่แผงลอยลุกล้ำมากขึ้น จนกระทั่งถึงยุคของรัฐบาลภายใต้การบริหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือ คสช. ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เป็นต้นมา ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ เพื่อบริหารประเทศ โดยกำหนดแผนการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทยเพื่อใช้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้⁴

ระยะที่หนึ่ง ตั้งแต่มิถุนายน ถึง กันยายน 2557 ให้มีการบริหารประเทศโดย คสช.

ระยะที่สอง ตั้งแต่ตุลาคม 2557 ถึง กันยายน 2558 ให้ประกาศธรรมนูญการปกครอง

ชั่วคราว

⁴ กองทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์, *เอกสารสร้างความเข้าใจต่อพี่น้องประชาชน*,

ระยะที่สาม ตั้งแต่ตุลาคม 2558 เป็นต้นไป กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป

โดยมอบให้กรุงเทพมหานครรับนโยบายและแผนงานไปปฏิบัติ กำหนดให้การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยอยู่ในแผนการดำเนินงานระยะที่สอง และระยะที่สาม เริ่มดำเนินการในระยะที่สองเรื่อยมาในประเด็นการรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของประเทศ มีเป้าหมายเพื่อให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงปลอดภัย โดยใช้กลยุทธ์สำคัญคือการดำเนินการจัดระเบียบสังคม การกำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดระเบียบสังคมส่งผลให้มีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยขึ้นโดยนำร่องใน 8 เส้นทาง ไม่ให้มีการวางแผงค้าบนทางเท้าเด็ดขาด ได้แก่

1. เส้นทางถนนรามคำแหง – บางกะปิ
2. ถนนอ่อนนุช – สุขุมวิท
3. ปากซอยอุดมสุข – สุขุมวิท
4. ถนนราชดำเนินตลอดสาย
5. ถนนราชดำริตลอดสาย
6. ถนนราชปรารภ ถึง แยกประตูน้ำ
7. สะพานขาว – มหานาค
8. ถนนหน้าตลาดนัดจตุจักร มีนบุรี ตลอดสาย

โดยเริ่มตั้งแต่ 16 กรกฎาคม 2557 เป็นต้นไป ไม่อนุญาตให้มีการตั้งแผงค้าบนทางเท้า และหากพบผู้ฝ่าฝืนจะทำการจับกุมบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง กรณีความผิดตาม พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 มีโทษปรับไม่เกิน 2000 บาท ส่วนกรณีวางสิ่งของบนพื้นผิวจราจรมีความผิดตาม พระราชบัญญัติการจราจรทางบก พ.ศ.2522 มีโทษปรับไม่เกิน 1000 บาท การดำเนินการจัดระเบียบไม่ให้มีสิ่งกีดขวางการจราจรก็เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบแก่ผู้ใช้รถใช้ถนนอันจะนำมาสู่การเกิดอุบัติเหตุ จากนั้นตามด้วยการจัดระเบียบพื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งเป็นยุคของพลตำรวจเอกอัศวิน ขวัญเมือง ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการกรุงเทพมหานคร แทนหม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร ตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม 2559 ได้ดำเนินนโยบายการจัดระเบียบทางเท้าอย่างต่อเนื่องจริงจัง โดยมอบหมายให้สำนักเทศกิจ หน่วยงานของกรุงเทพมหานครจัดทำและส่งแผนปฏิบัติการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยเพื่อคืนทางเท้าให้แก่ประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ให้แก่สำนักงานเขตราชเทวีผู้รับผิดชอบพื้นที่ดังกล่าว ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการยกเลิกพื้นที่จุดผ่อนผันให้ทำการค้าหาบเร่แผงลอยบริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ช่วงเดือนกันยายน 2559 ถึงเดือนธันวาคม 2559

สำนักงานเขตราชเทวีจึงได้ดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิบัติราชการ โดยทำหนังสือที่ กท 7109/4873 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2559 เพื่อขออนุมัติแผนปฏิบัติการยกเลิกพื้นที่จุดผ่อนผันให้ทำ

การจำหน่ายแรมแผงลอยบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิต่อผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยมีจำนวนจุดผ่อนผันทั้งหมด 10 จุด (พื้นที่โดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ 9 จุด สะพานหัวช้าง ถนนพญาไท 1 จุด) ได้แก่

1. สวนหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในสวนหย่อมฝั่งเซเวียร์ ความยาวจุด 50 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 06.00 – 22.00 น. จำนวนผู้ค้า 92 ราย
2. ถนนรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ตรงข้ามโรงพยาบาลราชวิถี ด้านพงทลีสถิตตาคาร ความยาวจุด 28 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 19.00 – 24.00 น. ปากซอยราชวิถี 13 ความยาวจุด 57.60 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 19.00 – 24.00 น. จำนวนผู้ค้า 47 ราย
3. ศูนย์การค้าพีเพิล พลาซ่า (ปัจจุบัน ศูนย์การค้าเซ็นเตอร์วัน ซ้อปปีง พลาซ่า) หน้าศูนย์การค้าพีเพิล พลาซ่าถึงปากซอยราชวิถี 5 ความยาวจุด 130 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 19.00 – 24.00 น. จำนวนผู้ค้า 69 ราย
4. สวนหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในสวนหย่อมฝั่งห้างสรรพสินค้าโรบินสัน (ปัจจุบัน ศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์) ความยาวจุด 100 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 06.00 – 22.00 น. จำนวนผู้ค้า 69 ราย
5. หน้าธนาคารไทยพาณิชย์ ถนนราชวิถี ความยาวจุด 9 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 09.00 – 16.00 น. จำนวนผู้ค้า 6 ราย
6. หน้าธนาคารไทยพาณิชย์ ถนนราชวิถี (กลางคืน) ความยาวจุด 87 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 17.00 – 02.00 น. จำนวนผู้ค้า 14 ราย
7. อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ฝั่งศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์ (กลางวัน) ถนนราชวิถี ความยาวจุด 23 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 09.00 – 16.00 น. จำนวนผู้ค้า 14 ราย
8. อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ฝั่งพงทลีสถิตตาคาร ใต้สะพานรถไฟบีทีเอส ความยาวจุด 80 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 06.00 – 24.00 น. ฝั่งพงทลีสถิตตาคาร หน้าร้านสะดวกซื้อ 7-11 ความยาวจุด 20 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 06.00 – 24.00 น. จำนวนผู้ค้า 72 ราย
9. อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิฝั่งเซเวียร์ ตรงข้าม 3 พ.ศ. ถนนราชวิถี (หลังศาลาที่พักผู้โดยสาร) ความยาวจุด 35 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 06.00 – 19.00 น. ปากซอยราชวิถี 12 ถนนราชวิถี ความยาวจุด 215 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 06.00 – 18.00 น. จำนวนผู้ค้า 54 ราย
10. สะพานหัวช้าง ถนนพญาไท ความยาวจุด 15 เมตร ช่วงเวลาทำการค้า 17.00–24.00 น. จำนวนผู้ค้า 4 ราย

การปฏิบัติงานมีผู้บังคับบัญชาเพื่อควบคุมการปฏิบัติตามแผน ดังนี้

- นายวัลลภ สุวรรณดี ประธานที่ปรึกษา
ประธานที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- พลตำรวจตรีภาณุรัตน์ มีเพียร รองประธานที่ปรึกษา
ที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- ผู้อำนวยการสำนักเทศกิจ ที่ปรึกษา
- ผู้อำนวยการเขตราชเทวี หัวหน้าบังคับบัญชา
- ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตราชเทวี ผู้ช่วยผู้บังคับบัญชา
- ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลพญาไท ผู้ช่วยผู้บังคับบัญชา
- ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลดินแดง ผู้ช่วยผู้บังคับบัญชา
- ผู้บังคับกองพันทหารสื่อสารที่ 12 รักษาพระองค์ ผู้ช่วยผู้บังคับบัญชา
- หัวหน้าฝ่ายเทศกิจ สำนักงานเขตราชเทวี ผู้ช่วยผู้บังคับบัญชา

โดยสำนักงานเขตราชเทวี ทำหน้าที่จัดตั้งกองอำนวยการร่วมบริเวณเกาะพญาไท มีเจ้าหน้าที่ร่วมปฏิบัติการตามแผนจากสถานีตำรวจนครบาลพญาไท สถานีตำรวจนครบาลดินแดง กองพันทหารสื่อสารที่ 12 รักษาพระองค์ และหน่วยงานกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องประจำกองอำนวยการร่วม พร้อมทั้งจัดเจ้าหน้าที่เทศกิจของสำนักงานเขตราชเทวีเข้าประจำจุดสกัดปฏิบัติการประจำกองอำนวยการร่วม โดยมีคำสั่งมอบหมายให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เขตราชเทวี มีอำนาจจับกุมผู้ฝ่าฝืนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 เพื่อดำเนินคดีเปรียบเทียบปรับ ณ สำนักงานเขตราชเทวี โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 12 ธันวาคม 2559 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2559 รวมระยะเวลา 20 วัน ใช้กำลังเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตราชเทวี สำนักเทศกิจ และสำนักงานเขตในกลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง และสำนักงานเขตใกล้เคียง ร่วมดำเนินการตลอด 24 ชั่วโมง โดยแบ่งกำลังออกเป็น 3 ผลัด เจ้าหน้าที่ผลัดละ 90 นาย ผลัดที่ 1 เวลา 06.00 – 14.00 น. ผลัดที่ 2 เวลา 14.00 – 22.00 น. ผลัดที่ 3 เวลา 22.00 – 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น การดำเนินการยกเลิกผู้ค้าในจุดผ่อนผันของพื้นที่เขตราชเทวีมีการกำหนดหลักเกณฑ์และการปฏิบัติเป็นขั้นตอน คือ

1. จัดการประชุมผู้ค้าที่เกี่ยวข้อง และแจ้งให้ทราบถึงเหตุผลในการยกเลิกว่ามีผลกระทบต่อสังคม และบริการสาธารณะอย่างไร โดยชี้แจงถึงความต้องการใช้พื้นที่เพื่อบริการสาธารณะให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประชาชนผู้ใช้ทางเท้า

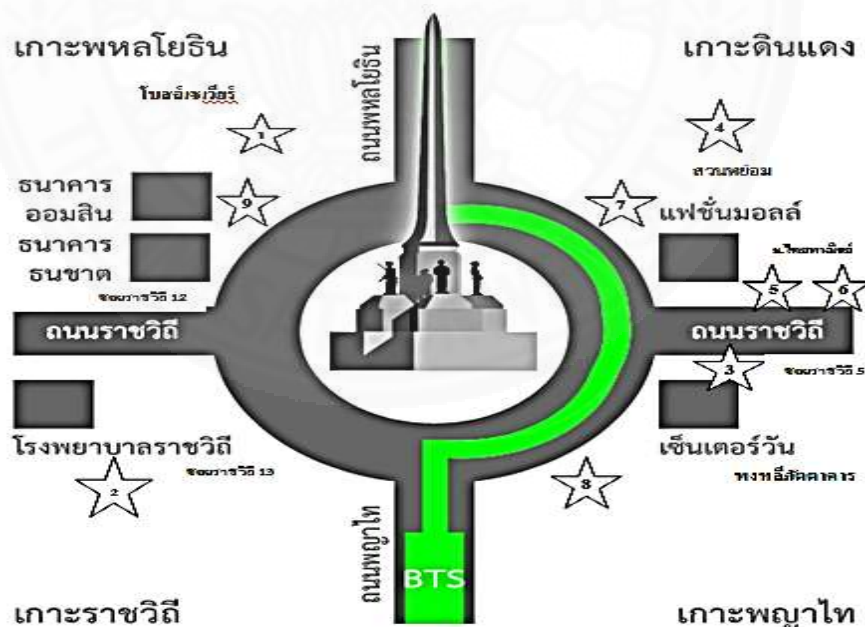
2. แจ้งกำหนดเวลาที่จะดำเนินการยกเลิกจุดผ่อนผันโดยปิดประกาศให้ทราบ และแจกเอกสารให้ผู้ค้าได้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือน เพื่อให้ผู้ค้ามีโอกาสเตรียมตัวหาที่จำหน่ายสินค้าใหม่

3. สำนักงานเขตแนะนำและจัดหาแหล่งจำหน่ายสินค้าใหม่ให้แก่ผู้ค้า ในตลาดที่กรุงเทพมหานครดำเนินการอยู่แล้วและในตลาดเอกชน กรณีไม่สามารถจัดหาได้หรือการจัดหาจะเป็นการสร้างภาระเกินสมควร ให้สำนักงานเขตกำหนดเวลาให้ผู้ค้าเตรียมตัวหาพื้นที่ขายใหม่ไม่น้อยกว่า 2 เดือน

4. เมื่อสำนักงานเขตดำเนินการยกเลิกจุดผ่อนผันแล้ว ให้ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่นั้นตามวัตถุประสงค์ในการยกเลิกจุดผ่อนผันโดยเร็ว เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสังคมและประชาชนทันที

5. บันทึกปากคำของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการสัญจรไปมา หรือการใช้ประโยชน์สาธารณะจากพื้นที่นั้น

6. เปรียบเทียบการยกเลิกจุดผ่อนผันในพื้นที่อื่นที่ได้ยกเลิกไปแล้วที่ผู้ค้าให้ความร่วมมือและมีการจัดสถานที่เป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น คลองโอง่าง โดยเปรียบเทียบความแตกต่างก่อนและหลัง

ภาพที่ 3.4 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ จุดผ่อนผันผู้ค้า 9 จุด, <https://pantip.com/อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ>

- จุดที่ 1 สวนหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในสวนหย่อมฝั่งเซเวียร์
ทางเข้าโบสถ์เซเวียร์ถึงสะพานข้ามคลองสามเสน ถนนพหลโยธิน
- จุดที่ 2 ถนนรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ตรงข้ามโรงพยาบาลราชวิถี
ด้านพงษ์พิฆัตตาการ และปากซอยราชวิถี 13
- จุดที่ 3 หน้าศูนย์การค้าเซ็นเตอร์วัน
หน้าศูนย์การค้าเซ็นเตอร์วันถึงปากซอยราชวิถี 5
- จุดที่ 4 สวนหย่อมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ฝั่งศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์
ในสวนหย่อมฝั่งศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์
- จุดที่ 5 หน้าธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
หน้าธนาคารไทยพาณิชย์ ถึงอาคารเลขที่ 467/5-6
- จุดที่ 6 หน้าธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (กลางคืน)
คลินิกทันตกรรม 465/10 ถึง BBC ศูนย์คอมพิวเตอร์ 471/2-4
- จุดที่ 7 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิฝั่งศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์ (กลางวัน)
หน้าศูนย์การค้าแฟชั่นมอลล์ (กลางวัน) ถนนราชวิถี
- จุดที่ 8 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ฝั่งพงษ์พิฆัตตาการ
ฝั่งพงษ์พิฆัตตาการ ใต้สะพานรถไฟฟ้ายูบีทีเอส
ฝั่งพงษ์พิฆัตตาการ หน้าร้านสะดวกซื้อ 7-11
- จุดที่ 9 อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิฝั่งเซเวียร์
หลังศาลาที่พักผู้โดยสารอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิฝั่งเซเวียร์
ปากซอยราชวิถี 12 ธนาคารออมสิน

การปฏิบัติการตามแผนการจัดระเบียบทางเท้าสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยย้ายสถานที่ทำการค้าไปแห่งใหม่ที่ทางกรุงเทพมหานครจัดเตรียมไว้ให้ บางส่วนย้ายไปในพื้นที่ใหม่ที่ผู้ค้าเลือกเอง ปัจจุบันผู้ค้าส่วนใหญ่ย้ายมาขายในพื้นที่ฝั่งเกาะพหลโยธิน มีบางรายไปเช่าพื้นที่ตั้งร้านค้าของตนเองทั้งในบริเวณใกล้เคียงและที่ไกลออกไปจากแหล่งเดิม ถึงแม้การจัดระเบียบทางเท้าในครั้งนี้รัฐจะได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พื้นที่ทางเท้าโล่งสะอาดตาและเป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนที่ใช้เส้นทางในการสัญจรได้รับความสะดวกปลอดภัยในการเดินทาง แต่อีกด้านหนึ่งก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่แห่งนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องปรับเปลี่ยนสถานที่ที่เคยทำการค้ามายาวนานการย้ายแผงค้าไปตั้งในทำเลใหม่ที่ไม่คุ้นเคยและสภาพพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับรูปแบบการค้าริมบาทวิถี ทำให้ผู้ค้าต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการค้าตามไปด้วย เช่น เปลี่ยนแปลงอาชีพจากเดิมที่เคยขายสินค้าแฟชั่นเครื่องแต่งกายมาขายสินค้าประเภทอาหารเครื่องดื่ม

แทน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรายได้ซึ่งนับเป็นผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้ค้าเป็นอย่างมาก

3.4 ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย

ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยมีทั้งที่เป็นชาวกรุงเทพมหานครและผู้ที่อยู่พวยมาจากต่างจังหวัด โดยสัดส่วนจะเป็นผู้ที่อยู่พวยมาจากต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ด้วยสาเหตุของความยากแค้นในภาคเกษตรกรรม และปัญหาการกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรมรวมถึงปัญหาการว่างงานและความยากจนซึ่งส่งผลกระทบต่อตรงต่อการเพิ่มขึ้นของการค้าหาบเร่แผงลอย สอดคล้องกับนโยบายของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534) ที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัวขนาดเล็กในเมือง โดยมุ่งเน้นที่กลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย สะท้อนถึงปัญหาการปรับตัวของแรงงานอพยพจากภาคเกษตรในชนบทเข้าสู่อาชีพผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในเมือง กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้และช่วยสะสมทุนเพื่อขยายอาชีพเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจ

กิจการค้าหาบเร่แผงลอย ส่วนใหญ่กระทำกันโดยคนจนที่หาเช้ากินค่ำซึ่งไม่มีเงินทุนมากพอจะทำการค้าอย่างถูกระบบ การค้าหาบเร่แผงลอยจัดเป็นธุรกิจที่มีต้นทุนต่ำเพราะไม่ต้องเสียค่าเช่า ค่าเช่าร้าน ไม่ต้องเสียภาษีให้รัฐ ไม่มีต้นทุนรักษาสิ่งแวดล้อม และต้นทุนค่าประกอบการเพื่อให้สินค้าได้มาตรฐานถูกหลักโภชนาการและสุขอนามัย ส่วนใหญ่นโยบายหาบเร่แผงลอยที่ผ่านมาจะมีการกำหนดกฎข้อบังคับขึ้นภายใต้ทิศทางของการประนีประนอมกันระหว่างแนวคิดที่มองว่าผู้ค้าเป็นกลุ่มคนยากจน ผู้ซื้อสินค้าส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลางถึงชั้นล่าง กับแนวคิดที่มุ่งเน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองโดยอยู่ภายใต้กรอบของกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยรูปแบบนโยบายในการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานครจะแตกต่างกันตามยุคสมัยของผู้บริหาร ซึ่งพบว่าการนำนโยบายในการแก้ไขปัญหาค้าหาบเร่แผงลอยไปปฏิบัติยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจังจึงเป็นเพียงการชะลอปัญหาและลดความขัดแย้งลงบางส่วนเท่านั้น

คำว่า “หาบเร่แผงลอย” ใช้เรียกการค้าข้างทางในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การค้าที่เคลื่อนที่ได้เรียกว่า หาบเร่ และการค้าที่อยู่กับที่เรียกว่า แผงลอย ความหมายของคำว่าหาบเร่ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 หมายถึง ผู้ที่หาบของไปเร่ขาย แปรอีกนัยคือ คนที่ขายสินค้าโดยการหาบเดินเร่ขายไปเรื่อย ๆ บางครั้งก็นั่งขายประจำที่แต่ของยังอยู่ในหาบเหมือนเดิม ส่วนความหมายของคำว่าแผงลอย หมายถึง ที่ที่จัดไว้ในถนนสาธารณะหรือที่สาธารณะ รวมตลอดถึง อาคาร แคร่ แทนโต๊ะ แผง เสื่อ พื้นดิน เรือ เรือแพ สำหรับขายอาหาร น้ำแข็ง หรือสิ่งของอย่างอื่น กล่าวได้ว่าหาบเร่เป็นกิจกรรมการขายที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ต่างจากแผงลอยที่เป็นกิจกรรมการขายซึ่งอยู่ติดที่ ดังนั้นกิจกรรมการขายทั้งหมดบนทางเท้าของตลาดส่วน

นอกจากเรียกว่าหาบเร่ ในตลาดส่วนในจะเรียกว่าแผงลอย คำว่าหาบเร่แผงลอยมีที่มาจากการค้าที่ขยับขึ้นจากการค้าทางน้ำมาเป็นการค้าทางบก อันเนื่องมาจากการสร้างถนนหนทาง การเปลี่ยนแปลงเส้นทาง การคมนาคมทางน้ำมาเป็นการค้าทางบก และการสนับสนุนจากรัฐให้มีตลาดนัดเพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร

ข้อดีของการมีหาบเร่แผงลอยมีด้วยกันหลายประการ โดยเฉพาะข้อดีทางด้านสังคมซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของอาชีพหาบเร่แผงลอย เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยให้ผู้มีฐานะยากจนและมีความรู้ น้อยได้ประกอบอาชีพที่สร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวให้อยู่รอด ช่วยลดปัญหาของสังคม และปัญหาเศรษฐกิจลงได้ โดยส่วนใหญ่ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจะตั้งสินค้าในย่านชุมชนที่มีผู้คนสัญจรไปมาพลุกพล่าน ผู้ค้าจะรวมกลุ่มกันขายสินค้าหลากหลายประเภทในราคาถูก สินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีความจำเป็นและเป็นความต้องการของผู้ซื้อจำนวนมาก โดยผู้ซื้อส่วนใหญ่จะเป็นคนทำงานหรือมีที่พักอยู่ในละแวกนั้น และนิยมซื้อสินค้าจากผู้ค้าหาบเร่แผงลอย เพราะสะดวก ราคาไม่แพงมีสินค้าให้เลือกหลายอย่าง ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปซื้อสินค้าในแหล่งอื่นที่ไกลออกไป ช่วยให้ประหยัดเวลาประหยัดเงินและลดค่าครองชีพในเมืองได้เป็นอย่างดี

ข้อเสียของการมีหาบเร่แผงลอยที่เป็นปัญหาเด่นชัดที่สุดคือ ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง เนื่องจากการตั้งวางสินค้าของบนทางเท้าในที่สาธารณะซึ่งกีดขวางเส้นทางการสัญจรของประชาชน ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดเป็นภาพลักษณ์ของเมืองที่ไร้ระเบียบไม่สวยงาม และยังทำให้พื้นที่ดังกล่าวสกปรกเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนทั่วไป อีกทั้งการตั้งวางสินค้าดังกล่าวจะเป็นการปฏิบัติที่ผิดกฎหมายของบ้านเมืองแล้ว ยังเป็นการเอาเปรียบผู้ทำการค้าอื่นในระบบที่ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งเสียค่าเช่าร้าน ค่าภาษีให้รัฐ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ทำให้ต้นทุนของสินค้าสูงกว่าเมื่อเทียบกับสินค้าของผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาจึงเป็นปัญหาเรื้อรังและถูกจัดการไปตามนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานครในแต่ละยุคที่ได้ดำเนินการไปในแนวทางต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ และจากที่ได้ศึกษาการดำเนินนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ทำให้ทราบถึงผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากการดำเนินนโยบาย ดังนี้

3.4.1 ผลกระทบของนโยบายด้านอาชีพ

เมื่อการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยปรากฏขึ้น ผลที่ตามมาทำให้ผู้ค้าต้องเลิกขายสินค้าบนทางเท้าในพื้นที่เดิมทั้งหมดอันได้แก่ พื้นที่ฝั่งเกาะดินแดง เกาะพญาไท เกาะราชวิถี และเกาะพหลโยธิน ย้ายมาขายในพื้นที่เกาะพหลโยธินซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทางกรุงเทพมหานครจัดเตรียมไว้ให้ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบ โดยผู้ค้าบางรายยินยอมไปขายในสถานที่แห่งใหม่ตามที่กรุงเทพมหานครจัดเตรียมให้ บางรายเลิกอาชีพค้าขายแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน บางรายไป

หาทำเลที่ตั้งค้าขายแห่งใหม่ เพราะมองว่าสถานที่ที่กรุงเทพมหานครจัดหาให้ นั้น สภาพแวดล้อมไม่เหมาะแก่การขายสินค้าแฟชั่น และไม่ใช้โซนนิ่งในพื้นที่ย่านเศรษฐกิจ เพราะไม่ติดกับสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งการค้าแห่งใดเลย พื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะพหลโยธินใช้เป็นสถานที่เปลี่ยนถ่ายระบบขนส่งมวลชนประชาชนส่วนใหญ่จะมารอขึ้นรถโดยสารมากกว่า บวกกับผู้คนสัญจรในเส้นทางนี้มีน้อยไม่พลุกพล่านเหมือนพื้นที่ฝั่งอื่น เช่น ฝั่งเกาะพญาไท ฝั่งเกาะราชวิถี หรือแม้แต่ฝั่งเกาะดินแดงก็ตาม เพราะโดยสภาพของพื้นที่ไม่ติดต่อกับสถานที่สำคัญ เช่น สถานีรถไฟฟ้า ศูนย์การค้า หรือห้างสรรพสินค้าใด ผู้ค้าบางส่วนที่ตัดสินใจย้ายมาขายในพื้นที่เกาะพหลโยธินบางรายจำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพมาขายสินค้าอย่างอื่นแทน เช่น ตัวอย่างของผู้ค้าขายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในพื้นที่ฝั่งเกาะพญาไทเดิม เมื่อย้ายมาขายในพื้นที่ฝั่งเกาะพหลโยธินตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพมาขายเครื่องตีแทนบางรายเปลี่ยนมาขายอาหาร เพราะสินค้าเดิมขายยากเนื่องจากมีผู้ค้าขายสินค้าประเภทนี้หลายราย รวมถึงผู้ค้ารายเก่าที่ขายสินค้าในพื้นที่นี้อยู่ก่อนแล้ว อีกทั้งทำเลพื้นที่ก็ไม่อำนวยกับลักษณะของสินค้าซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าแฟชั่น เครื่องแต่งกาย การเปลี่ยนอาชีพขายสินค้าแบบเดิมมาเป็นสินค้าอีกประเภทหนึ่งไม่ได้เป็นผลดีกับผู้ค้ามากนัก เพราะผู้ค้าประกอบอาชีพค้าขายมานานและไม่เคยเปลี่ยนไปขายสินค้าอย่างอื่นเลยทำให้การประกอบอาชีพใหม่ขาดความเชี่ยวชาญต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ มองอีกมุมหนึ่ง ก็อาจช่วยให้ผู้ค้ามีรายได้มากกว่าการทนขายสินค้าแบบเดิม แต่หากเปรียบเทียบแล้วต้องยอมรับว่าผู้ค้ามีความถนัดในอาชีพเดิมมากกว่า ซึ่งสร้างรายได้ให้กับผู้ค้าเป็นอย่างมาก

3.4.2 ผลกระทบของนโยบายด้านรายได้

ก่อนการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ มีผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในจุดต่าง ๆ บนเกาะดินแดง เกาะพญาไท เกาะราชวิถี และเกาะพหลโยธิน ที่ทางกรุงเทพมหานครเคยอนุญาตให้เป็นพื้นที่จุดผ่อนผันตั้งวางสินค้าได้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพขายสินค้าประเภทเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อาหาร เครื่องตี และสินค้าเบ็ดเตล็ด โดยเฉพาะในพื้นที่เกาะพญาไทซึ่งมีที่ตั้งอยู่ใกล้ศูนย์การค้า โรงภาพยนตร์ และสถานีรถไฟฟ้า จัดเป็นแหล่งช้อปปิ้งที่มีสินค้าแฟชั่นจำนวนมาก มีคนเดินพลุกพล่านตลอดเส้นทาง โดยเฉพาะช่วงเวลาเย็นไปจนถึงค่ำจะมีผู้คนมาเดินในพื้นที่นี้หนาแน่น ส่วนใหญ่จะมาเลือกซื้อสินค้าของกินของใช้มากกว่าเป็นทางผ่านเพื่อใช้เดินทางเพียงอย่างเดียว พ่อค้าแม่ค้าในพื้นที่แห่งนี้และบริเวณใกล้เคียงต่างมีรายได้จากการขายสินค้าจำนวนมาก แต่เมื่อมีนโยบายให้จัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิและดำเนินการยกเลิกจุดผ่อนผันทั้งหมด ผู้ค้าดังกล่าวถูกย้ายมาขายในสถานที่ที่ทางกรุงเทพมหานครจัดเตรียมไว้ให้คือพื้นที่ฝั่งเกาะพหลโยธินแทน ซึ่งพื้นที่แห่งนี้มีผู้คนสัญจรน้อยกว่าพื้นที่อื่น ๆ ส่วนใหญ่จะใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางมากกว่า ประกอบกับพื้นที่ไม่ติดกับสถานีรถไฟฟ้า สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งการค้าอื่น จึงเป็นทำเลที่ไม่เหมาะทำการค้า ผู้ค้าที่ย้ายมาขายสถานที่แห่งนี้จึงประสบปัญหาอย่างเดียวกัน คือการขายสินค้าได้น้อยลงเมื่อเทียบกับพื้นที่เดิมที่ขายอยู่ก่อน

นั้น ส่งผลให้รายได้ที่ได้รับในแต่ละวันลดลงมาก และจากการสอบถามผู้ค้าหลายรายเกี่ยวกับรายได้จากการประกอบอาชีพในพื้นที่เดิม ผู้ค้าเคยมีรายได้จากการขายสินค้าวันละหลายพันบาทแต่ปัจจุบันขายสินค้าได้ไม่ถึงหนึ่งพันบาท บางวันแทบขายไม่ได้เลย ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เพราะถึงแม้สถานที่ขายแห่งใหม่ผู้ค้าจะไม่เสียค่าเช่าให้กับหน่วยงานใดก็ตาม แต่การถูกกำหนดจุดขายให้อยู่ในพื้นที่ด้านในห้างเส้นทางที่ใช้สัญจรปกติ และถูกบังคับด้วยรถขนส่งต่าง ๆ ย่อมสูญเสียโอกาสจำหน่ายสินค้าให้ง่ายขึ้น ชีวิตผู้ค้าในตอนนี้จึงลำบากและประสบปัญหาอย่างมาก เพราะรายได้ที่ลดลงมีผลกระทบในเรื่องอื่นตามมาทั้งปัญหาหนี้สินและปัญหาสุขภาพ

3.4.3 ผลกระทบของนโยบายด้านสภาพพื้นที่

พื้นที่โดยรอบบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ประกอบด้วยพื้นที่เกาะต่าง ๆ ด้วยกัน คือ เกาะดินแดง เกาะพญาไท เกาะราชวิถี และเกาะพหลโยธิน แต่เดิมพื้นที่เหล่านี้ถูกผู้ค้าหาบเร่แผงลอยยึดพื้นที่มายาวนาน เนื่องจากเป็นศูนย์รวมเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญ และอยู่ใกล้สถานีเชื่อมต่อรถไฟฟ้า ศูนย์การค้า โรงภาพยนตร์ สถาบันการศึกษา และโรงพยาบาลของรัฐหลายแห่ง ในแต่ละวันจึงหนาแน่นไปด้วยผู้คนจำนวนมาก โดยฝั่งเกาะพญาไทจัดเป็นย่านการค้าที่มีประชาชนใช้พื้นที่ในการสัญจรมากที่สุด รองลงมาเป็นเกาะดินแดง เกาะราชวิถี และเกาะพหลโยธิน พื้นที่แต่ละแห่งมีผู้ค้าตั้งวางแผงค้าบนทางเท้าจำนวนมาก ทั้งที่ได้รับอนุญาตและไม่ได้รับอนุญาต ผู้ค้าบางรายวางแผงค้าลูกล้ากินพื้นที่ผิวจราจรทำให้สภาพลักษณะของเมืองไม่สวยงามไร้ระเบียบ การสัญจรของผู้คนที่ใช้เส้นทางเหล่านี้เป็นไปด้วยความยากลำบากบางครั้งต้องลงมาเดินบนพื้นผิวถนนแทนซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายจากยวดยานพาหนะ รวมถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างมาก และยังส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดกระทบพื้นที่ต่อเนื่องเป็นวงกว้างอีกด้วย

เมื่อนโยบายของรัฐมีคำสั่งให้ดำเนินการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ผู้ค้าที่ตั้งวางแผงค้าบนทางเท้าทั้งหมดจึงถูกยกเลิกไปและไม่อนุญาตให้ผู้ค้ารายใดตั้งวางแผงค้าในพื้นที่ดังกล่าวได้อีก ยกเว้นพื้นที่ฝั่งเกาะพหลโยธินที่อนุญาตให้ผู้ค้าตั้งวางแผงค้าได้ในจุดที่กรุงเทพมหานครกำหนดให้ ความเป็นเมืองไร้ระเบียบในก่อนหน้านี้เมื่อได้ดำเนินการจัดระเบียบตามนโยบายดังกล่าวแล้วทำให้พื้นผิวทางเท้าในบริเวณต่าง ๆ คูโล่งสะอาดตาเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงามประชาชนรู้สึกปลอดภัยและได้รับความสะดวกในการเดินทางเป็นอย่างมาก

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในบทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทวิเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม ข้อมูลการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ 3 โดยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติจากแบบสอบถาม

4.1.1 ผลกระทบต่อผู้ค้า ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามผู้ค้าจำนวน 107 ชุด โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ

ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	36	33.64
	หญิง	71	66.36
2. อายุ	15 – 24 ปี	6	5.61
	25 – 34 ปี	31	28.97
	35 – 44 ปี	38	35.51
	45 – 54 ปี	27	25.23
	55 – 64 ปี	4	3.74
	65 ปีขึ้นไป	1	0.93

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. สถานภาพ	โสด	44	41.12
	สมรส	63	58.88
4. การศึกษา	ต่ำกว่าประถมศึกษา	7	6.54
	ประถมศึกษา	19	17.76
	มัธยมศึกษา	35	32.71
	อนุปริญญา/ปวส.	23	21.50
	ปริญญาตรี	22	20.56
	ปริญญาตรีขึ้นไป	1	0.93
5. ภูมิลำเนาเดิม	กรุงเทพมหานคร	36	33.64
	ต่างจังหวัด	71	66.36
6. ระยะเวลาที่พักอาศัยใน กรุงเทพมหานคร	น้อยกว่า 5 ปี	4	3.74
	5 – 10 ปี	39	36.45
	11 – 20 ปี	31	28.97
	มากกว่า 20 ปี	33	30.84

ผลตามตารางที่ 4.1

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 66.36) โดยมีอายุมากที่สุดระหว่าง 35 – 44 ปี (ร้อยละ 35.51) รองลงไปช่วงอายุ 25 – 34 ปี (ร้อยละ 28.97) และช่วงอายุ 45 – 54 ปี (ร้อยละ 25.23) ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 58.88) มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มากที่สุด (ร้อยละ 32.71) รองลงไปมีการศึกษาระดับ อนุปริญญา/ปวส. (ร้อยละ 21.50) และระดับ ปริญญาตรี (ร้อยละ 20.56) ตามลำดับ สำหรับภูมิลำเนาเดิมจะเป็นคนต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.36) และมีระยะเวลาที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร 5 – 10 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 36.45) รองลงไป มากกว่า 20 ปี (ร้อยละ 30.84) และ 11 – 20 ปี (ร้อยละ 28.97) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ

ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. อาชีพก่อนจะมีการจัดระเบียบ หาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	ขายอาหาร	26	24.30
	ขายเครื่องดื่ม	15	14.02
	ขายผลไม้	8	7.48
	ขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย	29	27.10
	ขายสินค้าเบ็ดเตล็ด	13	12.15
	อื่นๆ	16	14.95
2. อาชีพหลังจากมีการจัดระเบียบ หาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	ขายอาหาร	31	28.97
	ขายเครื่องดื่ม	17	15.89
	ขายผลไม้	8	7.48
	ขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย	26	24.30
	ขายสินค้าเบ็ดเตล็ด	13	12.15
	อื่นๆ	12	11.21
3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกรณีที่ไม่ เปลี่ยนแปลงอาชีพ หลังจากมีการ จัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่ บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	ไม่ตอบ	2	2.27
	รายได้ลดลง	73	82.95
	หนี้สินเพิ่มขึ้น	6	6.82
	ปัญหาสุขภาพ (ร่างกาย, จิตใจ)	1	1.14
	อื่นๆ	6	6.82
	Total	88	100.00
4. เหตุผลที่เปลี่ยนแปลงอาชีพ หลังจากมีการจัดระเบียบหาบเร่ แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ ชัยสมรภูมิ	ไม่ตอบ	3	15.79
	อาชีพใหม่รายได้ดีกว่า	7	36.84
	ย้ายภูมิลำเนาไปที่ใหม่	1	5.26
	พื้นที่ค้าขายเปลี่ยนไป	8	42.11
	Total	19	100.00

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. อาชีพใหม่เปรียบเทียบกับอาชีพเดิม	ไม่ตอบ	2	10.53
	ดีกว่า	9	47.37
	ไม่แตกต่าง	2	10.53
	แย่กว่าเดิม	6	31.58
	Total	19	100.00
6. รายได้จากการประกอบอาชีพ ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่	น้อยกว่า 10,000 บาท	15	14.02
	10,000 – 20,000 บาท	57	53.27
	20,001 – 30,000 บาท	32	29.91
	มากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป	3	2.80
7. รายได้จากการประกอบอาชีพ หลังจากมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่	น้อยกว่า 10,000 บาท	28	26.17
	10,000 – 20,000 บาท	63	58.88
	20,001 – 30,000 บาท	14	13.08
	มากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป	2	1.87
8. ลักษณะการประกอบอาชีพ ก่อนมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	มีพื้นที่ประจำ	76	71.03
	ไม่มีพื้นที่ประจำ	31	28.97
9. ลักษณะการประกอบอาชีพ หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	มีพื้นที่ประจำจุดเดิม	30	28.04
	มีพื้นที่ประจำจุดใหม่	46	42.99
	ไม่มีพื้นที่ประจำ	31	28.97
10. ภูมิลำเนาปัจจุบัน ก่อนมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย	มีพื้นที่ใกล้เคียง	87	81.31
	พื้นที่อื่น	20	18.69
	มีพื้นที่ใกล้เคียง	88	82.24
	พื้นที่อื่น	19	17.76

ผลตามตารางที่ 4.2

จากผลการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้รับผลการกระทบเมื่อมีการจัดระเบียบหีบห่อแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สรุปได้ดังนี้

1. อาชีพก่อนจะมีการจัดระเบียบหีบห่อแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ส่วนใหญ่จะขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย (ร้อยละ 27.10) รองลงไปคือ ขายอาหาร (ร้อยละ 24.30) และ ขายเครื่องดื่ม (ร้อยละ 14.02) ตามลำดับ สำหรับอาชีพขายผลไม้ มีจำนวนน้อยสุด (ร้อยละ 7.48)

2. อาชีพหลังจากมีการจัดระเบียบหีบห่อแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ส่วนใหญ่จะขายอาหาร (ร้อยละ 28.97) รองลงไปคือ ขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย (ร้อยละ 24.30) และ ขายเครื่องดื่ม (ร้อยละ 15.89) ตามลำดับ สำหรับอาชีพขายผลไม้ มีจำนวนน้อยสุด (ร้อยละ 7.48)

3. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกรณีที่ไม่เปลี่ยนแปลงอาชีพ หลังจากมีการจัดระเบียบหีบห่อแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พบว่า ส่วนใหญ่จะรายได้ลดลง (ร้อยละ 82.95) รองลงไปคือ หนี้สินเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 6.82) และอื่น ๆ (ร้อยละ 6.82) ตามลำดับส่วนปัญหาสุขภาพ (ร่างกายจิตใจ) ได้รับผลกระทบน้อยสุด (ร้อยละ 1.14)

4. เหตุผลที่เปลี่ยนแปลงอาชีพ หลังจากมีการจัดระเบียบหีบห่อแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พบว่า ส่วนใหญ่พื้นที่ค้าขายเปลี่ยนไป (ร้อยละ 42.11) รองลงไปคือ อาชีพใหม่รายได้ดีกว่า (ร้อยละ 36.84) ส่วนย้ายภูมิลำเนาไปที่ใหม่ ได้รับผลกระทบน้อยสุด (ร้อยละ 5.26)

5. อาชีพใหม่เปรียบเทียบกับอาชีพเดิม พบว่า ผู้ค้าจะเห็นว่าดีกว่าเดิม มากที่สุด (ร้อยละ 47.37) รองลงไปคือ แย่กว่าเดิม (ร้อยละ 31.58) และ ไม่แตกต่าง (ร้อยละ 10.53) ตามลำดับ

6. รายได้จากการประกอบอาชีพ ก่อนจะมีการจัดระเบียบหีบห่อแร่แฝงลอยในพื้นที่ พบว่า ผู้ค้าจะมีรายได้ 10,000 - 20,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 53.27) รองลงไปคือ 20,001 - 30,000 บาท (ร้อยละ 29.91) น้อยกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 14.02) และ มากกว่า 40,000 บาท (ร้อยละ 2.80) ตามลำดับ

7. รายได้จากการประกอบอาชีพ หลังจากมีการจัดระเบียบหีบห่อแร่แฝงลอยในพื้นที่ พบว่า ผู้ค้าจะมีรายได้ 10,000 - 20,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 58.88) รองลงไปคือ น้อยกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 26.17) รายได้ 20,001 - 30,000 บาท (ร้อยละ 13.08) และ มากกว่า 40,000 บาท (ร้อยละ 1.87) ตามลำดับ

8. ลักษณะการประกอบอาชีพ ก่อนมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พบว่าผู้ค้าส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ประจำ (ร้อยละ 71.03) และไม่มีพื้นที่ประจำ (ร้อยละ 28.97) หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พบว่า ผู้ค้าส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ประจำจุดใหม่ (ร้อยละ 42.99) มีพื้นที่ประจำจุดเดิม (ร้อยละ 28.04) และไม่มี พื้นที่ประจำ (ร้อยละ 28.97)

9. ภูมิลำเนาปัจจุบัน ก่อนมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พบว่าผู้ค้าส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง (ร้อยละ 81.31) และ หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พบว่าผู้ค้าส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงเหมือนเดิม (ร้อยละ 82.24)

ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นต่อความเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย

ประเด็นความคิดเห็น	ร้อยละของระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง		
- มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	3.74	6.54	36.45	47.66	5.61	3.45	0.849
- มีความสะอาดปลอดภัย	3.74	13.08	47.66	30.84	4.67	3.20	0.863
- มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์	2.80	7.48	48.60	35.51	5.61	3.34	0.812
- มีความสะดวกในการสัญจร	7.48	14.95	42.99	28.04	6.54	3.11	0.994
ความคิดเห็นโดยภาพรวม	2.80	7.48	47.66	36.45	5.61	3.35	0.814

ผลตามตารางที่ 4.3

ความคิดเห็นของผู้ค้าต่อความเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย (คะแนนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 3.35) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่าผู้ค้ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย (คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในช่วง 3.11 – 3.45 คะแนน) โดยประเด็นเรื่องมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ได้คะแนนความคิดเห็นสูงที่สุด (3.45 คะแนน) รองลงไป

คือมีความสวยงาม มีเอกลักษณ์ (3.34 คะแนน) และมีความสะอาด ปลอดภัย (3.20 คะแนน) ตามลำดับ ส่วนมีความสะดวกในการสัญจร ได้คะแนนความคิดเห็นน้อยที่สุด (3.11 คะแนน)

ตารางที่ 4.4 ข้อเสนอแนะและต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดระเบียบหาแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบ	10	9.35
จัดหาพื้นที่ค้าขายให้ใหม่ ในบริเวณใกล้เคียง	26	24.30
อนุญาตให้ค้าขายได้เหมือนเดิม	57	53.27
ไม่มีความเห็น	14	13.08

ผลตามตารางที่ 4.4

ผู้ค้ามีข้อเสนอแนะและต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดระเบียบหาแร่แฝงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยผู้ค้าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.27) ต้องการให้อนุญาตให้ค้าขายได้เหมือนเดิม ในขณะที่ร้อยละ 24.30 ต้องการให้จัดหาพื้นที่ค้าขายให้ใหม่ในบริเวณใกล้เคียง และร้อยละ 9.35 ต้องการให้จ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบ

4.1.2 ผลกระทบต่อประชาชน ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามประชาชนสัญจร จำนวน 100 ชุด โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ
- ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	51	51.0
	หญิง	49	49.0
2. อายุ	15 - 24 ปี	17	17.0
	25 - 34 ปี	22	22.0
	35 - 44 ปี	30	30.0
	45 - 54 ปี	18	18.0
	55 - 64 ปี	8	8.0
	65 ปีขึ้นไป	5	5.0
3. สถานภาพ	โสด	55	55.0
	สมรส	45	45.0
4. การศึกษา	ต่ำกว่าประถมศึกษา	1	1.0
	ประถมศึกษา	15	15.0
	มัธยมศึกษา	44	44.0
	อนุปริญญา/ปวส.	22	22.0
	ปริญญาตรี	15	15.0
	ปริญญาตรีขึ้นไป	3	3.0
	5. อาชีพ	รับจ้าง	31
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว		30	30.0
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน		17	17.0
พนักงานรัฐวิสาหกิจ		4	4.0
ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ		2	2.0
นักเรียน/นักศึกษา		16	16.0
6. ภูมิลำเนาเดิม	กรุงเทพมหานคร	58	58.0
	ต่างจังหวัด	42	42.0

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7. ระยะเวลาที่พักอาศัยใน กรุงเทพมหานคร	น้อยกว่า 5 ปี	4	4.0
	5 - 10 ปี	19	19.0
	11 - 20 ปี	25	25.0
	มากกว่า 20 ปี	12	12.0

ผลตามตารางที่ 4.5

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.0) โดยมีอายุมากที่สุดระหว่าง 35 - 44 ปี (ร้อยละ 30.0) รองลงไปช่วงอายุ 25 - 34 ปี (ร้อยละ 22.0) และช่วงอายุ 45 - 54 ปี (ร้อยละ 18.0) ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 55.0) มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มากที่สุด (ร้อยละ 44.0) รองลงไปมีการศึกษาระดับ อนุปริญญา/ปวส. (ร้อยละ 22.0) และระดับปริญญาตรี กับระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 15.0) ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง (ร้อยละ 31.0) รองลงไปอาชีพค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 30) และอาชีพพนักงาน/ลูกจ้างเอกชน (ร้อยละ 17.0) ตามลำดับ สำหรับภูมิลำเนาเดิมจะเป็นคนกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 58.0) และมีระยะเวลาที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานครมากกว่า 20 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 52.0) รองลงไป 11 - 20 ปี (ร้อยละ 25.0) และ 5 - 10 ปี (ร้อยละ 19.0) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ

ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
8. ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิท่านซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าใดเป็นประจำ	ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	57	57.0
	ร้านค้าทั่วไป	36	36.0
	ร้านสะดวกซื้อ	7	7.0
	อื่น ๆ	0	0.0
9. สาเหตุที่เลือกซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าในข้อ 8 (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สินค้าราคาถูก		
	- ใช่	64	64.0
	- ไม่ใช่	36	36.0
	สินค้านี้มีคุณภาพ		
	- ใช่	29	29.0
	- ไม่ใช่	71	71.0
	สินค้านี้รสชาติดี		
	- ใช่	27	27.0
	- ไม่ใช่	73	73.0
	สะดวกรวดเร็ว		
	- ใช่	79	79.0
	- ไม่ใช่	21	21.0
	บริการดี		
	- ใช่	19	19.0
- ไม่ใช่	81	81.0	
10. หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิท่านซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าใดเป็นประจำ	ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	5	5.0
	ร้านค้าทั่วไป	59	59.0
	ร้านสะดวกซื้อ	36	36.0
	อื่น ๆ	5	5.0

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ	รายละเอียด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11. สาเหตุที่เลือกซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าในข้อ 10 (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สินค้าราคาถูก		
	- ใช่	26	26.0
	- ไม่ใช่	74	74.0
	สินค้านี้มีคุณภาพ		
	- ใช่	52	52.0
	- ไม่ใช่	48	48.0
	สินค้านี้มีรสชาติดี		
	- ใช่	16	16.0
	- ไม่ใช่	84	84.0
	สะดวกรวดเร็ว		
	- ใช่	83	83.0
	- ไม่ใช่	17	17.0
	บริการดี		
	- ใช่	19	19.0
- ไม่ใช่	81	81.0	
12. ท่านได้รับประโยชน์ในเรื่องใดมากที่สุดจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	ความสะดวกในการเดินทาง	81	81.0
	ความสะดวกในการซื้อสินค้า	11	11.0
	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	6	6.0
	อื่น ๆ	2	2.0
13. ท่านได้รับประโยชน์ในเรื่องใดน้อยที่สุดจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	ความสะดวกในการเดินทาง	11	11.0
	ความสะดวกในการซื้อสินค้า	48	48.0
	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	38	38.0
	อื่น ๆ	3	3.0

ผลตามตารางที่ 4.6

จากผลการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามได้รับผลการกระทบเมื่อมีการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจายในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สรุปได้ดังนี้

1. ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจายในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามจะเลือกซื้อสินค้าจาก ผู้ค้าหาบเร่งแพร่กระจาย (ร้อยละ 57.0) รองลงไปเลือกซื้อจากร้านค้าทั่วไป (ร้อยละ 36.0) และ ร้านสะดวกซื้อ (ร้อยละ 7.0) ตามลำดับ โดยสาเหตุที่เลือกซื้อสินค้าส่วนใหญ่เพราะ สะดวกรวดเร็ว (ร้อยละ 79.0) รองลงไปเพราะ สินค้าราคาถูก (ร้อยละ 64.0) และ สินค้ามีคุณภาพ (ร้อยละ 29.0) ตามลำดับ

2. หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจายในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามจะเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าทั่วไป (ร้อยละ 59.0) รองลงไปจากร้านสะดวกซื้อ (ร้อยละ 36.0) และจาก ผู้ค้าหาบเร่งแพร่กระจาย (ร้อยละ 5) โดยสาเหตุที่เลือกซื้อสินค้าส่วนใหญ่เพราะ สะดวกรวดเร็ว (ร้อยละ 83.0) รองลงไปเพราะ สินค้ามีคุณภาพ (ร้อยละ 52.0) และ สินค้าราคาถูก (ร้อยละ 26.0) ตามลำดับ

3. ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจายในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในเรื่อง ความสะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 81.0) รองลงไปคือความสะดวกในการซื้อสินค้า (ร้อยละ 11.0) และ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ร้อยละ 6.0) ตามลำดับ

4. ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับประโยชน์น้อยที่สุดจากการจัดระเบียบหาบเร่งแพร่กระจายในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิในเรื่อง ความสะดวกในการซื้อสินค้า (ร้อยละ 48.0) รองลงไปคือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ร้อยละ 38.0) และความสะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 11.0) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นต่อความเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบ
หาบเร่แผงลอย

ประเด็นความ คิดเห็น	ร้อยละของระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		
14. การจัดระเบียบ หาบเร่แผงลอยใน พื้นที่บริเวณ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	15.0	24.0	24.0	18.0	19.0	3.02	1.341
15. สินค้าหาบเร่แผง ลอยมีราคาสูงกว่า สินค้าในร้านค้าทั่วไป ทำให้ค่าครองชีพ ลดลง	2.0	11.0	56.0	22.0	9.0	3.25	0.845
16. อาชีพหาบเร่แผง ลอยผูกพันกับวิถีชีวิต คนเมืองและ เอกลักษณ์ของ กรุงเทพมหานคร	1.0	2.0	37.0	28.0	32.0	3.88	0.924
17. อาชีพหาบเร่แผง ลอยเป็นเครื่องมือ แก้ไขปัญหาความ ยากจนและการ พึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจของ ประชาชนที่มี การศึกษาน้อย	2.0	0.0	28.0	33.0	37.0	4.03	0.915

ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นต่อความเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบ
หาบเร่แผงลอย (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	ร้อยละของระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	เห็น ด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		
- ความเป็นระเบียบเรียบร้อย	0.0	3.0	17.0	49.0	31.0	4.08	0.774
- มีความสะอาดปลอดภัย	0.0	5.0	49.0	36.0	10.0	3.51	0.745
- มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์	0.0	1.0	40.0	49.0	10.0	3.68	0.665
- มีความสะดวกในการสัญจร	0.0	2.0	18.0	44.0	36.0	4.14	0.779
ความคิดเห็นโดยรวม	0.0	0.0	32.0	62.0	6.0	3.74	0.562

ผลตามตารางที่ 4.7

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อความเปลี่ยนแปลงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย (คะแนนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 3.74) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับไม่แน่ใจ และระดับเห็นด้วย (คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในช่วง 3.02 – 4.14 คะแนน) โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นไม่แน่ใจในประเด็นเรื่อง การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (3.02 คะแนน) ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับประเด็นพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยมีความเปลี่ยนแปลงในด้านมีความสะดวกในการสัญจร ได้คะแนนความคิดเห็นสูงที่สุด (4.14 คะแนน) รองลงมาคือมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย (4.08 คะแนน) อาชีพหาบเร่แผงลอยเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาความยากจนและการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของประชาชนที่มีการศึกษาน้อย (4.03 คะแนน) และอาชีพหาบเร่แผงลอยผูกพันกับวิถีชีวิตคนเมืองและเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร (3.88) ตามลำดับ ส่วนประเด็นสินค้าหาบเร่แผงลอยมีราคาถูกกว่าสินค้าในร้านค้าทั่วไป ทำให้ค่าครองชีพลดลง ได้คะแนนความความคิดเห็นน้อยที่สุด (3.25 คะแนน)

ตารางที่ 4.8 ข้อเสนอแนะและต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบ	27	27.0
จัดหาพื้นที่ค้าขายให้ใหม่ ในบริเวณใกล้เคียง	37	37.0
อนุญาตให้ค้าขายได้เหมือนเดิม	27	27.0
ไม่มีความเห็น	9	9.0

ผลตามตารางที่ 4.8

ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะและต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 37.0) ต้องการให้จัดหาพื้นที่ค้าขายให้ใหม่ ในบริเวณใกล้เคียง ในขณะที่ ร้อยละ 27.0 ต้องการให้จ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบ และอนุญาตให้ค้าขายได้เหมือนเดิม

4.2 ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

4.2.1 ผลกระทบต่อผู้ค้า การดำเนินการตามนโยบายจัดระเบียบทางเท้าของรัฐส่งผลในทางลบต่อผู้ค้าอย่างมาก เนื่องจากรัฐขาดมาตรการในการเยียวยาผู้ค้าทั้งระยะเวลา สถานที่ และเงินทุนรัฐไม่มีทางเลือกอื่นให้ผู้ค้านอกจากการขับไล่ผู้ค้าออกจากพื้นที่โดยอ้างเหตุผลทางกฎหมาย ถึงแม้รัฐจะได้เสนอทองออกให้ผู้ค้าโดยการจัดหาพื้นที่การค้าแห่งใหม่ไว้ให้แต่ก็เหมือนการบังคับให้ผู้ค้าไปอยู่ในที่ที่จัดไว้โดยรัฐไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่ผู้ค้าจะได้รับจากการประกอบอาชีพทั้งด้านรายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ค้า รัฐเพียงเร่งให้การดำเนินนโยบายประสบผลสำเร็จเพียงอย่างเดียว ไม่มีการติดตามและประเมินผลกระทบในด้านอื่น ๆ ซึ่งข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ค้าที่จำหน่ายสินค้าในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ได้ให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันว่า ผู้ค้าได้รับความเดือดร้อนจากนโยบายของรัฐบาลและคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในเรื่องการจัดระเบียบทางเท้าและการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งผู้ค้าประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่แห่งนี้มาเป็นเวลานานหลายสิบปี และไม่มีอาชีพอื่นรองรับ การประกอบอาชีพของผู้ค้าจึงมีลักษณะซื่อมาขายไป ได้มาใช้ไปในแต่ละวัน ไม่มีทรัพย์สินเงินทองเหลือเก็บเหลือใช้ การถูกยกเลิกพื้นที่ไม่ให้ขายสินค้าจึงเป็นความเดือดร้อนและเป็นปัญหาที่สร้างความทุกข์

ใจให้ผู้ค้าอย่างมาก ผู้ค้าต้องชวนขอความช่วยเหลือเพื่อใช้เป็นทุนนำไปจับจองสถานที่ค้าขายแห่งใหม่ ซึ่งแต่ ละที่มีค่าเช่าราคาแพงมากเมื่อเทียบกับรายได้จากการค้าขายสินค้าในแต่วันเมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วแทบ ไม่มีเหลือ ถึงแม้ทางเจ้าหน้าที่จะให้เหตุผลในเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การปฏิบัติตามกฎหมายและกติกาสังคมซึ่งผู้ค้ามีความเข้าใจดี แต่ด้วยฐานะของผู้ค้าที่ยากจนและ มีความรู้ที่น้อยทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพไม่มากนัก การค้าขายจึงเป็นอาชีพที่ผู้ค้ามองว่า สุจริตและสร้างรายได้นำไปเลี้ยงครอบครัวให้อยู่รอด ถึงแม้จะมีการจัดหาสถานที่ค้าขายแห่งใหม่ รongรับผู้ค้าไว้หลายที่ก็ตาม แต่ก็ล้วนมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นบางแห่งอนุญาตให้ขายโดยไม่เก็บค่าเช่าที่ก็ อยู่ไกลจากย่านเศรษฐกิจ และไม่ค่อยมีผู้คนสัญจรมากนัก ผู้ค้าจึงตัดสินใจเลือกพื้นที่เกาะพลโยธินที่ ทางกรุงเทพมหานครและสำนักงานเขตจัดทำให้เป็นสถานที่ค้าขายในปัจจุบัน เพราะยังไม่อยากเลิก อาชีพนี้และคิดว่าน่าจะดีกว่าไปขายที่อื่นซึ่งตนไม่คุ้นเคย ส่วนพื้นที่เกาะพลโยธินแห่งนี้แม้จะอยู่ใกล้ กับพื้นที่ค้าขายเดิมของผู้ค้าแต่สถานที่ก็เป็นมุมอับไม่โปร่งโล่งสะอาดตาแก่ผู้ที่สัญจรไปมา และอยู่ลึก เข้าไปข้างในห่างไกลจากผู้คนที่เดินริมทางเท้า บวกกับมีต้นไม้พุ่มพุ่มคล้ายร่มเงาพญาไท และ เกาะดินแดง ที่เป็นย่านการค้า แหล่งจำหน่ายสินค้าแฟชั่น สถานบันเทิง และใกล้สถานีรถไฟฟ้าบีที เอส ซึ่งตั้งแต่ย้ายมาขายสินค้าสถานที่แห่งนี้ขายสินค้าได้น้อยลงบางวันขายแทบไม่ได้เลย รายได้ จึงไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครอบครัวจากที่มีหนี้สินเดิมอยู่แล้วก็ยังมีเพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาครอบครัว และปัญหาสุขภาพตามมา

โดยกลุ่มผู้ค้าต้องการให้ทางกรุงเทพมหานครช่วยผ่อนผันให้ผู้ค้าสามารถกลับไปขาย สินค้าได้เหมือนเดิม และจะดูแลการตั้งวางสินค้าให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เกะกะขวางทางเดิน ช่วยรักษาและทำความสะอาดสถานที่ไม่ให้เป็นที่แหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค โดยยินดีจะชำระค่าธรรมเนียม ต่าง ๆ ในการใช้พื้นที่ให้แก่กรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปบำรุงรักษาทำความสะอาดพื้นที่ให้สวยงามเป็น ระเบียบเรียบร้อย ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ผู้ค้าอยู่รอดมีเงินทุนหมุนเวียน และมีรายได้เพียงพอไปเลี้ยงครอบครัว ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่ย่านการค้าแห่งนี้กลับมาคึกคักมีชีวิตชีวาสร้างเสน่ห์ให้แก่เมืองหลวงแห่งนี้ อีก ด้วย

4.2.2 ผลกระทบต่อประชาชน ส่งผลในทางบวกเพราะพื้นที่ทางเท้าที่ผู้ค้าเคยตั้งวาง สินค้าหรือแผงค้ากีดขวางเส้นทางการสัญจรของประชาชน เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ทำการจัดระเบียบทางเท้า รวมถึงการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยไม่ให้มีการตั้งวางสินค้าหรือแผงค้าในพื้นที่ทางเท้าอีก พื้นที่ จึงดูโล่งสะอาดตาและเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างมาก ประชาชนสามารถเดินทางโดยใช้พื้นที่ทางเท้า ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย โดยเฉพาะการเดินทางของประชาชนในช่วงเวลาเร่งด่วนที่เคยพบกับ ปัญหาความแออัดหนาแน่นของผู้คนทั้งผู้ค้าหาบเร่แผงลอย และประชาชนที่ใช้เส้นทางสัญจรเป็น ประจำทุกวัน ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญในการเดินทางของคนเมืองที่เร่งรีบในช่วงเช้าและช่วงเย็น เมื่อ การจัดระเบียบสังคมส่งผลให้ปัญหาเหล่านี้หมดไป ประชาชนผู้ใช้ทางเท้าจึงได้ประโยชน์จากนโยบาย

ดังกล่าวมากที่สุดเพราะทำให้การเดินทางในแต่ละวันมีความสะดวกคล่องตัว และรู้สึกได้ถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน อีกทั้งยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ของเมืองที่มีระเบียบ ประชาชนในสังคมมีวินัยเคารพกฎหมายบ้านเมือง และกติกาของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน การจัดระเบียบไม่เพียงแต่จะช่วยให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเดินทางเท่านั้น ยังช่วยแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่รวมถึงบริเวณโดยรอบไม่ให้ติดขัดจากการที่ผู้ค้านำอุปกรณ์การค้าหรือรถเข็นของตน มาจอดหรือตั้งวางบนพื้นผิวถนนกีดขวางทางเดินรถอันเป็นสาเหตุให้การจราจรติดขัดไปในวงกว้าง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
3. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลกระทบที่เกิดจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยมีทั้งผลกระทบทางลบและผลกระทบทางบวก ซึ่งผลกระทบทางลบได้แก่ ผู้ค้าเปลี่ยนแปลงอาชีพที่ค้าขาย การมีรายได้ลดลงและสภาพที่ทำกินมีการเปลี่ยนแปลง ประชาชนหาซื้อสินค้ายากขึ้นไม่สะดวกรวดเร็วเหมือนแต่ก่อน ส่วนผลกระทบทางบวก ได้แก่ แหล่งที่อยู่อาศัยผู้ค้าไม่เปลี่ยนแปลง ยังคงพักอยู่ที่เดิมไม่ย้ายไปที่อื่น การใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะอย่างมีศักยภาพ พื้นที่มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม ประชาชนส่วนรวมได้รับความสะดวก และความปลอดภัยในการสัญจรไปมา ได้ใช้พื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียมกัน

ผลกระทบในเชิงลบ

1. ผู้ค้า

1.1 อาชีพของผู้ค้า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายแบบเดิมมีบางส่วนเปลี่ยนแปลงประเภทของสินค้าที่ขาย เช่น เดิมขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เปลี่ยนมาขายอาหาร เครื่องดื่ม สินค้าเบ็ดเตล็ด สินค้าอุปโภคบริโภคอื่น และบางส่วนหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ กล่าวคือ ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แบ่งเป็นประเภทสินค้าที่ขายได้ ดังนี้ ขายอาหาร 26 ราย ขายเครื่องดื่ม 15 ราย ขายผลไม้ 8 ราย ขายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย 29 ราย ขายสินค้าเบ็ดเตล็ด 8 ราย และขายสินค้าประเภทอื่น ๆ 16 ราย หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่

บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แบ่งเป็นประเภทสินค้าที่ขาย ดังนี้ ขายอาหาร 31 ราย ขายเครื่องดื่ม 17 ราย ขายผลไม้ 8 ราย ขายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย 26 ราย ขายสินค้าเบ็ดเตล็ด 13 ราย และขายสินค้าประเภทอื่น ๆ 12 ราย โดยอาชีพขายอาหารเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 4.76 อาชีพขายเครื่องดื่มเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 1.87 อาชีพขายผลไม้และอาชีพขายสินค้าเบ็ดเตล็ดเท่าเดิมไม่เปลี่ยนแปลง อาชีพขายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายลดลงคิดเป็นร้อยละ 2.80 และอาชีพขายสินค้าประเภทอื่น ๆ ลดลงคิดเป็นร้อยละ 3.74

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ค้าจำนวน 107 ราย พบว่า การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยมีผลทำให้อาชีพของผู้ค้าบางรายต้องเปลี่ยนแปลงจากเดิม เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนไป และจุดตั้งวางสินค้าหรือทำเลที่ตั้งไม่เหมาะสมกับสินค้าที่ขายแบบเดิม

1.2 รายได้ของผู้ค้า พบว่า รายได้จากอาชีพค้าขายส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 10,000 บาท และจากการเปรียบเทียบรายได้ผ่านแบบสอบถามจำนวน 107 ชุด พบว่า หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิแล้ว รายได้ที่ลดลงอยู่ในช่วง 20,001 – 30,000 บาท โดยลดลงร้อยละ 16.83 จากการศึกษาอาจพอสรุปได้ว่า หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กลุ่มที่มีรายได้น้อยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่มที่มีรายได้มากจะมีรายได้ลดลง กล่าวอีกนัยคือ การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยทำให้กลุ่มที่มีรายได้มากมีจำนวนลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยมีผลทำให้ผู้ค้าถูกปรับเปลี่ยนและลดสถานะไปจากเดิม การจัดระเบียบดังกล่าวอาจถือได้ว่าเป็นการปิดโอกาสผู้ค้าในการประกอบอาชีพอย่างเสรีเพื่อหารายได้สร้างครอบครัวให้มีฐานะมั่นคง และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.3 สภาพที่ทำกินมีการเปลี่ยนแปลง พบว่าก่อนมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ผู้ค้าส่วนใหญ่มีพื้นที่ประจำจุดเดิม 76 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.03 ไม่มีพื้นที่ประจำ 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.97 หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ผู้ค้าส่วนใหญ่ถูกจัดพื้นที่ค้าขายใหม่โดยผู้ค้าที่ถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ประจำจุดเดิมมี 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.04 ผู้ค้าที่ถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ประจำจุดใหม่มี 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.99 ส่วนผู้ค้าที่ไม่มีพื้นที่ประจำมี 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.97 โดยพื้นที่ประจำจุดเดิมลดลงคิดเป็นร้อยละ 42.99 พื้นที่ประจำจุดใหม่เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 57.01 และไม่มีพื้นที่ประจำคงที่ไม่ลดลงหรือเพิ่มขึ้น ซึ่งจากสภาพที่ทำกินเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลต่อรายได้ที่ได้รับเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากประชาชนทั่วไป หรือผู้ซื้อมักจดจำสินค้าที่ขายประจำในที่เดิมและคุ้นเคยกับพื้นที่ที่สินค้าวางขาย ประกอบกับการสัญจรของประชาชนทั่วไปหรือของผู้ซื้อยังคงใช้เส้นทางเดิมไม่ถูกเปลี่ยนแปลงตามไป ด้วย ทำให้ลูกค้าที่ซื้อสินค้าเป็นประจำมีจำนวนลดลง และต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างฐานลูกค้า

รายใหม่ขึ้นมา จึงต้องลดจำนวนของสินค้าลงหรือเพิ่มเวลาในการขายสินค้าให้มากขึ้น ส่งผลกระทบต่อรายได้ที่ลดลงและเวลาที่ต้องสูญเสียไป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายในอนาคตได้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ค้าที่ถูกจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ล้วนเป็นผู้ค้าที่อยู่ในจุดผ่อนผันเดิมที่ทางกรุงเทพมหานครเคยอนุญาตให้ขายสินค้าบนทางเท้าได้ตั้งแต่ ปี 2548 เป็นต้นมา เมื่อมีคำสั่งให้ยกเลิกจุดผ่อนผันในพื้นที่เดิม การเปลี่ยนทำเลสถานที่มารวมขายสินค้าในบริเวณเกาะพหลโยธินแทนจึงแออัดไปด้วยผู้ค้า และถูกบังคับสถานที่ด้วยรถโดยสารขนาดใหญ่ สถานที่อยู่ลึกเข้าไปข้างในไม่เหมาะที่จะเป็นทำเลเศรษฐกิจ ผู้ค้าขายสินค้าได้น้อยลงไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน หนี้สินเริ่มพอกพูน ส่วนพื้นที่ที่พอจะขายสินค้าได้ส่วนใหญ่ จะเป็นหน้าร้านค้าตึกแถวที่อยู่ใกล้ริมถนนซึ่งต้องเสียค่าเช่าแพงและส่วนใหญ่ก็มีผู้ค้าจับจองอยู่ก่อนแล้ว อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ค้าเหล่านี้ก็มองว่าถ้าได้กลับไปขายสินค้าในจุดเดิมที่เคยขายจะสามารถสร้างรายได้เพียงพอไปเลี้ยงครอบครัว ช่วยลดปัญหาหนี้สินที่มีอยู่ลงได้ และพื้นที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิแห่งนี้ จะกลับมาคึกคักมีเสน่ห์สร้างสีสันให้กับเมืองหลวงอีกด้วย

2. ประชาชน ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของประชาชนสัญจร จำนวน 100 ราย ส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ทำให้การจับจ่ายเลือกซื้อสินค้าไม่สะดวกรวดเร็วเหมือนแต่ก่อน ด้วยวิถีชีวิตของคนเมืองที่ต้องการความสะดวกรวดเร็วอย่างมาก การดำเนินชีวิตที่เร่งรีบในเมืองหลวงจำเป็นต้องลดขั้นตอนการจับจ่ายให้สั้นลง และปัจจุบันความต้องการซื้อสินค้าของประชาชนมีสูงมากบวกกับสภาพพื้นที่เป็นแหล่งเศรษฐกิจ การมีสินค้าหาบเร่แผงลอยให้เลือกซื้ออีกทางหนึ่งจะช่วยลดขั้นตอนเพิ่มความสะดวกรวดเร็ว และสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน

ผลกระทบในเชิงบวก

1. ผู้ค้า

1.1 แหล่งที่อยู่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง พบว่า ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ผู้ค้าส่วนใหญ่พักอาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงกับที่ทำมาหากิน และหลังมีการจัดระเบียบดังกล่าว ผู้ค้าส่วนใหญ่ยังคงพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงไม่มีรายใดย้ายไปอยู่ในพื้นที่อื่น และมีเพิ่มขึ้น 1 ราย ที่ย้ายจากพื้นที่อื่นมาอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงคิดเป็นร้อยละ 0.93 เนื่องจากผู้ค้ามีความคุ้นเคยกับสถานที่อยู่อาศัยและเพื่อนบ้านมาเป็นเวลานาน รวมทั้งมีญาติและคนพื้นเพเดียวกันมาพักอาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงกันด้วย จึงรู้สึกปลอดภัยและสบายใจมากกว่าการย้ายพื้นที่อยู่อาศัยไปอยู่ในพื้นที่อื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชนที่มีความรักความผูกพันในท้องถิ่นตน

1.2 พื้นที่มีสภาพเปลี่ยนแปลงหลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สภาพพื้นที่โดยรอบมีความเปลี่ยนแปลงชัดเจน โดยวัดจากระดับความคิดเห็น

5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ผ่านแบบสอบถามจำนวน 107 ชุด ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1.2.1. พื้นที่ที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่ในระดับ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 5.61 ระดับ 4 เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 47.66 ระดับ 3 ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 36.45 ระดับ 2 ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 6.54 และระดับ 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 3.74

1.2.2 พื้นที่ที่มีความสะอาด ปลอดภัย อยู่ในระดับ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 4.67 ระดับ 4 เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 30.84 ระดับ 3 ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 47.66 ระดับ 2 ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 13.08 และระดับ 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 3.74

1.2.3 พื้นที่ที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์ อยู่ในระดับ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 5.61 ระดับ 4 เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 35.51 ระดับ 3 ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 48.60 ระดับ 2 ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 7.48 และระดับ 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 2.80

1.2.4 พื้นที่ที่มีความสะดวกในการสัญจร อยู่ในระดับ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 6.54 ระดับ 4 เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 28.04 ระดับ 3 ไม่แน่ใจ คิดเป็นร้อยละ 42.99 ระดับ 2 ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 14.95 และระดับ 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คิดเป็นร้อยละ 7.48

2. ประชาชน ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของประชาชนสัญจร จำนวน 100 ราย ส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยทำให้บ้านเมืองสะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม โดยเฉพาะความสะดวกในการสัญจรที่นับว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด เนื่องด้วยการเดินทางในเมืองหลวงย่านเศรษฐกิจที่มีประชาชนสัญจรหนาแน่นและเร่งรีบ บวกกับสภาพพื้นที่ของอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิแห่งนี้เป็นที่ตั้งโครงข่ายเชื่อมต่อการคมนาคมหลากหลายเส้นทาง ความปลอดภัยจากการเดินทางและความสะดวกรวดเร็วในการสัญจรจึงถือเป็นหัวใจสำคัญที่ประชาชนในสังคมต้องการมากที่สุด

โดยอาจสรุปได้ว่า ผลจากการจัดระเบียบดังกล่าวทำให้พื้นที่บริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม สะอาดตา การเดินทางมีความปลอดภัย และมีความสะดวกคล่องตัวในการสัญจร ประชาชนทั่วไปได้รับความสะดวกอย่างมากในการเดินทาง ได้ใช้พื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียมกันและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมที่สุด เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีต่อพื้นที่ และสุขอนามัยที่ดีแก่ประชาชน ทำให้ได้ใช้พื้นที่สาธารณะอย่างมีศักยภาพ และช่วยลดปัญหาการจราจร ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมืองนอกจากเมืองจะมีความสวยงามแล้ว ยังเกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศอีกด้วย

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์ในส่วนนี้ใช้การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงานเขตราชเทวี และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยผลการศึกษาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขผลกระทบ

จากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยภาพรวมแล้วมีความเห็นที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ การจัดหาสถานที่ค้าขายแห่งใหม่รองรับผู้ค้า โดยพยายามจัดหาพื้นที่ที่มีทำเลใกล้เคียงกับสถานที่เดิม และทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อประสานกับเจ้าของที่ดินเพื่อขอความร่วมมือในการขอใช้พื้นที่โดยมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ค้าได้ใช้เป็นที่ทำมาหากิน และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถานที่ค้าขายแห่งใหม่ในรูปแบบตลาดทั่วไปหรือตลาดนัด เพื่อจูงใจให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามาซื้อสินค้าในตลาด และคอยดูแลพื้นที่การค้าแห่งใหม่ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความสะดวกในการเดินทาง และการจราจร

การดำเนินนโยบายในการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานครนั้น ได้ประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับผู้ค้ามาตลอด ถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเพื่อคืนทางเท้าให้แก่ประชาชน เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของพี่น้องประชาชนที่ใช้ทางเท้าในการสัญจร เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อประโยชน์ต่อราชการของกรุงเทพมหานคร และประชาชนส่วนรวม ทั้งประชาชน และผู้ค้าต่างได้รับผลกระทบด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นจึงต้องหาแนวทางที่จะแก้ไขผลกระทบดังกล่าวบนวิถีทางที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมด้วย

ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการศึกษาการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิพบว่า นโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายที่เกิดจากรัฐบาลภายใต้การบริหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ที่ได้ตั้งคณะทำงานกำหนดแผนการดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทยเพื่อใช้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของประเทศ โดยใช้กลยุทธด้านการจัดระเบียบสังคมดำเนินการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย มีเป้าหมายเพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยกรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และรับมอบนโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติโดยได้มอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักเทศกิจ และฝ่ายเทศกิจ สำนักงานเขต 50 เขต รับไปปฏิบัติจัดทำแผนการปฏิบัติงานภายใต้กรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยจัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เทศกิจจากสำนักเทศกิจ และสำนักงานเขต ร่วมกับตำรวจ ทหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ ติดประกาศ และทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้ค้าในพื้นที่ การดำเนินการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในครั้ง นี้ แม้ทางกรุงเทพมหานครจะได้จัดเตรียมสถานที่การค้าแห่งใหม่เพื่อรองรับผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบไว้หลายแห่งก็ตาม แต่ก็ไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยความต้องการของผู้ค้าและประชาชนส่วนใหญ่ โดยมุ่งเฉพาะประเด็นปัญหาด้านความมั่นคง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองเท่านั้น มองข้ามปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่จะเกิดผลตามมาในอนาคต

การดำเนินนโยบายที่ดีของรัฐนั้น นอกจากจะต้องสร้างคุณค่าให้แก่สังคม และมีผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาของสังคมแล้ว ยังควรที่จะไม่สร้างปัญหาความขัดแย้ง หรือผลกระทบแก่นโยบายด้านอื่น ๆ ตามมา แม้ผลของการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ของเมืองที่สวยงาม น่าอยู่ และมีระเบียบ แต่ก็ขาดภาวะความสุขของคนในสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งยังคงเรียกร้องและมีความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐในด้านอื่น ๆ ตลอดเวลา นั่นหมายความว่า การดำเนินนโยบายของรัฐไม่ได้สร้างคุณค่าและประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนใหญ่ ผลลัพธ์ที่ได้เป็นเพียงความสำเร็จในนโยบายเพียงด้านเดียว และเป็นความล้มเหลวในนโยบายด้านอื่น โดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจนอกระบบที่ถูกมองข้ามไป

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ผลการดำเนินนโยบายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยแล้วเห็นว่าผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว ควรที่จะได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคอยติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาพิจารณาเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบจากการจัดระเบียบต่อไป

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยการศึกษาในครั้งนี้ต้องการทราบปัญหา และสาเหตุต่าง ๆ รวมทั้งข้อคิดเห็นของผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยดังกล่าว เพื่อเสนอให้กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินนโยบาย ได้นำไปพิจารณาเป็นแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายในครั้งต่อไป ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่าผู้ค้าในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิได้รับทราบล่วงหน้าก่อนจะมีโครงการในระยะเวลายังไม่มากนัก ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและคิดว่าเป็นการจัดระเบียบผู้ค้าให้อยู่ในสถานที่ที่จัดไว้ให้อย่างเป็นระเบียบ ไม่รบกวนพื้นที่ถนน และเว้นที่ทางทำให้ประชาชนได้ใช้สัญจรโดยสะดวก จึงไม่ได้เตรียมตัวรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และอยากให้กรุงเทพมหานครผ่อนปรนอนุญาตให้ผู้ค้าได้ค้าขายเหมือนเดิม เพราะจะทำให้ผู้ค้ามีอาชีพที่เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ไม่เป็นภาระให้กับสังคม มากกว่าการรอคอยให้รัฐหยิบยื่นความช่วยเหลือ แม้ปัจจุบันการจัดระเบียบจะส่งผลต่อชีวิตของผู้ค้าในเรื่องรายได้มากที่สุด และก่อให้เกิดภาระหนี้สินตามมาก็ตาม ผู้ค้าก็ยังคงต้องการที่จะช่วยเหลือตัวเองมากกว่า ขอเพียงหน่วยงานผ่อนปรนในเรื่องพื้นที่ค้าขายให้เหมือนเดิม และออกมาตรการให้ผู้ค้าปฏิบัติตามเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของทางเท้า ย่อมเป็นผลดีกว่าการไล่ต้อนผู้ค้าให้ออกไปจากพื้นที่

จากการศึกษาที่ยังค้นพบในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด รายได้ที่ลดลง และไม่แน่นอนส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายประการ ทั้งปัญหาหนี้สินที่เพิ่มขึ้น การกู้เงินนอกระบบมาใช้จ่ายในครอบครัว ความเครียด และความวิตกกังวล ทำให้สภาพจิตใจแย่ และขาดพลังในการดำเนินชีวิต รองลงมาเป็นเรื่องแหล่งที่ทำกินที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อรายได้อย่างมาก เรื่องแหล่งที่อยู่ของผู้ค้ายังอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เพราะเป็นสิ่งเดียวที่ผู้ค้ารู้สึกได้ถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตที่ตนเลือกได้ เรื่องอาชีพผู้ค้าเปลี่ยนประเภทสินค้ามาขายอาหารเครื่องดื่มเพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงความอยู่รอดที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ โดยเลือกขายสินค้าจำเป็นที่ผู้ซื้อมีความต้องการมากที่สุด ส่วนเรื่องพื้นที่บริเวณที่ได้รับการจัดระเบียบนั้นนับว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด สภาพพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน สามารถใช้พื้นที่สาธารณะได้เต็มศักยภาพ และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ในภาคส่วนของประชาชนที่สัญจรทางเท้าในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ต้องยอมรับว่าประชาชนที่เข้ามาประกอบอาชีพในเมืองหลวงมีหลากหลายอาชีพ แต่ละอาชีพมีความต้องการที่แตกต่างกัน การดำเนินชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในแต่ละวันเช้า ๆ กัน มีความคุ้นเคยกับบริบทที่อยู่รอบตัว และคงอยู่กับเส้นทางที่ให้ความสุขความปลอดภัยแก่ตนเอง วิถีชีวิตที่เร่งรีบของประชาชนจึงต้องการความสะดวกรวดเร็วมากที่สุด บวกกับปัจจุบันความต้องการซื้อของประชาชนก็มีมากเช่นกัน ดังนั้นการที่ประชาชนได้รับความปลอดภัย และได้รับความสะดวกเร็วในการสัญจรทางเท้าจึงนับเป็นปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจให้กับสังคมส่วนรวม แต่ประชาชนก็ยังมีต้องการความสะดวกในการเลือกซื้อสินค้าจากผู้ค้าหาบเร่แผงลอยด้วยเช่นกัน เพราะมองว่าสินค้ามีราคาถูก มีให้เลือกหลากหลายและมีขั้นตอนน้อยทำให้ประหยัดทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย และเพิ่มความสะดวกให้กับประชาชนอย่างมากอีกด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้ศึกษามีแนวคิดในการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยได้จัดทำข้อเสนอแนะดังนี้

1. อนุญาตให้มีการค้าหาบเร่แผงลอยอย่างถูกกฎหมาย โดยการลงทะเบียนผู้ค้าหาบเร่แผงลอยทุกรายเข้าระบบผู้ค้าของกรุงเทพมหานคร ให้ครอบคลุมทุกอาชีพโดยไม่เลือกเจาะจงสถานที่ และประมวลผลตามสัดส่วนความต้องการของผู้ค้าที่จะประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อจำแนกผู้ค้าให้กระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครอย่างเหมาะสม ในแหล่งพื้นที่ที่ทางกรุงเทพมหานครพิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรจัดตั้งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจการค้าได้

2. เพิ่มช่องทางอาชีพในด้านอื่นเพื่อเสริมรายได้ให้ผู้ค้าได้มีอาชีพรองเป็นตัวช่วยเพื่อเพิ่มรายได้ โดยการจัดฝึกอบรมวิชาชีพที่จำเป็น และเป็นความต้องการของตลาด เช่น งานฝีมือ งานช่าง งานซ่อม เป็นต้น

3. ส่งเสริมและให้ความรู้การทำธุรกิจการค้าผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตเป็นอาชีพทางเลือก อีกรูปแบบหนึ่งเพื่อเสริมรายได้ เนื่องจากปัจจุบันการทำธุรกิจการค้ามีช่องทางการดำเนินกิจการที่หลากหลาย กอปรกับความเจริญที่รวดเร็วทางเทคโนโลยี และการติดต่อสื่อสารที่ทั่วถึงกันทุกมุมโลก จึงต้องให้ความสำคัญกับข่าวสารเทคโนโลยี โดยเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีให้เกิดความชำนาญจนสามารถนำมาประกอบอาชีพได้

4. หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางเข้ารวมทั้งการจัดระเบียบผู้ค้าหาบเร่แผงลอย หมั่นกวาดชั้นตรวจตราและคอยดูแลพื้นที่ทางเท้าให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กองทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์. *เอกสารสร้างความเข้าใจต่อน้องประชาชน*. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2557.
- จุมพล หนีมพานิช. *การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547.
- ถวัลย์ วรเทพพิพิงษ์. *เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา รศ. 740 การนำนโยบายไปปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2537.
- ถวิล บุรีกุล และคณะ. *รายงานการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, 2552
- พิทยา บวรพัฒนา. *รัฐประศาสนศาสตร์ : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. *เอกสารประกอบการสอน กระบวนวิชาสัมมนา นโยบายการจัดการสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555.
- มยุรี อนมานราชธน. *นโยบายสาธารณะ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด, 2556.
- วรเดช จันทรศร. *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2554.
- วรเดช จันทรศร. *การนำนโยบายไปปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สหายบล็อก และการพิมพ์, 2546.
- วรางคณา ผลประเสริฐ และคณะ. *“การจัดการเชิงกลยุทธ์ในการบริหารโรงพยาบาล.”* พิมพ์ครั้งที่ 22. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554.
- วีระยุทธ วิเชียรโชติ. *นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สมบัติ อารงธัญวงศ์. *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2544.

สำนักงานโยธา กรุงเทพมหานคร. *จดหมายเหตุเล่าเรื่อง อนุสาวรีย์เมืองบางกอก*. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2559.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *เศรษฐกิจนอกระบบกับการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2547.

เสถียร เหลืองอร่าม. *การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2538

แสวง รัตนมงคลมาศ. *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2538.

อมร รักษาสัตย์. *เอกสารประกอบการสอน กระบวนการพัฒนานโยบาย*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2548.

บทความวารสาร

นฤมล นิราทร. “การจัดการการค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานคร : ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ.” *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, ปีที่ 33 ฉ.2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2557) : 62.

Chester Barnard. 1938. อ้างถึงใน ธีรพร ทองชะโชค. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.” *วารสารวิทยาการจัดการ*, ปีที่ 30 ฉ.1 (มกราคม-มิถุนายน 2556) : 30.

Harrison and St. John, 1994. อ้างถึงใน สุรติ สุพิชญางกูร. “ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย : การประมวลและสังเคราะห์องค์ความรู้.” *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, ปีที่ 4 ฉ.2 (เมษายน-มิถุนายน 2553) : 1.

วิทยานิพนธ์

กานต์ เสกขุนทด. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายประกันสุขภาพการศึกษาไปปฏิบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2552

ชูชาติ ปุษะนะนาวิน. “การนำนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร.” ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555.

ทองศักดิ์ สกุดดิษฐ์. “ปัญหาชุมชนเมือง : หาบเร่แผงลอยบนทางเท้าในกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.

- นฤมล นิราทร. “หาบเร่แผงลอยอาหาร : ความสำเร็จและตัวบ่งชี้.” ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- นิวัฒน์ ไชยมิ่ง. “ทัศนคติของผู้ค้าต่อการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545.
- พรณิฉัย นิตโรจน์. “การนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551.
- พีร แพรวพณิต. “งานเทศกาลกรุงเทพมหานคร ศึกษากรณีหาบเร่แผงลอย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2537.
- มธุรส หาญสมสกุล. “การบริหารจัดการปัญหาหาบเร่แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่สนามหลวง เขตพระนคร.” ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- วรากุล อุดมประมวล. “ประสิทธิภาพในการนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยไปปฏิบัติ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2558.
- วรรณวิศา รัตน์บุรี. “รูปแบบการจัดการหาบเร่แผงลอยริมบาทวิถีในพื้นที่เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2559.
- ศุภัชมา อูวอง. “การนำนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีสำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2556.
- ศิริปัญญา ตุงคะสมิต. “การจัดการด้านการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานคร : ปัญหาและแนวทางแก้ไข.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, 2538.
- อรพรรณ รักดีรักดี. “พฤติกรรมการปฏิบัติงานของข้าราชการไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง.” ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549.
- อารี สุทธิบุญ. “ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จากการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม.” ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรุงเทพธุรกิจ. “กรุงเทพมหานครลุยจัดระเบียบทางเท้ารื้อ 1.7 หมื่นแผงค้าภายในปี 60.”
หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2559.

<http://www.daily.bankokbiznews.com>

วิกิพีเดีย. “อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ.” สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2560. [https://th.m.](https://th.m.wikipedia.org/wiki/อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ)

[wikipedia.org>wiki>อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ](https://th.m.wikipedia.org/wiki/อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ)

Books and Book Articles

Anderson, J. E. *Public policy-making*. New York : Holt, Winston & Rinehart, 1979.

Dye, Thomas R. *Understanding Public Policy*. 5th ed. Englewood Cliffs, New Jersey :
Prentice-Hall. Inc., 1984.

Dye, Thomas R. *Understanding Public Policy*. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-
Hall. Inc., 1982.

Edward, G. C. *Implementing public policy*. Washington, DC : Congressional Quarterly Press, 1980.

Jone, Charles O. *Introduction to the Study of Public Policy*. California : Wadsworth
Publishing Co.Inc., 1977.

Pressman, J. L. and Wildavsky, A. B.. *Implementation* . 2nd ed.. San Francisco :
University of California Press, 1973.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตารางแสดงข้อมูลผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในจุดผ่อนผันของกรุงเทพมหานคร

ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ตามประกาศกรุงเทพมหานคร					
เรื่อง กำหนดจุดผ่อนผันให้ทำการค้าหาบเร่แผงลอย ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2548					
ข้อมูล ณ วันที่ 30 มกราคม 2560					
ลำดับที่	กลุ่มเขต/สำนักงานเขต	จุดผ่อนผันตามประกาศฯ 2548		จุดผ่อนผันที่เหลือปัจจุบัน	
		จำนวนจุด (จุด)	จำนวนผู้ค้า (คน)	จำนวน (จุด)	จำนวนผู้ค้า (คน)
	<u>กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครกลาง</u>				
1	เขตพระนคร	17	1,662	13	1,223
2	เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย	60	456	4	50
3	เขตสัมพันธวงศ์	9	951	7	574
4	เขตดุสิต	38	1,083	19	545
5	เขตพญาไท	33	807	19	458
6	เขตราชเทวี	44	1,339	16	573
7	เขตห้วยขวาง	20	305	-	-
8	เขตดินแดง	18	771	-	-
9	เขตวังทองหลาง	2	159	-	-
	<u>กลุ่มเขตกรุงเทพใต้</u>				
10	เขตปทุมวัน	23	707	4	139
11	เขตวัฒนา	40	861	4	74
12	เขตสาทร	22	816	18	780
13	เขตบางรัก	11	349	11	299
14	เขตคลองเตย	28	718	22	514

ลำดับที่	กลุ่มเขต/สำนักงานเขต	จุดผ่อนผันตามประกาศ ฯ 2548		จุดผ่อนผันที่เหลือปัจจุบัน	
		จำนวนจุด (จุด)	จำนวนผู้ค้า (คน)	จำนวน (จุด)	จำนวนผู้ค้า (คน)
15	เขตบางนา	8	401	6	359
16	เขตยานนาวา	15	362	5	274
17	เขตบางคอแหลม	17	342	11	289
18	เขตพระโขนง	5	114	3	59
19	เขตสวนหลวง	4	155	3	52
	<u>กลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ</u>				
20	เขตบางซื่อ	11	494	6	364
21	เขตจตุจักร	9	758	1	192
22	เขตดอนเมือง	8	107	7	85
23	เขตบางเขน	21	230	-	-
24	เขตลาดพร้าว	4	75	2	55
25	เขตสายไหม	2	110	-	-
26	เขตหลักสี่	1	24	-	-
27	เขตคันนายาว	3	40	-	-
28	เขตคลองสามวา	-	-	-	-
29	เขตบึงกุ่ม	11	125	-	-
30	เขตบางกะปิ	13	468	-	-
31	เขตประเวศ	3	122	-	-
32	เขตมีนบุรี	2	50	-	-

ลำดับที่	กลุ่มเขต/สำนักงานเขต	จุดผ่อนผันตามประกาศฯ 2548		จุดผ่อนผันที่เหลือปัจจุบัน	
		จำนวนจุด (จุด)	จำนวนผู้ค้า (คน)	จำนวน (จุด)	จำนวน ผู้ค้า (คน)
33	เขตลาดกระบัง	1	9	-	-
34	เขตสะพานสูง	-	-	-	-
35	เขตหนองจอก	2	35	-	-
	<u>กลุ่มเขตกรุงธนเหนือ</u>				
36	เขตธนบุรี	33	627	9	386
37	เขตคลองสาน	25	820	11	689
38	เขตจอมทอง	4	53	-	-
39	เขตบางกอกน้อย	21	1,163	11	864
40	เขตบางกอกใหญ่	2	161	-	-
41	เขตบางพลัด	16	416	9	158
42	เขตตลิ่งชัน	1	8	-	-
43	เขตทวีวัฒนา	4	32	-	-
	<u>กลุ่มเขตกรุงธนใต้</u>				
44	เขตภาษีเจริญ	19	334	2	56
45	เขตบางแค	11	847	-	-
46	เขตบางบอน	9	157	-	-
47	เขตบางขุนเทียน	6	176	5	113
48	เขตราษฎร์บูรณะ	12	268	4	81
49	เขตทุ่งครุ	3	52	-	-
50	เขตหนองแขม	12	523	-	-
รวม		683	20,642	232	9,305

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเขต

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล.....

ตำแหน่ง

สังกัด/สถานที่ทำงาน.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามในการสัมภาษณ์

1. อยากราบที่มาของปัญหาที่นำไปสู่การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

.....

.....

.....

.....

2. แนวทางดำเนินงาน หรือวิธีการที่ใช้ในการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาที่พบ และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ
ส่งผลกระทบต่อด้านใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีแนวทาง หรือวิธีการในการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณ
อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์ ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล.....

อาชีพ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามในการสัมภาษณ์

1. ก่อนมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สภาพพื้นที่แห่งนี้เป็นอย่างไ และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ค้าเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สภาพพื้นที่แห่งนี้เป็นอย่างไ และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ค้าเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิส่งผลกระทบต่อผู้ค้าอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ผู้ค้าได้วางแผนในอนาคตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพไว้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่านโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยของกรุงเทพมหานคร มีผลดี
ผลเสีย อย่างไร

.....

.....

.....

.....

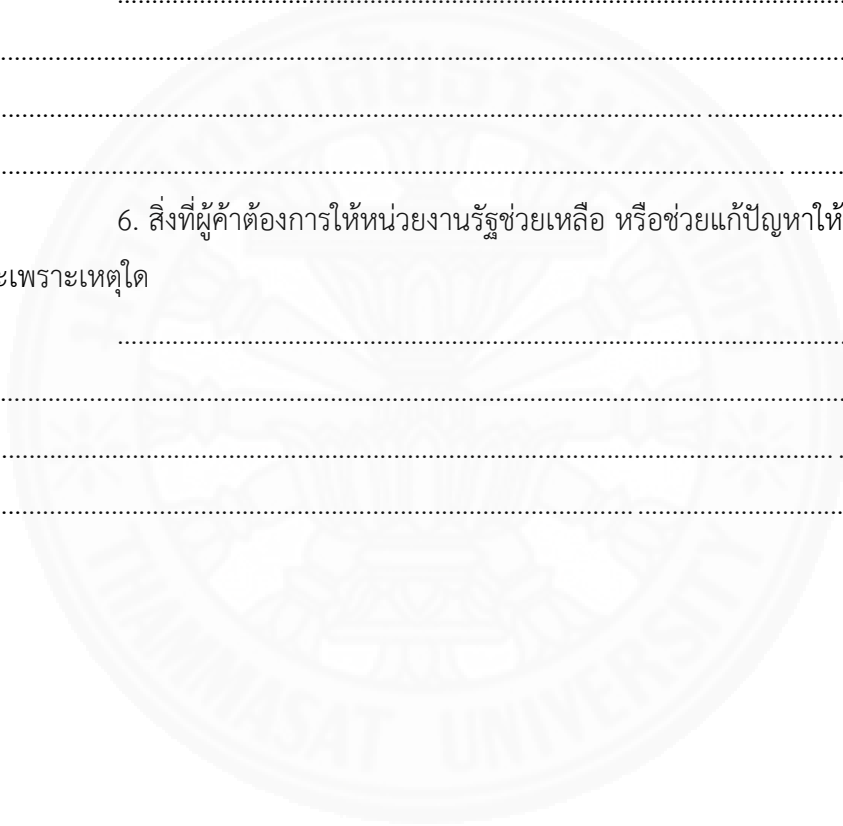
6. สิ่งที่คุณต้องการให้หน่วยงานรัฐช่วยเหลือ หรือช่วยแก้ปัญหาให้มากที่สุดคือเรื่อง
ใด และเพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

กลุ่มผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามเพื่อการศึกษาวิจัย ระดับปริญญาโท

เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย

พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าตัวเลือกที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง
หรือกรอกข้อมูลลงในช่องว่างที่กำหนดให้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ 1. 15-24 2. 25-34
 3. 35-44 4. 45-54
 5. 55-64 6. 65 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ 1. โสด 2. สมรส
4. วุฒิการศึกษา 1. ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษา 4. อนุปริญญา / ปวส.
 5. ปริญญาตรี 6. ปริญญาตรีขึ้นไป
5. ภูมิลำเนาเดิม 1. กรุงเทพมหานคร 2. ต่างจังหวัด
6. ระยะเวลาที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร
 1. น้อยกว่า 5 ปี 2. 5 - 10 ปี
 3. 11 - 20 ปี 4. มากกว่า 20 ปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ

7. ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านประกอบอาชีพประเภทใด

1. ขายอาหาร 2. ขายเครื่องดื่ม
3. ขายผลไม้ 4. ขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย
5. ขายสินค้าเบ็ดเตล็ด 6. อื่น ๆ (ระบุ)

8. หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านประกอบอาชีพประเภทใด

☐ 1. ขายอาหาร	☐ 2. ขายเครื่องดื่ม
☐ 3. ขายผลไม้	☐ 4. ขายเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย
☐ 5. ขายสินค้าเบ็ดเตล็ด	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ)

9. กรณีที่ไม่เปลี่ยนแปลงอาชีพ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิท่านได้รับผลกระทบในเรื่องใดมากที่สุด

☐ 1. รายได้ลดลง	☐ 2. หนี้สินเพิ่มขึ้น
☐ 3. ความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยลง	☐ 4. ปัญหาสุขภาพ (ร่างกาย, จิตใจ)
☐ 5. อื่น ๆ (ระบุ)	

10. กรณีที่มีการเปลี่ยนอาชีพ ท่านเปลี่ยนอาชีพเพราะ

☐ 1. อาชีพใหม่รายได้ดีกว่า	☐ 2. ย้ายภูมิลำเนาไปที่ใหม่
☐ 3. พื้นที่ค้าขายเปลี่ยนไป	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ)

11. อาชีพใหม่ดีกว่าอาชีพเดิมหรือไม่

☐ 1. ดีกว่า	☐ 2. ไม่แตกต่าง	☐ 3. แย่กว่าเดิม

12. รายได้จากการทำงานประกอบอาชีพ ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิประมาณต่อเดือน

☐ 1. น้อยกว่า 10,000 บาท	☐ 2. 10,001 - 20,000 บาท
☐ 3. 20,001 - 30,000 บาท	☐ 4. มากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป

13. รายได้จากการทำงานประกอบอาชีพ หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ประมาณต่อเดือน

☐ 1. น้อยกว่า 10,000 บาท	☐ 2. 10,001 - 20,000 บาท
☐ 3. 20,001 - 30,000 บาท	☐ 4. มากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป

14. ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านประกอบอาชีพในพื้นที่แบบใด

☐ 1. มีพื้นที่ประจำจุดเดิม	☐ 2. ไม่มีพื้นที่ประจำ

15. หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านประกอบอาชีพในพื้นที่แบบใด

1. มีพื้นที่ประจำจุดเดิม 2. มีพื้นที่ประจำจุดใหม่
 3. ไม่มีพื้นที่ประจำ 4. อื่น ๆ (ระบุ)

16. ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านมีภูมิลำเนาปัจจุบัน

1. พื้นที่ใกล้เคียง 2. พื้นที่อื่น

17. หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านมีภูมิลำเนาปัจจุบัน

1. พื้นที่ใกล้เคียง 2. พื้นที่อื่น

คำชี้แจง โปรดพิจารณาทำเครื่องหมาย ล้อมรอบตัวเลือกในช่องระดับที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 2 = ไม่เห็นด้วย, 3 = ไม่แน่ใจ, 4 = เห็นด้วย, 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

18. พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยมีความเปลี่ยนแปลงในระดับใดตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

☐ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย	1	2	3	4	5
☐ มีความสะอาด ปลอดภัย	1	2	3	4	5
☐ มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์	1	2	3	4	5
☐ มีความสะดวกในการสัญจร	1	2	3	4	5

ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

19. หลังจากมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านมีข้อเสนอแนะและต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง

1. จ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบ
 2. จัดหาพื้นที่ค้าขายให้ใหม่ ในบริเวณใกล้เคียง
 3. อนุญาตให้ค้าขายได้เหมือนเดิม
 4. ไม่มีความเห็น
 5. อื่น ๆ (ระบุ)

20. ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

“ขอขอบคุณท่านที่ได้สละเวลาตอบแบบสอบถามฉบับนี้”

นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์

ผู้วิจัย

กลุ่มประชาชนสัญจร

ภาคผนวก จ

แบบสอบถามเพื่อการศึกษาวิจัย ระดับปริญญาโท
เรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย
พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าตัวเลือกที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง
หรือกรอกข้อมูลลงในช่องว่างที่กำหนดให้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ 1. 15-24 2. 25-34
 3. 35-44 4. 45-54
 5. 55-64 6. 65 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ 1. โสด 2. สมรส
4. วุฒิการศึกษา 1. ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษา 4. อนุปริญญา / ปวส.
 5. ปริญญาตรี 6. ปริญญาตรีขึ้นไป
5. อาชีพ 1. รับจ้าง 2. ค่าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว
 3. พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน 4. พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 5. ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ 6. นักเรียน/นักศึกษา
6. ภูมิลำเนาเดิม 1. กรุงเทพมหานคร 2. ต่างจังหวัด
7. ระยะเวลาที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร
 1. น้อยกว่า 5 ปี 2. 5 - 10 ปี
 3. 11 - 20 ปี 4. มากกว่า 20 ปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบ

8. ก่อนจะมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าใดเป็นประจำ

☐ 1. ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	☐ 2. ร้านค้าทั่วไป
☐ 3. ร้านสะดวกซื้อ	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ)

9. สาเหตุที่ท่านเลือกซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าในข้อ 8 เพราะเหตุใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. สินค้าราคาถูก	☐ 2. สินค้ามีคุณภาพ
☐ 3. สินค้ามีรสชาติดี	☐ 4. สะดวกรวดเร็ว
☐ 5. บริการดี	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ)

10. หลังมีการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าใดเป็นประจำ

☐ 1. ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	☐ 2. ร้านค้าทั่วไป
☐ 3. ร้านสะดวกซื้อ	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ)

11. สาเหตุที่ท่านเลือกซื้อสินค้าจากแหล่งการค้าในข้อ 10 เพราะเหตุใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. สินค้าราคาถูก	☐ 2. สินค้ามีคุณภาพ
☐ 3. สินค้ามีรสชาติดี	☐ 4. สะดวกรวดเร็ว
☐ 5. บริการดี	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ)

12. ท่านได้รับประโยชน์ในเรื่องใดมากที่สุด จากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

☐ 1. ความสะดวกในการเดินทาง	☐ 2. ความสะดวกในการซื้อสินค้า
☐ 3. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ)

13. ท่านได้รับประโยชน์ในเรื่องใต้น้อยที่สุด จากการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

☐ 1. ความสะดวกในการเดินทาง	☐ 2. ความสะดวกในการซื้อสินค้า
☐ 3. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	☐ 4. อื่น ๆ (ระบุ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาทำเครื่องหมาย ล้อมรอบตัวเลขในช่องระดับที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 2 = ไม่เห็นด้วย, 3 = ไม่แน่ใจ, 4 = เห็นด้วย, 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

14. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในระดับใดมากที่สุด

☐ ระดับความคิดเห็น	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

15. สินค้าหาบเร่แผงลอยมีราคาถูกกว่าสินค้าในร้านค้าทั่วไป ทำให้ค่าครองชีพลดลง ท่านมีความคิดเห็นในระดับใดมากที่สุด

☐ ระดับความคิดเห็น	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

16. อาชีพหาบเร่แผงลอยผูกพันกับวิถีชีวิตคนเมือง และเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร ท่านมีความคิดเห็นในระดับใดมากที่สุด

☐ ระดับความคิดเห็น	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

17. อาชีพหาบเร่แผงลอยเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาค่าความยากจน และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของประชาชนที่มีการศึกษาน้อย ท่านมีความคิดเห็นในระดับใดมากที่สุด

☐ ระดับความคิดเห็น	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

18. พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ หลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยมีความเปลี่ยนแปลงในระดับใดตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

☐ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	1	2	3	4	5
☐ มีความสะอาด ปลอดภัย	1	2	3	4	5
☐ มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์	1	2	3	4	5
☐ มีความสะดวกในการสัญจร	1	2	3	4	5

ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

19. หลังจากมีการจัดระเบียบหอประชุมในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ท่านมีข้อเสนอแนะ และต้องการให้กรุงเทพมหานคร แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง

- 1. จ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ค้าที่ได้รับผลกระทบ
- 2. จัดหาพื้นที่ค้าขายให้ใหม่ ในบริเวณใกล้เคียง
- 3. อนุญาตให้ค้าขายได้เหมือนเดิม
- 4. ไม่มีความเห็น
- 5. อื่น ๆ (ระบุ)

20. ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

“ขอขอบคุณท่านที่ได้สละเวลาตอบแบบสอบถามฉบับนี้”

นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์

ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวฐิติชญาณ์ ทรัพย์ญาณกรณ์
วันเดือนปีเกิด	9 ตุลาคม 2531
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2554: รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่ง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สำนักการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร
ประสบการณ์ทำงาน	2559 นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สำนักการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร 2556 นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร